

**T.C.
ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİK VE SAHNE SANATLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TÜRK OPERASINDA ÜÇ ÖNCÜ KADIN: SEMİHA BERKSOY,
SAADET İKESUS ALTAN, LEYLA GENCER**

Rıza Utku MADAK

**Danışman
Doç. Dr. Barış TOPTAŞ**

ADYAMAN-2019

EK 1: KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Barış TOPTAŞ danışmanlığında, Rıza Utku MADAK tarafından hazırlanan "Türk Operasında Üç Öncü Kadın: Semiha BERKSOY, Saadet İKESUS ALTAN, Leyla GENCER" başlıklı çalışma 17/05/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Müzik ve Sahne Sanatları Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ünal İMİK

İmza:

Danışman : Doç. Dr. Barış TOPTAŞ

İmza:

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ayça AVCI

İmza:

27. / 06 / 2019

Doç. Dr. Murat Gökhan D. ALYAN

Enstitü Müdürü

.....

BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Türk Operasında Üç Öncü Kadın: Semiha BERKSOY, Saadet İKESUS ALTAN, Leyla GENCER**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17 / 05 / 2019

Rıza Utku MADAK

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Türk Operasında Üç Öncü Kadın: Semiha BERKSOY, Saadet İKESUS ALTAN,

Leyla GENCER

Rıza Utku MADAK

Adıyaman Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Müzik ve Sahne Sanatları Anabilim Dalı

Mayıs, 2019

Kaynak tarama yöntemi kullanılarak hazırlanan bu çalışmada ilk olarak opera sanatının tanımı yapılarak sözcük anlamı, operayı oluşturan yapı taşları, türleri, operanın bölümleri ve anlatım gücünden bahsedilmiştir. Daha sonra Dünya’da Opera Sanatı başlığı altında opera sanatının dünya’ da ki gelişimine yer verilerek nerede ortaya çıktığı, ilk kimler tarafından bulunduğu, bu alanda yapılmış ilk eserler, hangi evrelerden geçtiği ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Türkler Opera Sanatı ile ilk olarak Osmanlı Devletinde tanışmışlardır. Daha sonra Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte Opera Sanatı ile ilgili ciddi çalışmalara başlanılmıştır. Bu bağlamda Türklerin opera sanatında ki süreçleri ‘Osmanlı Devletinde Opera’ ile ‘Cumhuriyet Dönemi Türk Operası ve Atatürk’ olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir

Dünya’nın her yerinde opera sanatının tanınması, gelişimi ve insanlara aktarımında opera sanatçıların çok büyük bir payı olmuştur. Bu bizim ülkemiz içinde geçerli bir durumdur. Ülkemizde opera sanatı ile ilgili ilk ciddi atımlar cumhuriyetin ilanından sonra Atatürk’ün direktifleri doğrultusunda gerçekleşmiştir. Cumhuriyet ilanı sonrasında yetişen ilk opera sanatçılarımızdan olan Semiha Berksoy, Saadet İkesus Altan ve Leyla Gencer opera alanında hiçbir altyapısı olmayan bir ülkede gerek yurt içinde gerek de uluslararası arena da çok büyük başarılar kazanmışlardır. Bu doğrultuda ülkemizin birer sanat elçisi haline gelen sanatçılarımız, sanat faaliyetleriyle gerek icracı olarak gerekse opera alanındaki diğer çalışmalarıyla Türk Operasının gelişimine çok ciddi katkılar sağlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Türk Operası, Öncü Kadın Opera Sanatçıları, Semiha Berksoy, Saadet İkesus Altan, Leyla Gencer

ABSTRACT

Master's Thesis

Three Pioneering Women in Turkish Opera: Semiha BERKSOY, Saadet İKESUS

ALTAN, Leyla GENCER

Rıza Utku MADAK

Adıyaman University

Institute of Social Sciences

Department of Music and Performing Arts

May, 2019

Employing a literature review method, this study first gives a definition of the art of opera, explores its lexical meaning, and mentions about its building blocks, its types, its sections and its power of expression. The study, then, under the title *Art of Opera in the World* gives insight into the development of the Art of Opera in the world; its emergence, its founders, its earlier works, and the phases it passed through. It was during the Ottoman Empire when the Turks were first introduced to the Art of Opera. Then, with the proclamation of the Republic, serious works on the Art of Opera were commenced. In this context, the processes that the Turks passed through in the art of opera were examined under two headings: “Opera in Ottoman State” and Turkish Opera in the Republican Period and Atatürk”.

Opera artists have played a significant role for the recognition, improvement and transference of the art of opera to people all over the world. This is also true for our country. In Turkey, the first serious attempts related to the art of opera were initiated after the declaration of the Republic in accordance with the directives of Atatürk. Semiha Berksoy, Saadet İkesus Altan and Leyla Gencer, the first opera artists to be trained after the proclamation of the Republic, achieved great success both in the domestic and international arena in a country that had no background in field of opera. In this regard, these artists, who became art ambassadors of our country, have made serious contributions to the development of Turkish Opera with their artistic activities both as performers and through their other works in the field of opera.

Key Words: Turkish Opera, Pioneering Women Opera Artists, Semiha Berksoy, Saadet İkesus Altan, Leyla Gencer

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Cumhuriyet'in ilanından sonra Ülkemizin en önemli öncü opera sanatçılarından olan Semiha Berksoy, Saadet İkesus Altan ve Leyla Gencer'in sanat yaşamları incelenmiştir. Ülkemizde opera alanında yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak Türkiye'de opera sanatının gelişim süreci, opera alanında eseri bulunan besteciler ve opera eserlerinin çeşitli açılardan incelenmesi gibi konuların ele alındığı görülmüştür. Hâlbuki Cumhuriyet'in ilanı sonrasında yetişen bu öncü sanatçılarımız, ülkemizde bu sanatın gelişimi, tanınması ve sevdirmesi hususunda çok önemli bir görev üstlenmişlerdir. Bu bağlamda bu öncü sanatçılarımızın opera alanındaki sanatsal faaliyetleri incelenerek, ülkemiz için bu sanat alanında yaptıkları çalışmaların akademik ilkelerle ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda, "Türk Operasında Üç Öncü Kadın: Semiha BERKSOY, Saadet İKESUS ALTAN, Leyla GENCER" adlı yüksek lisans tezimde, bana yol gösterip bilgi ve deneyimlerini paylaşan danışmanım Adıyaman Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müdürü Sayın Doç. Dr. Barış TOPTAŞ' a, çalışma kapsamında verilerin belirlenmesi ve değerlendirilmesinde metodolojik katkıda bulunan sayın Dr. Öğr. Üyesi Volkan KARACAOĞLAN'a ve çalışmamın her aşamasında yapıcı eleştiri ve katkılarını esirgemeyen babam Öğr. Gör. Mirati MADAK' a teşekkürü bir borç bilirim.

Adıyaman, Mayıs, 2019

Rıza Utku MADAK

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI

Ülkemizde opera alanında yapılan çalışmalarda genellikle Türkiye’de operanın tarihçesi, opera alanında eseri bulunan besteciler ve opera eserlerinin çeşitli açılardan incelenmesi konularının işlendiği görülmektedir. Oysa Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte Atatürk’ün öncülüğünde başlayan opera sanatında ki atılımlar beraberinde dünya çapında çok önemli opera sanatçılarının yetişmesini sağlamıştır. Ancak ülkemizde bu alanla ilgili yapılan çalışmalarda opera sanatçılarına yeterli ölçüde ağırlık verilmediği görülmüştür. Ülkemiz de Türk Opera sanatçılarıyla ilgili yapılmış en kapsamlı tez ‘Ayşin Şahinoğlu’nun’ 1999 yılında ‘Saadet İkesus Altan Yaşamı, Sanatçılığı, Eğitimciliği ve Türk Operasındaki Yeri’ adlı çalışmasıdır. Bunun dışında Türk Opera Sanatçılarıyla ilgili doğrudan bir tez çalışmasına rastlanılmamıştır.

Türkiye’de Opera sanatının öncü sanatçılarından olan Semiha Berksoy, Saadet İkesus Altan ve Leyla Gencer sanat yaşamlarıyla çok önemli başarılarla imza atmışlardır. Bu öncü sanatçılarımız yurt içinde ki çalışmalarıyla opera sanatıyla yeni yeni tanışan ülkemiz de bu sanatın insanlara aktarılmasında ve ülkede ki gelişiminde çok büyük bir misyon üstlenmişlerdir. Ayrıca uluslararası opera camiasında ki başarılarıyla da Türklerin bu alanda ne kadar başarılı olabileceklerini kanıtlamışlardır.

Çalışmanın bilime ve insanlığa katkısı: Opera sanatında kuşkusuz bütün paydaşların çok büyük bir önemi vardır. Ancak sanatın duygu, konu ve işlenişinin insanlara aktarılmasında sanatçıların hayati bir rolü bulunmaktadır. Opera Sanatçılarını bir takım oyununda ki oyuncular gibi düşünebiliriz. Arka planda çok büyük bir ekip olmasının yanında sahada ki yükün çoğu onların üzerindedir. İşte bu sebeple sanatçılar sanatın gelişimi ve aktarımı açısından hayati öneme haizdir. Bu açıdan bakıldığında ‘Türk Operasında Üç Öncü Kadın: Semiha BERKSOY, Saadet İKESUS ALTAN, Leyla GENCER’ başlıklı bu çalışma Türkiye’de opera sanatçıları kapsamında yapılmış ilk tez çalışmalarından biridir. Bu doğrultu da bu çalışmanın yeni araştırmalar da örnek olacağı düşünülmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM OPERA SANATI GENEL BİLGİ

1.1. OPERANIN TANIMI.....	3
1.2. DÜNYA’DA OPERA SANATI.....	4

İKİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE’DE OPERA SANATININ GELİŞİM SÜRECİ

2.1. OSMANLI DEVLETİNDE OPERA.....	6
2.1.1 Bosco Tiyatrosu Süreci.....	18
2.1.2 Naum Tiyatrosu Süreci	19
2.1.3 Gedikpaşa Tiyatrosu Süreci	14
2.1.4 Saray Dâhilinde Kurulan Tiyatrolar	14
2.2 CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK OPERASI VE ATATÜRK	16
2.2.1. Muzika-i Hümayun’ un Etkisi.....	18
2.2.2 Darülelhan’ın Etkisi	20
2.2.3. Musiki Muallim Mektebi’nin Etkisi	22
2.2.4. Ulusal Türk Operası.....	24
2.2.5 Atatürk ve Opera İlk Kıvılcım	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRK OPERASININ ÖNCÜ SANATÇILARINDAN SEMİHA BERKSOY,
SAADET İKESUS ALTAN VE LEYLA GENCER'İN SANAT YAŞAMLARI VE
TÜRK OPERASININ GELİŞİMİNE KATKILARI

3.1. SEMİHA BERKSOY	32
3.1.1. İlk Yılları	33
3.1.2. Sanat Yaşamı.....	34
3.1.3. Semiha BERKSOY'UN Türk Operasının Gelişimine Katkıları	45
3.1.4. Semiha Berksoy' un Kronolojisi.....	27
3.2. SAADET İKESUS ALTAN	49
3.2.1. İlk Yılları	50
3.2.2. Sanat Yaşamı.....	51
3.2.3. Saadet İkesus ALTAN'IN Türk Operasının Gelişimine Katkıları	62
3.2.4. Saadet İkesus Altan'ın Kronolojisi	66
3.3. LEYLA GENCER	68
3.3.1. İlk Yılları	69
3.3.2. Sanat Yaşamı.....	71
3.3.3. Leyla GENCER' in Türk Operasının Gelişimine Katkıları	78
3.3.4. Leyla Gencer' in Kronolojisi	80
SONUÇ.....	90
KAYNAKÇA.....	95
ÖZGEÇMİŞ.....	100

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Semiha Berksoy'un 1928-1952 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri.....	47
Tablo 2. Semiha Berksoy'un 1954-2003 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri.....	48
Tablo 3. Saadet İkesus Altan'ın 1940-1950 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri ..	66
Tablo 4. Saadet İkesus Altan'ın 1952-1987 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri ..	67
Tablo 5. Leyla Gencer' in 1950-1956 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri	80
Tablo 6. Leyla Gencer' in 1957-1959 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri	81
Tablo 7. Leyla Gencer' in 1959-1963 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri	82
Tablo 8. Leyla Gencer' in 1963-1966 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri	83
Tablo 9. Leyla Gencer' in 1966-1970 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri	84
Tablo 10. Leyla Gencer' in 1971-1977 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri	85
Tablo 11. Leyla Gencer' in 1977-1981 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri	86
Tablo 12. Leyla Gencer' in 1982-1988 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri	87
Tablo 13. Leyla Gencer' in 1989-1997 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri	88
Tablo 14. Leyla Gencer' in 1998-2008 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin Paris operasını anlattığı Paris Sefaretnamesi' ne ait sayfa.....	7
Şekil 2: Mustafa Hattı'nın operayı anlatan Avusturya sefaretnamesinden sayfalar.....	8
Şekil 3: Bosco Tiyatrosu'na ait bir afiş.....	10
Şekil 4: Naum Tiyatrosu.....	11
Şekil 5: Naum Tiyatrosuna ait bir opera ilanı.....	12
Şekil 6: Naum Tiyatrosu'nun Türkçe, Ermenice ve İtalyanca dillerinde basılan opera ilanı.....	13
Şekil 7: Dolmabahçe Saray Tiyatrosu	15
Şekil 8: Muzika-i Hümayun Orkestrasının 1917 yılına ait bir Fotoğrafı.....	18
Şekil 9: Zeki Üngör	18
Şekil 10: Ernst Preatorius	19
Şekil 11: İhsan Küñçer.....	20
Şekil 12: Veli Kanık	20
Şekil 13: Darülelhan Öğretmen ve Öğrencileri	21
Şekil 14: Musiki Muallim Mektebi 1926 Yılı	23
Şekil 15: Musiki Muallim Mektebi Öğretmen ve Öğrencileri.....	23
Şekil 16: Ahmet Adnan SAYGUN.....	24
Şekil 17: Necil Kazım AKSES	24
Şekil 18: Carl Ebert	25
Şekil 19: Paul Hindemith.....	25
Şekil 20: Devlet Tiyatrosu ve Opera Binası Yapının Bitiş Senesi 1948	28
Şekil 21: Semiha Berksoy.....	32
Şekil 22: Semiha Berksoy ve Ailesi	33
Şekil 23: Semiha Berksoy 'Özsoy Operası'	36
Şekil 24: Semiha Berksoy 'Ariadne Auf Naxos'	37
Şekil 25: Semiha Berksoy 'Tosca'	38
Şekil 26: Semiha Berksoy 'Madama Butterfly'	38
Şekil 27: Semiha Berksoy 'Tiefland'	41
Şekil 28: Semiha Berksoy 'Fidelio'	42

Şekil 29: Semiha Berksoy ‘Hansel ve Gretel’	43
Şekil 30: Semiha Berksoy ‘Il Trovatore’	44
Şekil 31: Saadet İkesus Altan	49
Şekil 32: Saadet İkesus Altan ‘Sahnede İlk Deneyim’	53
Şekil 33: Saadet İkesus Altan ‘Carmen’	55
Şekil 34: Saadet İkesus Altan ‘Fidelio’	57
Şekil 35: Saadet İkesus Altan ‘Satılmış Nişanlı’	58
Şekil 36: Saadet İkesus Altan ‘Maskeli Balo’	58
Şekil 37: Saadet İkesus Altan ‘50. Sanat Yılı İzmir Devlet Opera ve Balesi Program Dergisi’	61
Şekil 38: Saadet İkesus Altan ‘İzmir Şen Dul Prova’	62
Şekil 39: Leyla Gencer.....	68
Şekil 40: Leyla Gencer ve Ailesi	69
Şekil 41: Leyla Gencer ve Eşi İbrahim Gencer	70
Şekil 42: Leyla Gencer ‘Madama Butterfly’	73
Şekil 43: Leyla Gencer ‘La Traviata’	74
Şekil 44: Leyla Gencer ‘Lucia di Lammermoor’	74
Şekil 45: Leyla Gencer ‘Dialogues des Carmelites’	75
Şekil 46: Leyla Gencer ‘Bir Ders Anında’	76

GİRİŞ

Opera İtalyanca sözcük olarak “eser” anlamına gelmektedir ve “opere” (çalışmak, işlem) kelimesinden türetilmiştir. Opera birçok sanat dalını içinde barındırmak ile beraber Dünya literatüründe sanatın doruk noktası olarak nitelendirilmektedir. Opera, sözlerinin tümü veya büyük bir kısmı müzik ve şarkı ile söylenen bir sahne yapıtıdır. Solo, koro, bale ve orkestra operayı oluşturan birbirinden ayrılmaz yapı taşlarıdır.

Dünya ve ülkemizde operanın kısaca tarihine değinecek olursak, Opera Dünya’da ilk olarak İtalya’nın Floransa kentinde ortaya çıkmış bir sanat dalı olup süreç içerisinde bazı değişim ve gelişimlere uğramıştır. Opera Sanatı bulunduğu bölge ile etkileşim halindedir bu nedenle de sahnelendiği bölgenin kültürel ve karakteristik özelliklerini bünyesinde barındırır. Dünya’da opera alanındaki ilk eser sayılan ‘Dafne’ operasının 1597 (Floransa) yılındaki gösteriminden sonra ilk olarak Avrupa, devamında ise tüm dünyada yayılmaya ve tanınmaya başlamıştır.

Türkiye’nin opera sanatı ile tanışması ise Osmanlı Devletine dayanır. Dönemin elçileri Avrupa seyahatlerinde izleme fırsatı buldukları opera eserlerini sefaretnamelerinde bahsetmişlerdir. Süreç içerisinde elçiler vasıtasıyla hanedanlık içerisinde operaya karşı bir merak uyanmış ve dönemin padişahı III. Selim tarafından ilk kez 1797 yılında Topkapı Sarayında bir opera temsili verdirilmiştir.

Devam eden süreçte Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde müzik ve sanatın diğer dallarında çok önemli atılımlar gerçekleşmiştir. Bu bağlamda yetenekli gençlerin müzik eğitimi almaları için yurt dışına gönderilmeleri, Muzika-i Hümayun’ un Ankara’ ya taşınması, Musiki Muallim Mektebi’ nin kurulması ve Darülelhanın tekrar faaliyete geçirilmesi ile birlikte gerek müziğin diğer dalları gerek de opera alanında umut verici adımlar atılmıştır.

Bu çalışmada cumhuriyetten günümüze Türk operasının gelişimine ve tanınmasına katkıda bulunan Türk opera sanatçılarının sanat yaşamları incelenmiştir. Çalışmanın özelinde Cumhuriyet Döneminde Türk Operası’nın gelişiminde büyük rol üstlenmiş ve uluslararası camiada da Türk operası’nın öncüleri olarak ülkemizi en iyi şekilde temsil etmiş üç opera sanatçısı yer alırken araştırmanın genelinde ise Türkiye’de opera sanatının gelişim süreci üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda özel de Türk opera

sanatçıların sanat yaşamları ile Türk Operası'nın gelişimine katkıları, genel de ise Türklerin opera sanatı ile ilk temasları, Cumhuriyet dönemi Türk operası gibi bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Konusu ve Amacı

Türk Operasında Üç Öncü Kadın: Semiha Berksoy, Saadet İkesus Altan, Leyla Gencer başlıklı bu tez çalışmasının konusu, bu sanatçıların ilk yılları, sanat yaşamları, Türk operasının gelişime katkıları ve kronoloji bölümlerinden oluşmaktadır.

Ülkemizde opera alanında yapılan tez çalışmalarında ağırlıklı olarak Türkiye'de opera sanatının gelişim süreci, opera alanında eseri bulunan besteciler ve opera eserlerinin çeşitli açılardan incelenmesi gibi konuların ele alındığı görülmüştür. Hâlbuki Cumhuriyet'in ilanı sonrasında yetişen bu öncü sanatçılarımız, ülkemizde bu sanatın gelişimi, tanınması ve sevdinilmesi hususunda çok önemli bir görev üstlenmişlerdir. Bu bağlamda bu öncü sanatçılarımızın opera alanındaki sanatsal faaliyetleri incelenerek, ülkemiz için bu sanat alanında yaptıkları çalışmaların akademik ilkelerle ortaya konulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Semiha Berksoy, Saadet İkesus Altan ve Leyla Gencer, Türkiye'nin ilk opera sanatçıları olarak ülkemizde bu sanatın gelişimi, tanınması ve sevdinilmesi hususunda farklı özellikleri ile çok önemli katkılar sağlamışlardır.

Semiha Berksoy, Türkiye'nin ilk kadın opera sanatçısı ünvanıyla, Saadet İkesus Altan, İlk opera sanatçılarından biri, ilk kadın ses eğitmeni ve ilk kadın opera rejisörü ünvanıyla, Leyla Gencer ise sadece Türkiye'de değil Tüm dünya'da tüm zamanların en önemli opera sanatçılarından biri olması sebebiyle öne çıkmış sanatçılardır. Bu nedenlerle çalışma bu üç öncü sanatçı ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada tarama yöntemlerinden kaynak tarama yöntemi kullanılarak nitel inceleme yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırma yapılırken, ilgili kitap, dergi, tez, makale ve web siteleri incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

OPERA SANATI GENEL BİLGİ

1.1. OPERANIN TANIMI

Opera İtalyanca sözcük olarak ‘’eser’’ anlamına gelmektedir (İlyasoğlu, 1996: 28) ve ‘’opere’’ (çalışmak, işlem) kelimesinden türetilmiştir (O’ dwyer, 2015: 17). Opera birçok sanat dalını içinde barındırmakla beraber, Dünya literatüründe sanatın doruk noktası olarak nitelendirilmektedir (İlyasoğlu, 1996: 28). Opera, sözlerinin tümü veya büyük bir kısmı müzik ve şarkı ile söylenen bir sahne yapıtıdır (Sözer, 1996: 516). Solistleri, korosu, orkestrası, kostümü, sahnesi, ışığı ve dramatik oyunlar operayı oluşturan birbirinden ayrılmaz yapı taşlarıdır (İlyasoğlu, 1996: 28). Opera eserleri ‘’genellikle bir ile dört perde/bölüm (act, episode) arasındadır. Ancak daha fazla sayıda perdeden de oluşabilmektedir. Toplumsal talepler doğrultusunda metni zaman içinde ülkelere göre değişen ‘’ciddi’’ (opera seria) ve ‘’komik’’ (opera buffa) çeşitleri oluşmuştur.’’(Kip Akyol, 2016: 78). Uvertür, giriş, aria, resitatif, düet (ikili), terzet (üçlü), kuartet (dörtlü), kentet (beşli), dans ve final de yine operanın içerisinde bulunan unsurlar arasındadır (Sözer, 1996: 517).

Opera müzik türlerinin birçoğunda olduğu gibi zaman içerisinde biçimlenmiştir. Bu sebeple Opera sanatı ile ilgili kesin bir başlangıç tarihi verilememektedir. Örneğin bazı müzik araştırmacıları, opera sanatının ilk kıvılcımlarının ortaçağdaki dinsel törenler olduğunu savunmakta iken kimi araştırmacılar ise o dönemde henüz müziğin bir tasvir gücü olmadığını, tiyatronun ise içerisinde bu denli müzik kullanılamayacak durumda olmasından ötürü bu dönemde opera sanatından bahsedilemeyeceğini savunur (Sözer, 1996: 517).

Opera kuşkusuz ki tüm Dünya literatüründe gerek sanatsal gerek de diğer alanlarda çok önemli bir yere sahiptir. Bunun sebebi diğer tüm sanat dallarından farklı olarak konu edindiği meseleyi abartılı ve keskin hatlar ile sunabilmesidir (Altar, 1993b: 12).

Bu nedenledir ki bir olayı bütün derinliğiyle ortaya koyma, devrimlerde rol oynama, bir devletin ne denli büyük olduğu gibi meseleleri tüm canlılığı ile sergileme en çok opera sanatına nasip olmuştur (Narin, 2014: 4).

1.2. DÜNYA'DA OPERA SANATI

Opera Dünyada ilk olarak Rönesans'ında etkileriyle batı sanatının beşiği olan İtalya'nın Floransa kentinde ortaya çıkmış bir sanat dalıdır (Yener, 1958: X). Dönemin Floransa kontu Giovanni Bardi'nin sarayında bir araya gelen ve Camerata adlı özel bir topluluğun içinde yer alan bir grup besteci, müzik adamı, şair ve şarkıcılar eski yunan trajedilerinden esinlenerek söyleme sanatı ile müziği bir araya getirmişlerdir (İlyasoğlu, 1996: 28). Ve böylelikle, operaya giden yoldaki ilk adımlar atılmıştır.

Bu yoldaki ilk adımları atan sanatçılar; şair Ottavio Rinuccini, şarkıcı ve besteci Jacopo Peri, dünyanın en önemli fizikçi ve astronomlarından olan Galilei'nin babası Vincenzo Galilei, besteci Giulio Caccini, ve Emilio de Cavalieri' dir (Say, 1997: 167).

Dünyada opera alanındaki ilk eser Ottavio Rinuccini tarafından yazılan ve Jacopo Peri tarafından bestelenen “Dafne” operasıdır. Dafne, ilk olarak 1597 yılında Floransa karnavalında sahnelenmiştir. Maalesef ki “Dafne” operasından çok küçük bir bölüm günümüze kadar ulaşabilmiştir. İlk opera denemelerinin olduğu bu dönemden tam anlamıyla elimize kalan tek opera, Jacopa Peri ve Guilio Caccini tarafından yazılan “Euridice” adlı eserdir (İlyasoğlu, 1996: 28).

Henüz ilkel durumda olan bu sanat türünün artık gelişmeye ihtiyacı söz konusudur. Burada devreye Claudio Monteverdi girer. Monteverdi ilkel durumda olan bu sanat türüyle ilgili yeni çalışmalar yapmıştır (Yener, 1992: XI).

Bütün bu çabaların sonucunda, sayısal olarak daha büyük orkestralar kurulup çalgı eşliği zenginleştirilmiştir. Drama ile kaynaşması sağlanan operaya resitatif biçimi dışında aya, düet, trio, gibi ses alanındaki yeni müzik biçimlerini de yine Monteverdi getirmiştir. Monteverdi'nin opera alanındaki ilk eserlerini vermesi ile opera sanatının daha geniş kitlelere uzanan serüveni de başlamıştır (Mimaroğlu, 1999: 35).

Operanın yayılma süreciyle birlikte Floransa, yavaş yavaş operadaki odak merkezi kimliğini kaybetmeye başlamıştır. Özellikle 1637 yılında Venedikte açılan opera binası bu süreci hızlandırmıştır (Yener, 1992: XI). İtalya’da bestelenen bu eserler ilk olarak Avusturya ve Almanya gibi ülkelerde sahnelenmiştir. Fransa’nın opera sanatı ile tanışması, İtalyan grupların 1645 yılından sonra Fransa’da sahneledikleri opera eserleri ile olmuştur. Fransa’da opera alanındaki ilk eserleri aslen İtalyan olan Jean Baptiste Lully vermiştir (Gökçe, 2011: 4).

Opera sanatının diğer Dünya ülkelerine yayılmasıyla birlikte farklı opera türleri türemeye başlamıştır. Giovanni Battista Pergolesi’nin 1733 yılında bestelediği “La Serva Padrona” adlı eser “opera comique” türünü doğurmuştur. Pergolesi, bu eseriyle aynı zamanda pek çok besteciye de ilham kaynağı olmuştur. Almanya’da yine bu dönemde Johann Adolph Hasse ve Carl Heinrich Graun da “komik opera” türünde eserler vermişlerdir. İngiltere’de gülünç opera türünde eserler 18. Yüzyıl ile başlamıştır. İngilizler, bu türe “ballad-opera” derken, Almanlar, buna “singspiel” (şarkılı oyun) adını vermişlerdir. Wolfgang Amadeus Mozart’ın Türkleri konu alan ünlü operası “Saraydan Kız Kaçırma” bu türün en iyi örneklerinden biridir (Gökçe, 2011: 4,5).

Opera sanatı açısından 19. yüzyıl kuşkusuz bir devrim niteliğindedir. Bu yüzyılda Çekoslovakya, Macaristan, Polonya ve Rus operaları kurulmuştur. Rossini, Donizetti, Bellini ve Giuseppe Verdi opera buffa ve romantik opera tarzında verdikleri eserlerle İtalya’yı operanın zirvesine çıkartmışlardır. Yine bu dönemde Richard Wagner eserler içerisinde bir kişiyi, konuyu veya olgunun tanıtıcı özelliklerini taşıyarak eserin bütünlüğüne katkı sağlayan “leitmotiv” yapısını oluşturmuştur. Wagner’in bu dönemde geliştirdiği birçok sanat türünün bir arada kullanılması ‘Gesamtkunstwerk’ teoremi de operayı ve kendisini dünya opera evreninde çok farklı yerlere taşımıştır (Gökçe, 2011: 5).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE OPERA SANATININ GELİŞİM SÜRECİ

Türkler opera sanatı ile ilk olarak Osmanlı Devleti döneminde tanışmışlardır. Cumhuriyet ilanı ile birlikte de ulusal Türk Operasının inşasına başlanılmıştır. Bu sebeple Türkiye’de Opera Sanatının Gelişim Süreci Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi olarak iki ana başlık altında incelenmiştir.

2.1. OSMANLI DEVLETİNDE OPERA

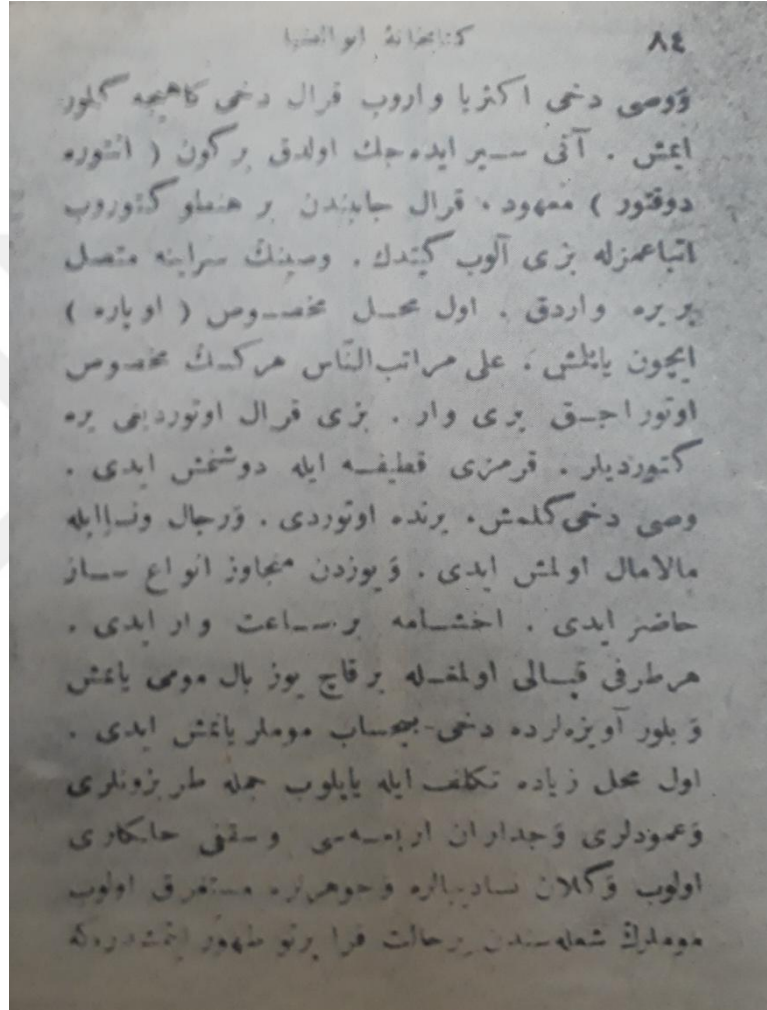
Türklerin Opera sanatı ile tanışması, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Batı ülkelerine gönderilen elçilerin, bu ülkelerdeki güzel sanatlar açısından büyük önem taşıyan Paris ve Viyana gibi kentlerdeki saray davetlerinde izleme fırsatı buldukları, müzikli sahne eserleriyle başlar. Bu elçiler memlekete dönüşlerinde padişaha sundukları sefaretnamelerde buralarda izledikleri müzikli sahne eserlerinden bahsetmişlerdir. Opera sözcüğüyle ilk olarak bu şekilde tanışılmıştır (Altar, 1993d: 255).

Örneğin Osmanlı elçilerinden Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi, Paris Sefaretnamesinde opera hakkında oldukça geniş bir bilgi vermiştir.

“Paris şehrine mahsus bir eğlence var imiş, şehrin kibarları, vasi dahi ekseriyavarır; kral bile ara sıra gelir imiş. Bir gün bizi, mareşal davet eyledi. Anı seyre gidecek olduk ve ol saraya opâre yapılmış, rütbesine göre herkesin mahsus oturacak yeri vardır. Kralın yanına oturduk... Önümüzde sazandelerin olduğu mahalde işlemeli büyük bir perde asmışlardı. Tamam, yerleştikten sonra birdenbire ol perde kaldırılıp, ardından büyük bir saray zuhur eyledi. Sarayın avlusunda oyuncular, kendilerine mahsus elbiseleri ile yirmi kadar peri yüzlü kız pırıl pırıl taşlı ve fistanları ile meclise tekrar pırıltılar soluyup, sazlar hadi hep birden nameye giriştiler. Sözü kısı, ol kadar şaşılacak şeyler gösterdiler ki, tabir-i kabil değildir. Görülmedikçe inanılmayacak kadar acayiplikler, gariplikler temâşâ olundu. Saray opâresinde de kral sarayında divanhane tarafından böyle bir cemiyet için mahsus bir rakıs hane yapmışlar... divarı somaki mermerden yıldızlar içinde acayip tasvirler ile süslü karıların çoğu altınlar içinde ziynete bulanmış, mücevher elbiseleri ile gelmişler. Her biri bir locada oturmuşlar idi. Opâre şarkıcılarının sazandelerini götürmüşler yek pârâ çalmaya girişüp, rakkaslar raksa başladılar, ...

bunların mahsus raks elbiseleri var cümle sırma ile ipekli kumaş üzerinde işleme,...Opâre halkı takımıyla orada olmağla acayip ve garaip taklitler edüp, oyun oynadılar...’’ (Polatcı, 2011: 258).

Şekil 1: Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi’nin Paris operasını anlattığı Paris Sefaretnamesi’ ne ait sayfa

Kaynak: Sevengil, 1959: 107

Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi sefaretnamesinde Paris’te izlemiş olduğu bu operanın binası, orkestrası, konusu ve librettosu hakkında oldukça geniş bir bilgi vermiştir. Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi’nin bu anıları Osmanlı’da opera hakkında bilgi veren ilk kaynaktır (Polatcı, 2011: 258).

Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi’den sonrada opera hakkında bilgi veren elçiler olmuştur. 1748’de Sultan I. Mahmut tarafından Avusturya’ya gönderilen Mustafa

Hatti Efendi' de yazmış olduğu sefaretnamede opera hakkında önemli bilgiler vermiştir (Yener, 1983: 72).

Yine 1757 yılında Padişah III. Mustafa tarafından Avusturya'ya gönderilen Ahmet Resmi, III. Selim'in 1797' de Berlin'e gönderdiği Ahmet Aziz Efendi ve 19. Yüzyılın başlarında Petersburg'a gönderdiği Rasih Efendi de sefaretnamelerinde opera hakkında bilgiler vermişlerdir (Yener, 1983: 72).

Şekil 2: Mustafa Hatti 'nin operayı anlatan Avusturya sefaretnamesinden sayfalar

Kaynak: Sevengil, 1959: 109.

Padişah III. Selim de süreç içerisinde elçilerini sanatın bu dalı için batı ülkelerine göndermeye devam etmiş, elçilerinin kendisine sundukları sefaretnamelerden etkilenmiş olmalı ki İstanbul’da sergilenen opera temsillerini kendisi de seyretmiştir. Osmanlı’da padişah III. Selim dönemi ile birlikte (18. yüzyılın sonları) siyasal ve kültürel kulvarda yapılan çalışmalar neticesinde, müzik sanatı da bundan nasibini almıştır. Padişah III. Selim, siyasal ve askeri alanda gerçekleştirdiği reformlar dışında sanatın müzik, resim, heykel, mimari gibi alanlarında da köklü değişikliklere imza atmıştır (Sevengil, 1959: 15).

Dönemin saray sır kâtibi Ruzname adlı defterde III. Selim’in günlük yaşamının yer aldığı bilgileri günü gününe not almıştır. Ruzname adlı bu eserde 1797’ de Topkapı sarayında, III. Selim’in huzurunda bir opera temsili verildiği yer almaktadır. Ne yazık ki sır kâtibi bu operayı sergileyen grup ve hangi opera olduğuna dair hiçbir bilgi vermemiştir. Yine saray sır kâtibi oynanan bu operayı beğenmemiş olsa gerek, bununla ile görüşlerini ruznameye şu şekilde aktarmıştır. “...Çarşamba günü Topkapı’ ya inildi ve dün gece Topkapı’ da ağa yerinde opera adlı ecnebi oyunu gösteren Frenklerin temaşe ettirdikleri çalgılı çengili oyun ve konuşmaları ve dimağa sıkıntı ve nezle getiren is ve pasları ve taklitleri haurlanıp söyleşilerek eğlenildi...”(Altar, 1993d: 257).

III. Selim ile başlayan batılılaşma hareketleri, II. Mahmut ile devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu içinde yeşeren bu yenileşme süreci sosyal ve kültürel yaşamı da etkilemiştir. III. Selim ile artan Avrupa ilişkileri II. Mahmut ile daha da artmış, farklı ülkelerin vatandaşları İstanbul’a ve özellikle de Beyoğlu’na yerleşmeye başlamışlardır. Bu sebepten ötürü yabancı ülkelerin elçilik binaları açılmış, yine bu yabancılar için otel, tiyatro, eğlence mekânları gibi sosyal ve kültürel yaşam alanları inşa edilmiştir. Sonrasında II. Mahmut döneminde, Avrupa’dan gelen bu kişiler, kendi umumi alanlarında çeşitli sahne oyunları sergilemiş ve dönemin yüksek sosyete ve önemli şahsiyetleri de bu oyunlara davet edilmişlerdir (Sevengil, 1959: 17).

Batılılaşma hareketleri neticesinde 1840-1877 yılları arasında üç adet opera sahnesi kurulmuştur. Bunlar; Bosco tiyatro sahnesi, Naum tiyatroları ve Gedikpaşa Tiyatrosu’dur. Bosco tiyatro sahnesinde ilk zamanlar bazı hokkabazlık gösterileri, pandomimal gösterileri ve komedi eserler sahnelenirken ilerleyen zamanlarda opera temsilleri de gerçekleştirilmiştir (Özcengiz, 2006: 26,27).

2.1.1. Bosco Tiyatrosu Süreci

Şekil 3: Bosco Tiyatrosu'na ait bir afiş

Kaynak: Özcengiz, 2006: 27.

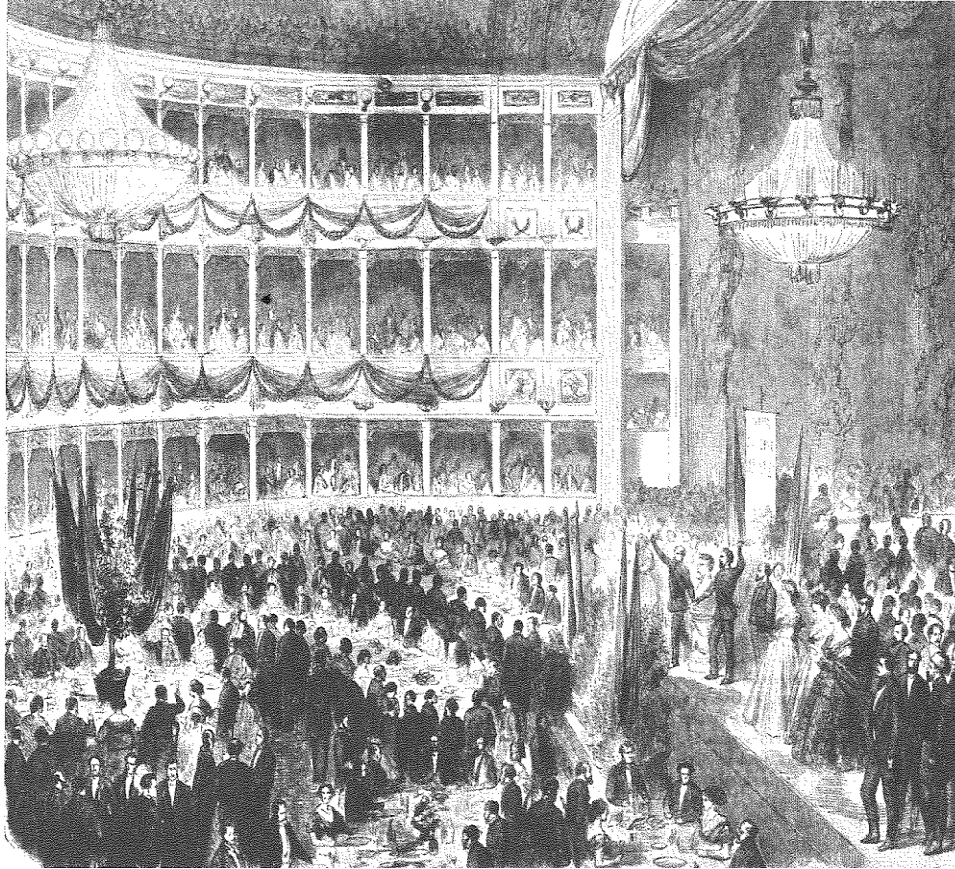
1841 ve 1842 yılları arasında Bosco tiyatrosunda oynanan oyunlar ve sanatçılar İtalyan'dı. Bunun için de seyirci kitlesini yurt dışından gelen yabancılar ve yabancı dil bilen düşük sayıdaki vatandaşlar oluşturuyordu. Bir müddet sonra gazete ilanlarında da yer alan bu eserler, Türkler tarafından ilgi çekici bulunmaya başladı ve burada sahnelenmiş eserlerden biri olan Gaetano Donizetti' nin 'Belisario' operası Türkçeye çevrilerek basıldı. Gaetano Donizetti'nin bu eseri Türkçeye çevrilmiş ilk opera eseridir (Sevengil, 1959: 23).

Bosco tiyatro sahnesinde 1842 yılı yaz ayının başına kadar çeşitli opera temsilleri verilmiştir. Bunlar; Norma, Belisario, Gemma di Vergy, Chi dura Vince, Lucia L'elisir D'Amore ve Otello operalarıdır. Bu temsiller 1844 yılına kadar devam etmiştir. 1844 yılında salonun Tütüncüoğlu Hoca Mikail Naum'a devrolmasıyla bu

temsiller sona ermiştir. Salonun Mikail Naum'a geçmesiyle birlikte bir süre sadece tiyatro eserleri sahnelenmiş olup 1849 yılından itibaren opera temsilleri verilmeye başlamıştır (Özcengiz, 2006: 28).

2.1.2. Naum Tiyatrosu Süreci

Şekil 4: Naum Tiyatrosu

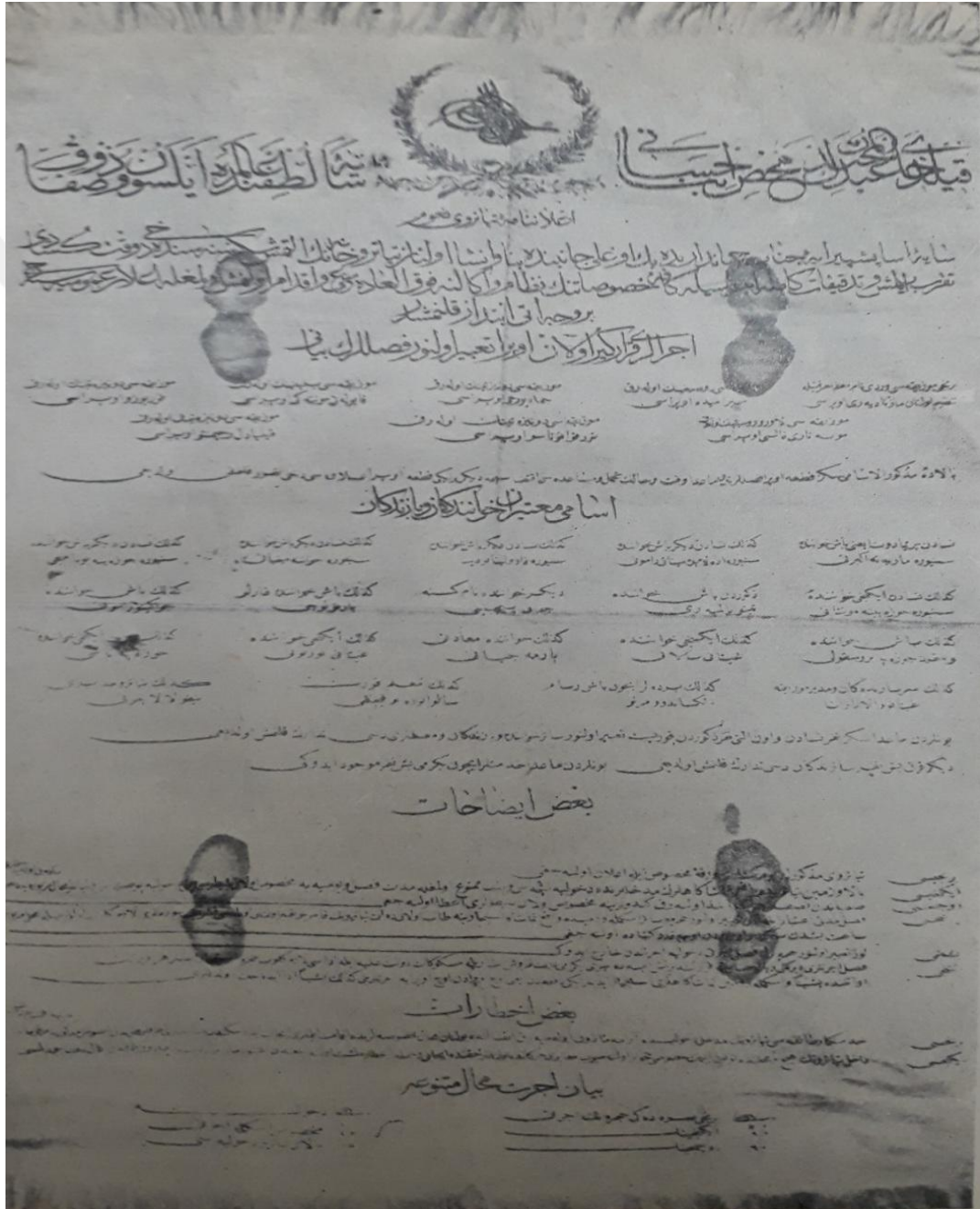
Kaynak: Yener, 1983: 74.

1849-1950 yılları arasında Beyoğlu Naum tiyatrosunda üç adet opera temsili verilmiştir. Bunlar; Giuseppe Verdi' nin Macbeth, Giovanna d' Arco (Jeanne d'Arc) ve I Due Foscari (iki Foscari' ler) eserleridir (Altar, 1993d: 261).

Tütüncüoğlu Hoca Mikail Naum, Osmanlı hükümeti ile ilişkilerini güçlü tutmuş bu sebeple de çokça yardım almıştır. Mikail Naum, 1852 yılında hükümetten ilk olarak 10 daha sonra da artı 5 yıllığına opera oynatma izni almış ve beraberinde İtalya'dan 117 kişilik büyük bir opera ekibi getirmiştir. Bu ekibin içerisinde dönemin en ünlü opera

sanatçıları da görev almış olup burada Giuseppe Verdi' nin "I Masnadieri" operasının Türkiye prömiyerini gerçekleştirmişlerdir. Yine bu yıllarda Türk opera tarihi açısından büyük bir olay gerçekleşmiştir. Verdi'nin Il Trovatore operası Dünyadaki ikinci prömiyerini İstanbul'da Naum tiyatrosunda yapmıştır (Altar, 1993d: 261,262).

Şekil 5: Naum Tiyatrosuna ait bir opera ilanı

Kaynak: Sevensil, 1959: 115.

Şekil 6: Naum Tiyatrosu'nun Türkçe, Ermenice ve İtalyanca dillerinde basılan opera ilanı

اعلان كاتانو

TEATRO NAUM
In Pera di Costantinopoli

AVVISO

Per la sera di Lunedì 12 Maggio 1831
QUARTA RAPPRESENTAZIONE DI

L. KELLER.

PROGRAMMA

PARTI PRIMA

1. A RICHIESTA GENERALE L'Aprora quattro Plu uico rompetizione di Madama Keller.
2. Tealata di Giunone di L. Keller.
3. La Bella Giuditte e Oloferne, tolto dal celebre Quadro di Orazio Wordat rappresentando il momento in cui Giuditte uccise il Tiranno, dalle mani di Bellulita presentando la Testa al Popolo.
4. IL ATTO DELLE SAPIENE fatto dai Romani, ai tempi di Romolo.

PARTI SECONDA

5. Il Naufragio della Medusa del celebre Pittore Gericault tratto da un fatto vero il quale fu pubblicato da tutti i Giornali di Europa, rappresentando la minorenza con dei luovi Marinali Francesi. Quadro che fu dato dal professore Keller per ben 200 volte in Parigi al Teatro Nazionale.
6. La fu-ina di Volcano di L. Keller.
7. Il Tri-fo di Panatolica grandioso e nuovo quadro di L. Keller.

PARTI TERZA

8. Triunto di V. nere grandioso quadro Atreo di Madama Keller.
9. N. 14 Podia ai accademiche storiche, e mitologiche eseguite dal Sig. L. Keller.
10. E Olovia un orinale.
11. A. RICHIESTA GENERALE La Fontana dei Fiori di Madama Keller.

Nell'intermezzo dei qu. di Piazzi per non fare attendere il Pubblico, il Sig. Deleatso darà degli esperimenti di
pneuma, Fiam, Barometri e di variazioni.

I prezzi sono i consueti.
Si dare principio alle ore 8 precise.

Kaynak: Sevensgil, 1959: 116.

Naum tiyatrosunda 1849-1869 yılları arasında Gaetano Donizetti, Gioacchino Rossini, Vincenzo Bellini, Daniel François Auber, ve Giuseppe Verdi gibi dünyaca ünlü bestecilerin seçkin opera eserleri sahnelenmiştir. Naum tiyatrosunun 1870 yılında çıkan bir yangın neticesinde opera serüveni sona ermiştir (Özcengiz, 2006: 34).

2.1.3. Gedikpaşa Tiyatrosu Süreci

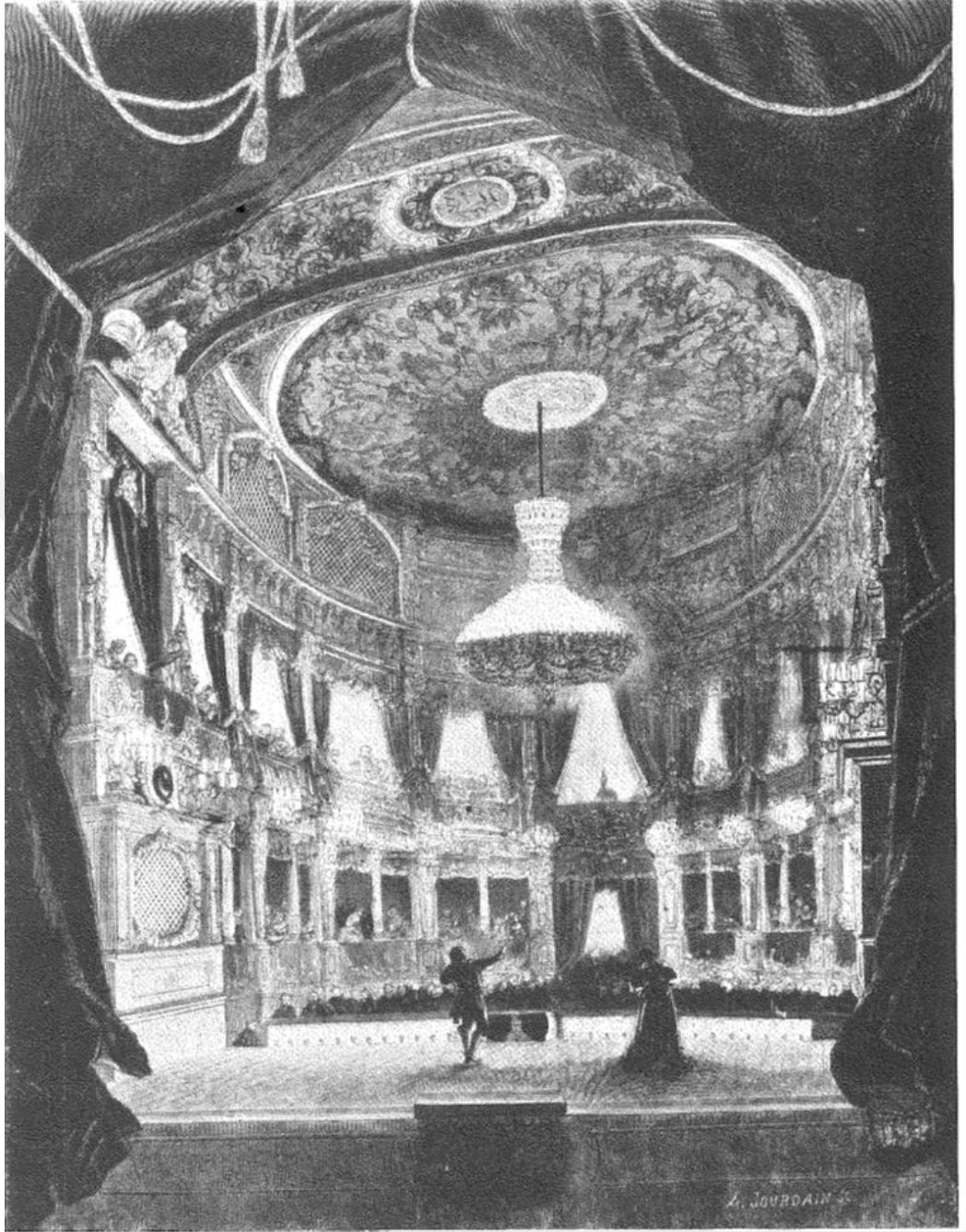
Osmanlı İmparatorluğu döneminde opera alanında faaliyet gösteren bir başka kurum Gedikpaşa Tiyatrosu'dur. Bu tiyatro Naum tiyatrosunun son on yılında (1860) faaliyete geçmiş ve Naum tiyatrosu ile rekabete tutuşmuştur. Naum tiyatrosu, Osmanlı Devleti'nde opera alanında yirmi yıl boyunca birçok temsile ev sahipliği yapmış bir kurumdur. Bundan dolayıdır ki Gedikpaşa Tiyatrosu'nun başındaki Razi isimli İtalyan işletmeci bu rekabete dayanamayıp bir müddet sonra tiyatroyu devretmiştir. Gedikpaşa Tiyatrosu bir süre sonra dönemin en önemli tiyatro adamlarından 'Güllü Agop' lakaplı Hagop Vartovyan'a geçmiştir. Vartovyan döneminde, sahnede tiyatro eserleri dışında bazı operetlere de yer verilmiştir. Bunlardan bazıları Charles Lecocq' a ait La Fille De Madame Angot ve Girofle, Jacques Offenbach'ın da La Bella Helene Operetleridir (Özcengiz, 2006: 34).

2.1.4. Saray Dâhilinde Kurulan Tiyatrolar

Sultan Abdülmecid döneminde batılılaşma politikaları neticesinde 1859 yılında saray dâhilinde kurulan Dolmabahçe Saray Tiyatrosu, kuruluşundan itibaren beş yıl boyunca bünyesinde birçok temsile yer vermiştir. Maalesef ki bu önemli kültür merkezi de 1864 yılında çıkan bir yangın sonucunda kullanılamaz hale gelmiştir (Yener, 1983: 75).

Saray dâhilinde kurulan bir başka tiyatro ise 1889 yılında Sultan Abdülhamid tarafından kurdurulan Yıldız Saray Tiyatrosudur. Bu tiyatro da diğerlerinden farklı olarak bazı yeniliklere imza atılmıştır. Saraya sürekli olarak temsiller hazırlaması ve verdirilmesi için İtalyan bir aile alınmış ve yine Osmanlı müzikli tiyatrosunda ilk defa kurumlaşma denenmiştir. Yıldız Saray Tiyatrosunda Giuseppe Verdi'nin La Traviata, Rigoletto, Un Ballo In Maschera, Gaetano Donizetti'nin Albayın Kızı, Gioacchino Rossini'nin Sevilla Berberi ve Daniel François Auber' e ait Fra Diavolo gibi eserler sahnelenmiştir (Özcengiz, 2006: 36).

Şekil 7: Dolmabahçe Saray Tiyatrosu

Kaynak: Yener, 1983: 73.

Osmanlı devletinde batılılaşma politikaları çerçevesinde yapılan bu çalışmalar Türk opera sanatı yolunda atılan ilk adımlar olmuştur.

2.2. CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK OPERASI VE ATATÜRK

Osmanlı Devletinde opera, tiyatro ve sanatın diğer dallarında meydana gelen gelişmeler ne yazık ki devletin sona ermesiyle birlikte ciddi bir duraklama yaşamıştır. Bu duraklamanın başlıca gerekçeleri, ülkede işgal güçlerine karşı verilen mücadele, ekonomik buhran ve en önemlisi ilgili eğitim kurumlarının olmamasıdır. Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte her alanda olduğu gibi sanat alanında da ciddi yenilikler meydana gelmiştir (Say, 2008: 168).

Hiç kuşkusuz cumhuriyet döneminde yapılan müzik devrimlerinin yaratıcısı Mustafa Kemal Atatürk'tür. Atatürk, bir devletin kalkınması ve ilerlemesindeki en temel yapı taşlarından birinin, müzik sanatı olduğunu ifade etmiştir, bu bağlamda yaptığı konuşmalar da müzikle ilgili düşüncelerini birçok kez şu sözlerle ifade etmiştir.

- “Müzik hayatın ruhu neşesi ve her şeyidir.”(Okatan, 2012: 14).
- “Hayatta müzik lazım değildir. Çünkü hayat müziktir. Müzikle ilgisi olmayan varlıklar insan değildirler. Eğer söz konusu olan insan hayatı ise müzik mutlaka vardır. Müziksiz hayat zaten mevcut olamaz.” (Okatan, 2012: 14).
- “Güzel sanatların hepsinde ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Ancak bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan Türk müziğidir. Bir ulusun yeni değişikliğine ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir. ” (Okatan, 2012: 14).
- “Hayatlarını büyük bir sanata vakfeden bu çocukları sevelim.” (Okatan, 2012: 14).
- “Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir.” (Okatan, 2012: 14).
- “Yüksek bir insan topluluğu olan Türk Milleti'nin tarihi bir özelliği de, güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. ” (Okatan, 2012: 14).
- “Halkın da musiki ihtiyacını düşünmek gerekir. Halkın musiki zevkinin gelişmesi için bu musikiye (batı musikisine) alışması ve bu musikiden hoşlanması için, köklü bir musiki eğitimine ihtiyaç vardır.” (Okatan, 2012: 14).

- “Ulusal; ince duyguları, düşünceleri anlatan; yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir an önce modern müzik kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak bu düzeyde Türk ulusal müziği yükselip, evrensel müzikte yerini alabilir.”(Okatan, 2012: 14).

Mustafa Kemal Atatürk’ün Cumhuriyet dönemi müzik ilkelerini belirlerken, Ziya Gökalp’in düşüncelerinden etkilendiği görülmektedir. Bu anlamda, Atatürk müzik ilkelerini “Türk halk müziğini temel alıp Batı’da geliştirilmiş çoksesli teknik ve yöntemleri kullanarak yeni bir müziğin yoğrulması” (Özcengiz, 2006: 41) şeklinde belirlemiştir.

2.2.1. Muzika-i Hümayun’ un Etkisi

Cumhuriyet döneminde müzik sanatı ile yapılan en önemli yeniliklerden biri şüphesiz ki Muzika-i Hümayun’un Ankara’ya taşınmasıdır. Çünkü bu kurum ilerleyen vakitlerde bugünkü Cumhurbaşkanlığı Armoni Müzikası ve Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının köklerini oluşturacaktır.

Osmanlı Devleti’nde batılılaşma hareketlerinin öncüsü olan III. Selim’in izinden giden II. Mahmut batılılaşma ve modernleşme sürecinde emin adımlar atmıştır (Say, 1997: 509). II. Mahmut’un 1828 yılında kurduğu Muzika-i Hümayun Cumhuriyet dönemindeki müzik devrimine ciddi bir zemin oluşturmuştur (Altar, 1993d: 274). Osmanlı devletinde Saray bandosu olarak görev ifa eden Muzika-i Hümayun, Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte 27 Nisan 1924’te İstanbul’dan Ankara’ya getirilmiş ve Riyaset-i Cumhur Musiki heyeti adıyla çalışmalarını yürütmüştür (Say, 1997: 510, 513). İlerleyen süreçte bu oluşum 1936 yılında Riyaset-i Cumhur Filarmoni Orkestrası adı altında çalışmalarına devam etmiş, 1957 yılında yeniden bir düzenleme yapılarak adı Riyaseti Cumhur Senfoni Orkestrası olmuştur (Altar, 1993d: 274,275).

Bugün dünyanın en eski ve köklü orkestralarından biri olan Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının başına o dönemde Zeki Üngör getirilmiştir (Sözer, 1996: 488).

Şekil 8: Muzika-i Hümayun Orkestrasının 1917 yılına ait bir Fotoğrafi

Kaynak: <http://osmanli.site>.

Şekil 9: Zeki Üngör

Kaynak: <https://onedio.com>.

Zeki Üngör’ den sonra orkestranın başına 1935 yılından itibaren o dönemin en önemli Alman şeflerinden biri olan Ernst Preatorius geçmiştir. Preatorius yönetiminde orkestra zengin bir repertuar elde etmiş, konservatuvardan yetişen sanatçılarla da kadro olarak gelişmiştir. Alman şef Preatorius’ un 1946 yılındaki ölümünden sonra orkestra

bir süre batı kaynaklı şefler tarafından yönetilmiş olup daha sonra eğitim kurumlarımızda yetişen Türk orkestra şefleri tarafından yönetilmeye başlamıştır (Altar, 1993d: 275).

Şekil 10: Ernst Preatorius

Kaynak: (Altar, 1993d: 475).

Kurum içerisinde bulunan armoni mızıkası bölümü ise 1933 yılında orkestradan ayrılarak bir süre Veli Kanık ile çalışmalarını sürdürmüştür. 1935 yılında Fransa’ da ki eğitimini tamamlayarak yurda dönen İhsan Küñçer’in başa geçmesi ile armoni mızıkası-nın kadrosu gelişmiş ve repertuar olarak da artış sağlanmışır (Say, 1997: 514).

Şekil 11: İhsan Küñçer

Kaynak: <http://akkentolcay.blogspot.com.tr>.

Şekil 12: Veli Kanık

Kaynak: <http://www.kimdirr.com>.

Orkestra adına yaşanan bu gelişmeye paralel olarak 1924 yılında ilan edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile müzik eğitimi adına sağlam temeller atılmıştır (Uçan, 1996: 104).

2.2.2. Darülelhan'ın Etkisi

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte müzik devrimi adına yaşanan bir diğer önemli gelişme Osmanlı'dan devrolan ve nağmeler evi olarak da anılan Darülelhan'dır. Osmanlı İmparatorluğu döneminin ilk resmi müzik okulu olan Darülelhan 10 Ocak 1917 yılında İstanbul'da kurulmuştur (Özkaya Duman, 2017: 116).

Osmanlı döneminde, genellikle Türk musikisi üzerine eğitim verilen Darülelhan' da nazariyat, Türk musiki usulleri, solfej, şan, Türk dini musikisi, musiki tarihi, Türk musiki aletleri, piyano, viyolonsel ve kompozisyon gibi derslere yer verilmekteydi. İlkokuldan sonra dört yıllık bir süre içerisinde eğitim veren kurum, önemli musiki eserlerini tespit etmek, notaya almak, yayınlamak ve folklor araştırmaları gibi son derece önemli ilmi çalışmalar yapmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın doğurduğu olumsuz koşullar, İstanbul'un işgali ve verilen milli mücadele ile birlikte faaliyetlerini sürdüremeyen Darülelhan'ın erkekler bölümü 1918 yılında kapatılmıştır. Kadınlar

bölümü ise sekiz kişilik bir eğitim kadrosu ile faaliyetlerini ancak çok kısa bir süre daha devam ettirebilmiştir (Özkaya Duman, 2017: 117, 118).

Şekil 13: Darülelhan Öğretmen ve Öğrencileri

Kaynak: <http://www.oguztopoglu.com>.

İlerleyen yıllarda savaşın getirdiği olumsuz ortam ve buna bağlı olarak gelişen ekonomik sorunlar neticesinde, 1921 yılında kapatılan Darülelhan, Cumhuriyetin ilanıyla birlikte tekrar faaliyete geçirilmiştir. Cumhuriyet döneminde ilk olarak belediyeye bağlı şekilde etkinliklerini geliştiren kurum, bir belediye konservatuvarına dönüştürülerek batı müziği alanında eğitim vermeye başlamıştır (Özkaya Duman, 2017: 119-120).

1936 yılında yayınlanan bir yönetmelikle Konservatuvarın eğitim programına sahne sanatları ve halk türküleri bölümü eklenmiştir. 1955 yılında tekrar revize edilen kurum Osmanlı'dan günümüze kadar ulaşmış ve bugün İstanbul Üniversitesine bağlı bir devlet konservatuvarı olarak eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir (Özcengiz, 2006: 51, 52).

2.2.3. Musiki Muallim Mektebi'nin Etkisi

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte 1 Eylül 1924 yılında Ankara'da kurulan ve 1 Kasım 1924' te 6 öğrencisi ile hizmete giren Musiki Muallim Mektebi, Türk Müzik tarihi açısından çok önemli bir yere sahiptir. Bu kurum Türkiye Cumhuriyetinin müzik alanının da öğretmen yetiştiren ilk kurumudur (Uçan, 2005; 226, 233).

Bu önemli kurumun öz müziğinden vazgeçmeden batı standartlarında eğitim vermesi ve kurum bünyesinde yetişen öğretmenlerin müziği tanıtmak ve öğretmek adına Anadolu şehirlerindeki ilk, orta ve lise düzeyindeki okullarda eğitim vermeleri amaçlanmıştır. Kurumun ilk yıllardaki müzik eğitimi kadrosunu kuruluşundan itibaren çok büyük emeği olan Osman Zeki Üngör ve orkestrasındaki müzisyenler oluşturmuştur (Gönen, 2008: 25,26).

Musiki Muallim Mektebinde ilerleyen yıllarda öğrenci sayısı gitgide artmıştır. Kurum 1927 - 1928 eğitim öğretim yılında yatılı öğrenci almaya başlamış bunun neticesinde öğrenci sayısı yetmiş dörde, akabinde 1930 – 1931 döneminde bu sayı yüz yediye yükselmiştir. Yine bu dönemde devletin açtığı sınavları kazanarak yurt dışına müzik eğitimi almaya gönderilen yetenekli gençler, 1930 yılından itibaren Cumhuriyet döneminin bu önemli müzik kurumlarında görev almaya başlamışlardır (Serdaroğlu, 2008: 67).

Musiki Muallim Mektebi, Mustafa Kemal Atatürk'ün devrimlerini aktarmada da büyük rol üstlenmiş, müzik sanatı ve eğitimi adına da gelecek nesillere bir meşale olmuştur. Bu kurum aynı zamanda ileride kurulacak diğer eğitim kurumlarının da temelini oluşturmuştur.

Musiki Muallim Mektebi öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulmuştu; fakat Türkiye'nin sanatçı yetiştiren kurumlara da ihtiyacı söz konusuydu. Bu nedenle 1933' te dönemin Milli Eğitim Bakanı Hikmet Bayur'un gözetiminde ve içerisinde Ahmet Adnan Saygun, Zeki Üngör ve Ulvi Cemal Erkin gibi sanatçıları bulduğu bir uzman ekip tarafından gerekli çalışmalara başlanılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde 25 Haziran 1934 yılında Milli Musiki ve Temsil Akademisinin Teşkilat Kanunu yürürlüğe konulmuştur (Serdaroğlu, 2008: 68).

Kanunun kabulünden sonra Ankara’da bir konservatuvar kurma çalışması başlatılmış ve neticesinde Musiki Muallim Mektebi içerisinde 1936 yılında konservatuvar sınıfları oluşturulmuştur. Yine konservatuvarın kurulmasında büyük rol üstlenen Paul Hindemith’ in isteği doğrultusunda, Musiki Muallim Mektebi, Gazi Orta Muallim Mektebi’ne aktarılmış ve müzik öğretmeni yetiştirme görevini burada yerine getirmeye başlamıştır (Serdaroğlu, 2008: 69).

Şekil 14: Musiki Muallim Mektebi 1926 Yılı

Kaynak: Erdoğan, 2015: 136.

Şekil 15: Musiki Muallim Mektebi Öğretmen ve Öğrencileri

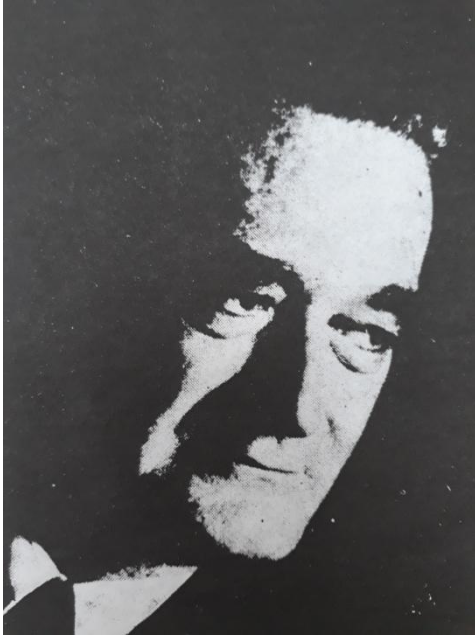
Kaynak: Erdoğan, 2015: 138.

2.2.4. Ulusal Türk Operası

Cumhuriyet'in ilk yıllarında çoksesli ulusal müziğimiz adına yaşanan bu gelişmelere istinaden opera alanındaki ilk çalışmalar 1934 yılından itibaren filizlenmiştir (Say, 1997: 514).

Ankara'da 1934 yılının haziran ve aralık aylarında Türk Operası adına çok önemli bir sanat olayı yaşanmıştır. Çoksesli ulusal müziğimizdeki öncü isimlerden Ahmet Adnan Saygun ile Necil Kazım Akses'in besteledikleri üç opera yapıtı halkevlerinde sahnelenmiştir. Bu yaşanan sanat olayının bir diğer önemli yanı ise bu eserlerin Atatürk'ün bizzat ilgisi ve direktifleri ile bestelenmiş olmalarıdır (Altar, 1993d: 277).

Şekil 16: Ahmet Adnan SAYGUN

Kaynak: Altar, 1993d: 479.

Şekil 17: Necil Kazım AKSES

Kaynak: Özcengiz, 2006: 42.

Cumhuriyet döneminde sahnelenen ilk opera eseri bestesi, Ahmet Adnan Saygun metni Münir Hayri Egeli'ye ait olan 'Özsoy' operasıdır. Özsoy Operası İran Şahı Rıza Pehlevi'nin Türkiye'ye resmi ziyareti sebebiyle Mustafa Kemal Atatürk'ün direktifleri doğrultusunda 19 Haziran 1934'te Ankara Halkevinde sahnelenmiştir. Türk, İran dostluğunu anlatan eserde ilk opera sanatçılarımızdan Semiha Berksoy, Nimet Vahit,

Nurullah Şevket Taşkıran ve Halil Bedii Yönetken gibi isimler yer almıştır (Yener, 1983: 77).

Cumhuriyetin ilanından sonra sahnelenen ikinci opera yine Ahmet Adnan Saygun'un bestelemiş olduğu bir perdelik 'Taşbebek' operasıdır. Saygun bu eserini Mustafa Kemal Atatürk'ün Ankara'ya gelişinin 15. yıldönümü münasebetiyle bestelemiş ve yapıtını 27 Aralık 1934' te Ankara Halkevi salonunda sahnelemiştir. Sahnelenen üçüncü opera ise Necil Kazım Akses' in aynı sebeple bestelemiş olduğu 'Bayönder' operasıdır. Bu eser 28 Aralık 1934 günü Ahmet Adnan Saygun yönetiminde Ankara Halkevi salonunda ilk kez sahnelenmiştir (Altar, 1993d: 277).

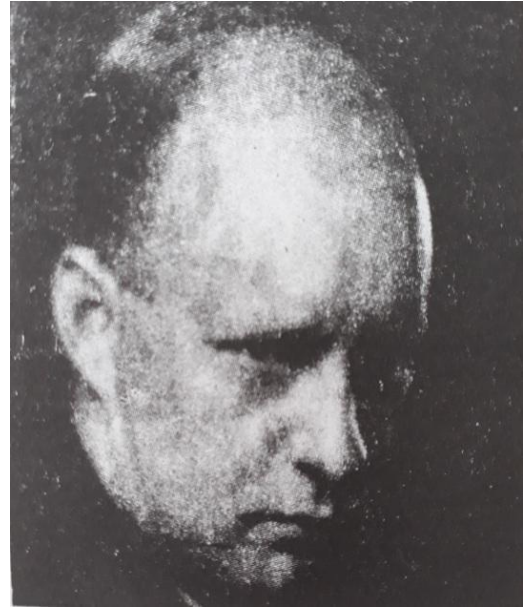
Sahnelenen bu ilk üç ulusal operamız Türk Operası adına olumlu sonuçlar vermiştir. Atatürk' ün direktifleri doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bir Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Almanya'dan davet edilen ünlü besteci Paul Hindemith ile ünlü tiyatro rejisörü Carl Ebert' in Ankara' da yaptıkları incelemeler doğrultusunda, 1935-1936 eğitim öğretim yılında Musiki Muallim Mektebi içerisinde konservatuvar sınıfları oluşturulmuştur (Altar, 1993d: 277,278).

Şekil 18: Carl Ebert

Kaynak: Altar, 1993d: 477.

Şekil 19: Paul Hindemith

Kaynak: Altar, 1993c: 686.

Faaliyete geçirilmiş konservatuvar sınıflarında, müzik sanatının her dalında olduğu gibi tiyatro ve opera alanında da ciddi çalışmalara başlanmış ve kısa sürede iyi mesafeler alınmıştır. Aynı dönemde İstanbul Şehir Tiyatrosunun başında bulunan ünlü Türk Rejisör Muhsin Ertuğrul da Ankara'ya davet edilmiş ve tiyatro eğitiminin başına geçirilmiştir. Buradaki görevi esnasında eleman yetiştirme konusunda Carl Ebert ile anlaşılamayan Ertuğrul, tekrar kendi isteği ile İstanbul'a dönmüştür (Altar, 1993d: 279).

1940 yılında Konservatuvarda yetişen sanatçı adayları için bir deneme sahnesi ihtiyacı duyulmuş, bu sebeple de Carl Ebert'in öncülüğünde Ankara Devlet Konservatuarı Tatbikat Sahnesi kurulmuştur. Böylelikle opera için yetiştirilen gençlere ilk denemelerini gerçekleştirebilecekleri bir imkân verilmiştir (Yener, 1983: 77).

Carl Ebert 1936-1939 yılları arasında Konservatuvarın opera stüdyosunda ilk olarak Dünya sanat evreninde standart hale gelmiş belli başlı opera eserlerini Türkçeye çevrilmiş metinleri ile çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar neticesinde konservatuvar öğrencilerinin oynadıkları ilk eser Wolfgang Amadeus Mozart'ın 'Bastien Und Bastienne' yapıtı olmuştur (Altar, 1993d: 281).

Bu eser, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası eşliğinde ilk olarak 1939'da Türkçe metinle konservatuvar salonunda sadece neşriyat kongresi üyelerine sergilenmiştir. Bu opera eseri dönemin basının da büyük yankı uyandırmış ve çok olumlu geri dönütler alınmıştır (Altar, 1993a: 147,148).

Bu olumlu sonuçtan sonra, batının standart eserleri Türkçe librettolar ile sahnelenmeye başlamıştır. Bu şekilde ilk sahnelenen eser, 1940 yılında Giacomo Puccini' nin 'Madame Butterfly' operasının ikinci perdesi olmuş yine Puccini'ye ait 'Tosca' operasının ikinci perdesi konservatuvar opera stüdyosu opera elamanlarınca 1941 yılında üstün bir başarı ile sahnelenmiştir (Altar, 1993d: 281,282).

Bu uluslararası opera literatürünün seçkin eserlerini başarı ile sahneleyen ilk opera sanatçılarımız Türk opera tarihine isimlerini altın harfler ile kazımışlardır. Sanatçılarımız ve oynadıkları roller şu şekildedir: "Rabia Erler (Bastienne), Süleyman Güler (Bastien, Cavaradossi), Ruhi Su (Bastien ve Bastienne), Mesude Çağlayan (Butterfly), Aydın Gün (Pinkerton), Semiha Berksoy (Tosca) Nurullah Şevket Taşkiran (Scarpia)." (Altar, 1993d: 282).

Ulusal operamız adına yaşanan bu gelişmeler ve başarılar, beraberinde daha köklü önlemler alınmasını gerektirmiştir. Bu sebeple 16 Mayıs 1940 yılında Büyük Millet Meclisinde çıkartılan bir yasa ile Musiki Muallim Mektebi içerisinde idareten kurulmuş konservatuvar sınıflarının: “Müzik, Opera, Bale ve Tiyatro bölümlerini içine alan bir Devlet Konservatuvarı’ na dönüşmesi sağlanmıştır.” (Altar, 1993d: 282).

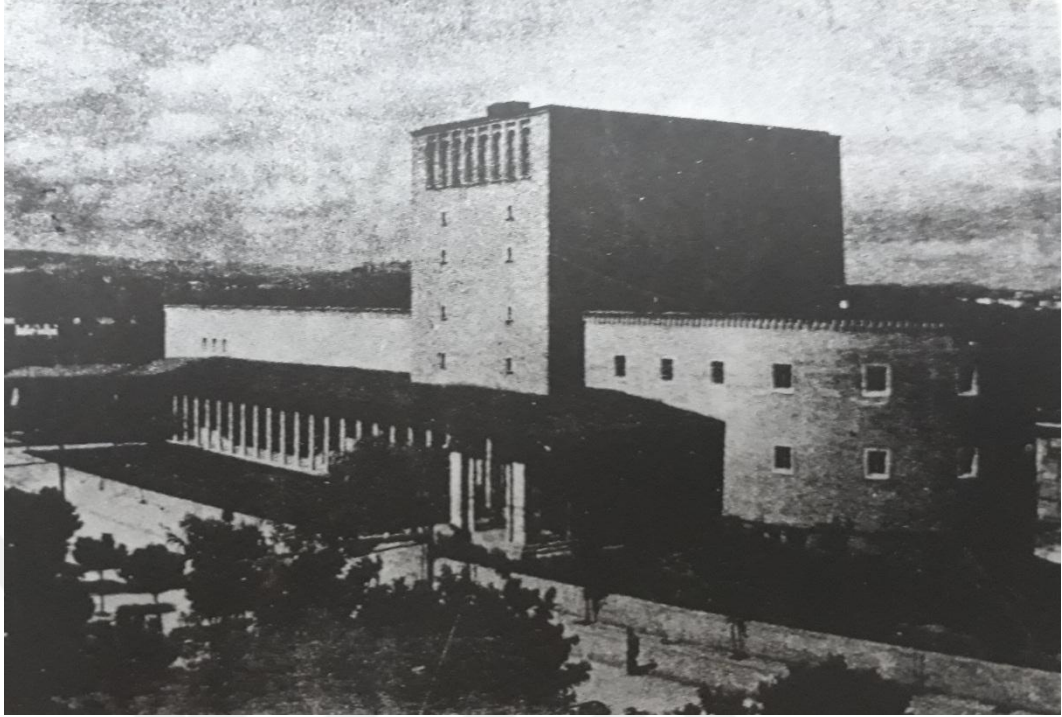
Kuruluş dönemi bir hayli zorlu geçen Ankara Devlet Konservatuvarının Türkçe opera denemelerini, ne yazık ki Büyük önder Mustafa Kemal Atatürk çok arzu etmesine rağmen görememiştir. Çünkü konservatuvar bünyesindeki bu çalışmalar ancak 1939 yılı itibariyle başlayabilmiştir (Altar, 1993d: 283).

“Nitekim yıllar geçmiş, Ata’ nın beklediği günlerde gelmiş, devlet konservatuvarı yetenekli besteciler, müzikçiler, konsertistler, virtüözler, balerinler yetiştirmiştir.”(Altar, 1993d: 283).

1947 yılı itibariyle Carl Ebert’ in Devlet Konservatuvarı ve tatbikat sahnesindeki görevlerini bırakması ile birlikte tatbikat sahnesinin başına Muhsin Ertuğrul getirilmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak 1947 yılında ilk olarak Ankara’da Küçük Tiyatro faaliyete geçirilmiş, ardından 1948 yılında Büyük Tiyatronun açılışı gerçekleştirilmiştir (Aydın O’ dwyer, 2015: 36).

1949 yılında yine Türkiye’de çok önemli bir sanat olayı gerçekleşmiştir. 1949’ da Ankara’da özel bir yasa ile Ankara Devlet Opera ve Balesi kurulmuştur. Ankara ve bu kurumun bir kolu olarak faaliyetlerine başlayan İstanbul Devlet Opera ve Balesi, kadro ihtiyaçlarını konservatuvardan mezun olan genç sanatçılarla karşılayabilme imkânına kavuşmuştur (Altar, 1993d: 283).

Şekil 20: Devlet Tiyatrosu ve Opera Binası Yapının Bitiş Senesi 1948

Kaynak: Altar, 1993d: 484.

Konservatuvardan yetişen bu ilk kuşak sanatçılarımız yurdumuzda olduğu gibi uluslararası camiada da yüz akımız olmuşlardır. Yurt dışında opera kulvarındaki ilk başarı serüveni devlet konservatuarından yeni mezun olan Ayhan Alnar ile başlamıştır. Ayhan Alnar İngiltere’de düzenlenen Edinburg Festivaline bir opera sanatçısı olarak davet edilmiş ve burada ki Mozart operası ile büyük bir başarı elde etmiştir (Altar, 1993d: 283).

Bu başarı öyküsü ilerleyen yıllarda hızla devam etmiş ilk opera sanatçılarımızdan Suna Korat, Leyla Gencer, Özgün Tanyeri ve Ayhan Baran gibi isimler Dünyanın en önemli sanat merkezlerindeki opera temsillerinde başrol oynamışlardır. Buna örnek olarak dönemin önemli bestecilerinden Francis Poulenc’e ait Dialogues des Carmelites operasının 1957 yılında Scala Tiyatrosunda yapılacak olan Dünya prömiyerine başrol oynaması için Leyla Gencer davet edilmiştir. Gencer buradaki üstün başarısı ile Dünya opera camiasını kendine hayran bırakmıştır. Sanatçılarımız 1950-1980 yılları arasında Türk operasının öncüleri olarak “Scala Tiyatrosu, Viyana Devlet Operası, Münih Devlet Operası, Venedik, Paris, San

Fransisco, Londra, Moskova, Dublin, Leningrat, Prag, Hannover, Hamburg, Düsseldorf, Brno, Bratislava, Amsterdam, Helsinki, Bükreş, Belgrad operaları” (Altar, 1993d: 290) gibi Dünyanın önemli opera merkezlerinde büyük hayranlıkla alkışlanmışlardır.

1949 yılında 5441 sayılı yasayla kurulan ve bünyesinde opera, bale ve tiyatro gibi sanat dallarını bulunduran Devlet Tiyatroları ve Devlet Opera ve Balesi 1958 yılına kadar aynı yönetim altında faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. 1970 yılında çıkarılan 1309 sayılı ‘Kuruluş Kanunu’yla Devlet Opera ve Balesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlanarak Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü adı ile ayrı bir sanat kurumu olarak çalışmalarını yürütmeye başlamıştır

(<https://secure.dobgm.gov.tr/opera2013/pdf/turkiyedeoperavebale.pdf>).

Ankara’ da 1970 yılında çıkarılan yasa ile Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü merkezi bir yapı haline getirilmiştir. İlk olarak 1960 yılından beri ayrı bir yapı olarak faaliyetlerini sürdüren İstanbul Devlet Opera ve Balesi Müdürlüğü, 1970 yılı itibariyle merkezi bir yapı olan Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğüne bağlanarak, buranın bir şubesi olarak çalışmalarını yürütmeye başlamıştır. Devamında 1982 yılında İzmir Devlet Opera ve Balesi, 1990 yılında Mersin Devlet Opera ve Balesi, 1997’de Antalya Devlet Opera ve Balesi ve 2008 yılında Samsun Devlet Opera ve Balesi Müdürlükleri kurularak Ankara’daki merkezi yapıya bağlanmışlardır. Bir zamanlar ülkemiz de çok sesli müzik ile opera ve bale gibi sanat dallarının ulaşamaz olduğu düşünülürken bugün ülkemizde bulunan bu mevcut sanat kurumları ve sanatçılarımızla bu sanat dalları halk ile kaynaşabilme imkânı yakalamıştır. Düzenlenen turneler ile birlikte, ülkenin hemen hemen birçok yerinde konserler verilerek tüm toplumun bu sanat dalından faydalanılması amaç edinilmektedir. Bununla birlikte uluslararası sanat camiasının düzenlemiş olduğu yarışma ve festivallere ülkemiz tarafından da ciddi katılım ve başarılar edil edilmekte olup bunların örnekleri ülkemizde de uygulanmaktadır. Bugün Türk Operası ve sanatçıları elde ettikleri başarılar ile tüm dünyada da adından söz ettirmektedir

(<https://secure.dobgm.gov.tr/opera2013/pdf/turkiyedeoperavebale.pdf>).

2.2.5. Atatürk ve Opera İlk Kıvılcım

Hiç kuşkusuz ki Cumhuriyet döneminde sanat alanının da yapılan tüm gelişmelerin öncüsü Mustafa Kemal Atatürk'tür. Atatürk sanat alanındaki devrimlerini gerçekleştirirken bilhassa opera sanatına büyük bir ehemmiyet vermiştir. Bunun sebebi henüz otuzlu yaşlarında Bulgaristan'da askeri ateşe görevindeyken başından geçen bir dizi olaylar silsilesi ile meydana gelmiştir. Bu olaylar şu şekilde gelişmiştir:

Mustafa Kemal Atatürk 1913 yılında, o sıralarda iktidarda bulunan İttihat ve Terakki Partisiyle düşünce ayrılığına düşünce İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalır ve yeni kurulmuş olan Bulgaristan'ın Başkenti Sofya'ya askeri ataşe olarak gönderilir; aylardan kasımdır. Daha önce, yani 1910 yılında Picardi Manevraları nedeniyle Fransa'da bulunmuş, yurda dönüşü esnasında birkaç Avrupa başkentini görme ve tanıma fırsatı bulmuştur. Ateşemiliterliğinin ilk günlerinde, Bulgaria Oteline yerleşir, bir süre sonra bu otelden ayrılarak, Splendid Palas'ta kalmaya başlar.

Daha ilk haftasıdır; Sofya'da ilk opera temsilinin açılışı yapılacaktır. Mustafa Kemal şaşkınlığını gizleyemez, henüz Osmanlı egemenliğinden çıkmış olan Bulgarlar, birkaç yıl içinde opera sergileyecek düzeyde sanatçılar yetiştirmişler ve opera sahnelemeye başlamışlardır. Bedii sanatların hepsine ilgi ve yakınlık duyan genç ateşe ilk gösteriyi izlemek için yollar arar; ancak başarılı olamaz. Bu kentte yenidir ve sanat çevresinden tanıdığı yoktur. Şansı yaver gider; çünkü tesadüfen Varna Milletvekili Şakir Bey o sırada oradadır ve ilk gece için iki kişilik bilet bulabilmiştir.

Mustafa Kemal biletlerden birini alır. Operanın galasına, Viyana'dayken diktirdiği çok zarif ve şık bir smokinle katılır... O gece sergilenecek eser Georges Bizet'in Carmen Operasıdır. Ülkenin bütün önde gelenleri ve yabancı devlet temsilcileri koltuklarda yerlerini almışlardır. Primadonna rolünü Dünyaca tanınmış Parfola üstlenmiştir. Baş erkek rolünde ise dönemin en iyi baritonlarından Stefan Makedonski vardır. Mustafa Kemal daha sonra bu sanatçılarla sıkı dost olacaktır. İlk perde bittiğinde ilginç bir olay yaşanır, alkış faslının arkasından yanlarına gelen bir yaver Türk Büyük Elçisi Fethi Beyle, Ateşe Mustafa Kemale kralın davetini iletir. Kral ferdinand locada kraliçeyle birlikte oturmaktadır (Tarman, 2011: 104,105).

Ferdinand iltifatlarını sıraladıktan sonra ilk perdeyi nasıl bulduklarını sorar, Mustafa Kemal diplomatça bir karşılık verir: “Fevkalade ekselans, hakikaten fevkalade.” (Tarman, 2011: 105).

İkinci Perde başladığında Mustafa Kemal durgunlaşır, önceden operaya ayıracak zaman bulamamıştır. Selanik’te başlayan yaşam serüveni askerlik mesleğini seçmesinin ardından, Manastır, İstanbul, Şam, Trablusgarp... Manevra ve muharebelerle geçmiştir ve bir sanat eleştirisi yapacak kültür edinememiştir. Bu durum gelecekte yapacağı sanatsal dönüşümler için ilk planları kafasında kurmaya başlamasının ilk adımlarıdır. Operanın bitmesiyle alkışlar dinmemiştir. Nihayet gece otele döndüğünde, aynı otelde kalan arkadaş Zümrezade Şakir Beyle aralarında şöyle bir konuşma geçer: (Tarman, 2011: 105,106).

“Şakir kim ne derse desin, şimdi Balkan Harbinde yenilmemizin nedenini daha iyi anlıyorum. Ben adamları çoban diye bilirdim. Oysaki baksana operaları bile var. Operada oynayacak sahne sanatçıları, müzisyenleri, dekoratörleri, hepsi yetişmiş. Opera binası bile yapmışlar. Ardından başını sallayarak der ki: “Ah, bizim memleketimiz de acaba operaya kavuşacağı günleri görebilecek mi? O seviyeye bir gün çıkabilecek miyiz?”” (Tarman, 2011: 106).

Genç ateşe yatmak üzere odasına yönelirken gözleri umut doludur ve parlamaktadır. Şöyle denilir; Mustafa Kemal bir devrime karar verdiğiğinde, gözlerinde bu parlaklığın ısıldamaya başladığı görülürmüş... (Tarman, 2011: 106).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK OPERASININ ÖNCÜ SANATÇILARINDAN SEMİHA BERKSOY, SAADET İKESUS ALTAN VE LEYLA GENCER'İN SANAT YAŞAMLARI VE TÜRK OPERASININ GELİŞİMİNE KATKILARI

Şekil 21: Semiha Berksoy

Kaynak: T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 23.

3.1. SEMİHA BERKSOY

Nazım Hikmet, Semiha Berksoy'u tanımlamak için 'Türk kadınının sesinin pırlantası' ifadesini kullanmıştır (Meral, 2005: 131). Gerçekten de Berksoy'un sesi çok özel bir sestir. Ancak özel olan sadece sesi değil baştan aşağıya bütün yaşamıyla, sanatıyla çok özel bir insandır kendisi, ilklerin kadınıdır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010). O Türkiye'nin ilk kadın opera sanatçısıdır (Özsüt, 2005: 3). Atatürk'ün direktifleri ile sahneye konan ilk Türk operası 'Özsoy'un baş kadın solistidir (Meral, 2005: 139).

Avrupa’da bir Türk olarak sahneye çıkan ilk primadonnadır. Dünya’da bir soprano olarak kabul görmüş ve hayranlıkla alkışlanmış bir sanatçısıdır. O Cumhuriyet döneminin sanat simgelerinden biri olmuş çok önemli bir kültür elçisidir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010).

Yukarıda da bahsedildiği üzere Semiha Berksoy Türkiye için çok önemli bir sanat değeridir. Berksoy ilk Türk opera sanatçısı olmasının yanı sıra çok yönlü bir sanatçısıdır. Hayatında tek bir sanat dalı ile değil birden çok sanat dalını bir arada yürütebilmiş, ender sanatçılarımızdan biridir. Berksoy, opera sanatının haricinde profesyonel bir ressam ve usta bir tiyatro sanatçısıdır. Çalışmamızda Berksoy’ un diğer sanat dallarındaki başarılarına değinilmemiş olup çalışma eksenini doğrultusunda opera alanındaki faaliyetleri incelenmiştir.

3.1.1. İlk Yılları

Semiha Berksoy 1910 yılında İstanbul’ da dünyaya gelmiştir. Berksoy’ un annesi Fatma Saime Hanım bir ressamdır (T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 8). Babası Ziya Bey ise Merkez Bankası memurudur. Berksoy köklü bir ailenin mensubudur. Ailenin kökleri Cemal Paşa’ya dek ulaşır. Ayrıca Berksoy’ un amcası Ord. Prof. Kemal Cenap Berksoy da tıp literatürüne geçmiş ünlü bir fizyologdur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 15). Berksoy, onu Semiha Berksoy yapan güzel sanatlar ve ses alanındaki yeteneğini anne ve babasından almıştır (T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 8).

Şekil 22: Semiha Berksoy ve Ailesi

Kaynak: Türkiye İş Bankası A.Ş., 2003: 232.

Semiha Berksoy'un en büyük idolü annesidir. Berksoy, annesini hayatının merkezine koymuş ve sanatını icra ettiği tüm yaşamı boyunca annesine olan hayranlığını sanatı ile sergilemiştir. Semiha Berksoy'un bu hayranlığının sebebi mükemmel bir anne, eş ve insan olmasının yanında, sanat dünyasına açılan kapıyı ilk olarak annesi ile aralamasıdır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 15).

Berksoy'un çocukluğundaki ilk yılları Çengelköy'de geçer. Burada modern bir okulda anasınıfına başlar. Çocukluğunun ilk yıllarında renkli bir hayata sahip olan Berksoy'un yaşamı 1918 yılı itibariyle değişime uğrar. 1918 yılında tüm dünyayı saran İspanyol Nezlesi ülkemize de ulaşmış ve neticesinde Berksoy'un babası Ziya Cenap Bey de bu gribe yakalanmıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 16,17). Bu dönemde insanlar gripten ölebilmektedir. Doktorlar durumun tehlikeli oluşundan bahsetmelerine rağmen Berksoy'un annesi Fatma Saime Hanım bu dönemde eşine normalde olduğundan daha fazla ilgi göstermiştir. Ne yazık ki bu hastalığa Saime Hanım da yakalanmış, eşinin günden güne iyileşmesi sürecinde kendisinin durumu kötüye gitmiştir. Bütün çabalara rağmen durumu düzelmeyen Fatma Saime Hanım, bu elim hastalık sonucu genç yaşta hayata gözlerini yummuştur (Meral, 2005: 131).

Semiha Berksoy, bu talihsiz olay yaşandığında henüz sekiz yaşındadır ve bu ölümü bir kadının eşine duyduğu derin sevgiye bağlasa da bu durumu bir türlü kabullenememiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 17,18).

Berksoy, bu olaydan sonra bir üzücü olay daha yaşar. Yanına taşındığı amcası Basri Cenap Bey de veremden dolayı vefat eder. Çocuk yaşta yaşadığı bu travmalar sonucu Berksoy hayatı farklı anlayan ve yorumlayabilen bir insana dönüşmüştür. Derslerinde resim ve kompozisyon gibi branşlarda üstün başarı göstermiş. Yazdığı hikâyelerde ise tiyatro metinleri tadında dramatik unsurlara yer vermiştir.

Berksoy, hayatının en büyük dönüm noktalarından birini ailesi ile Kadıköy'e taşındıktan sonra yaşar. Hareketli bir tiyatro yaşantısının sürdüğü Kadıköy'de bir sahne sanatıyla ilk kez burada tanışır. Berksoy, bu taşındığı yeni yerleşim yerinde bulunan Kuşdili Sineması ve tiyatrosu olarak bilinen sanat merkezinde dönemin en güzel geleneksel tiyatrolarını izleme fırsatı yakalar. Bu dönemde yaşadığı deneyimler neticesinde, tiyatro sanatına ilgi duymaya başlayan Berksoy, bir yandan annesinin de

mesleği olan resim sanatıyla uğraşmaya başlamıştır. Çocukluk döneminden genç kızlık dönemine geçtiği bu evrede yaşadığı bu deneyimler Berksoy'un hayatının dönüm noktalarından birini oluşturmuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 19 - 22).

Semiha Berksoy, 1928 yılında artık hayatında nasıl yol izlemesi gerektiği ile ilgili kararını vermiştir. Bu doğrultuda, hayatıyla ilgili en büyük adımlardan birini bu tarihte gerçekleştirmiştir. Berksoy, 1928 yılında dönemin ses uzmanlarından İstanbul Konservatuvarında görev yapan Nimet Vahit Hanımın yanına gider ve sesini dinletir. Berksoy'un performansındaki başarısı neticesinde, Nimet Vahit Hanım onu öğrencisi olarak kabul etmiş ve çalıştırmaya başlamıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 27).

3.1.2. Sanat Yaşamı

Semiha Berksoy'un ses sanatı ile ilgili ilk çalışmaları, 1928 yılında Nimet Vahit Hanım'ın öğrencisi olması ile başlamıştır. İstanbul Belediye Konservatuvarında Nimet Vahit Hanımın Şan sınıfına giren Berksoy, ilk şan konserini burada aldığı eğitimin sonrasında vermiştir (Utlı, 2010: 62).

Berksoy, şan eğitimi aldığı İstanbul Belediye konservatuvarı haricinde, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Namık İsmail atölyesinde resim eğitimi almış; ayrıca Darülbeyazıt'ın Tiyatro okulunda sahne eğitimi görmüştür. 1932 yılında tiyatro okulundan mezun olan Berksoy, aynı kurum çatısı altında sanatçı kadrosunda çalışmaya başlamıştır. Mezun olduktan sonra 'Hile ve Sevgi', 'Güneş Batarken', 'Peer Gynt' gibi oyunlarda başrol oynamış aynı zamanda Muhsin Ertuğrul yönettiği Türkiye'nin ilk sesli filmi 'İstanbul Sokaklarında' adlı filmde rol almıştır (Sözer, 1996: 101, 102).

Semiha Berksoy, 1932 yılı itibariyle şehir tiyatrosunda (Darülbeyazıt) sergilediği başarılı performansları ve güzel sesiyle üne kavuşmuştur. Bu üstün özellikleri nedeniyle Atatürk tarafından da takdir edilmiş ve 1934 yılında ilk Türk operası olan 'Özsoy' operasında 'Ayşim' başrolünü oynamıştır (Özsüt, 2005: 4).

Özsoy operası Türk opera tarihi açısından çok önemli bir yere sahiptir. Çünkü Türkiye'de bir Türk besteci tarafından bestelenen ve Türk sanatçılar tarafından icra edilen ilk opera eseridir.

Semiha Berksoy için ‘Özsoy’ bir milat olmuştur diyebiliriz. Çünkü bu eserde sergilediği üstün başarı Semiha Berksoy’un profesyonel opera kariyerine başlamasındaki en büyük adım olmuştur.

Şekil 23: Semiha Berksoy ‘Özsoy Operası’

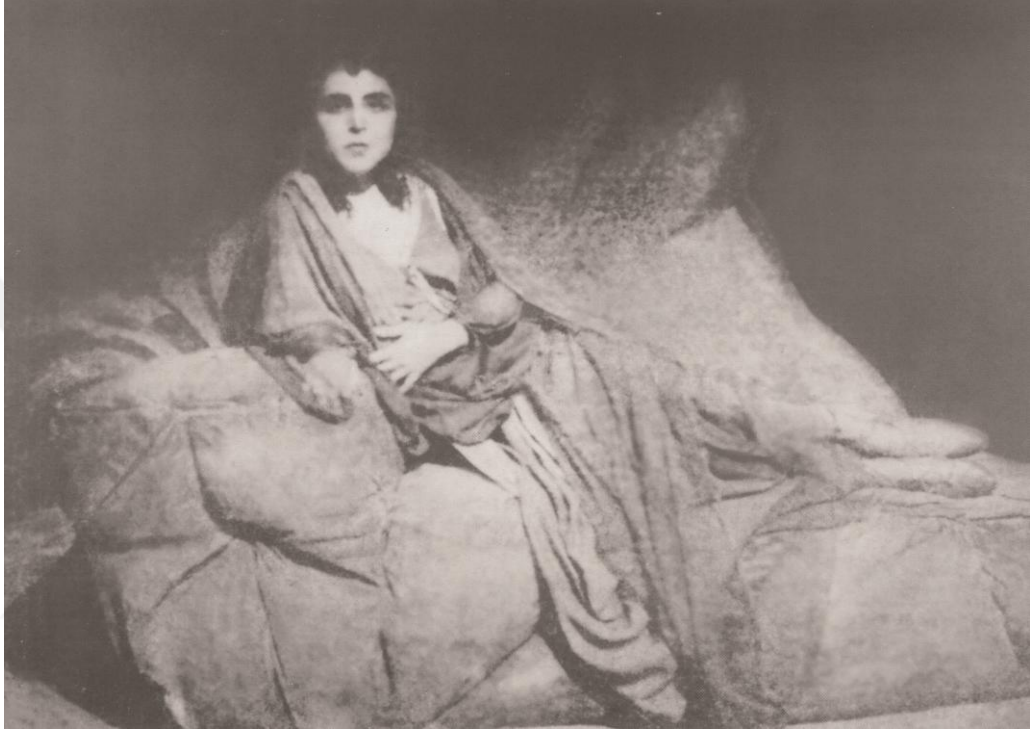
Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 385.

Berksoy ‘Özsoy’ operasındaki başarısından sonra opera alanında eğitim alması için devlet bursuyla Almanya’da bulunan Berlin Devlet Yüksek Müzik Akademisi Opera Bölümüne gönderilmiştir (Özsüt, 2005: 4). Burada eğitimi için bulunduğu süre zarfında Berlinde verdiği konserlerle büyük beğeni toplamış aynı zamanda Berlin radyosunda verdiği konserler Türkiye tarafından da dinlenilmiştir (Kadın Kültür ve İletişim Vakfı, 2004: 27).

Semiha Berksoy Berlin’de aldığı eğitimini 1939 yılında birincilikle bitirmiştir. Mezun olduktan sonra aynı yıl Richard Strauss’ a ait ‘Ariadne Auf Naxos’ operasında ‘Ariadne’ başrolünü oynamıştır. Semiha Berksoy’un bu temsili Türk opera tarihimiz açısından çok önemlidir. Çünkü Berksoy bu temsili ile Avrupa’da sahne alan ilk Türk opera sanatçımız olmuştur (Özsüt, 2005: 4).

Semiha Berksoy, bu başarılı temsili ile anavatanı Avrupa olan bir sanat dalında Türklerinde başarılı olabileceğini kanıtlayarak bir ilk gerçekleştirmiştir. Sanatçının bu başarısı, Türk operasının hem yurtiçi hem de yurt dışında tanınmasında büyük katkı sağlamıştır.

Şekil 24: Semiha Berksoy ‘Ariadne Auf Naxos’

Kaynak: T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 18.

Almanyadaki başarısından sonra ülkesine geri dönen sanatçı, Berlin’de çalışmak yerine sanatını ülkesinde icra etmeyi tercih etmiş ve böylelikle sanatı dışında karakteriyle de çok özel bir insan olduğunu kanıtlamıştır (Utlı, 2010: 63).

Berksoy Türkiye’ye geri döndükten sonra ilk Türk opera sanatçısı olarak büyük başarılar imza atmıştır. 1940 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı Konser Salonunda bir konser gerçekleştirmiştir. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün huzurunda gerçekleştirilen konserde orkestrayı Riyaseti Cumhur Senfoni Orkestrası sanatçıları oluşturmuş yönetimi ise Şef Preatoriuss üstlenmiştir. Berksoy bu konserinde Richard Wagner’e ait ‘Lohengrin’ operasından Elsa’nın Rüyası, ‘Tannhauser’ operasından Elisabeth’in Duası ve ‘Tristan und Isolde’ operasından Isolde’nin Aşk Ölümünü seslendirmiştir (<http://www.semihaberksoy.com/>).

Semiha Berksoy'un gerçekleştirdiği bütün bu sanatsal faaliyetler, Türkiye'de bu sanat dalı üzerine gerçekleştirilen ilklerdir. Ve bütün bu çalışmalar, Türk operasının gelişimi hususunda son derece hayati adımlar niteliği taşımaktadır.

Semiha Berksoy Türkiye'ye döndükten sonra Türk operasının icracı anlamındaki ilk temsilcisi olarak hiç durmaksızın çalışmış ve Türk operasının gelişimine büyük katkılar sağlamıştır.

Nisan 1941 yılında Türkiye'de Profesyonel Avrupa temsili konseptinde, ilk kez iki opera eseri sahnelenmiştir. Bunlar 'Madama Butterfly' ve 'Tosca' (Başrol olarak) operaları olmuştur. Carl Ebert yönetiminde ve Semiha Berksoy'un da dâhil olduğu bu eserler Ankara Halkevi'nde sahnelenmiştir. Bu gelişmeler paralelinde Carl Ebert, Türk opera tarihimiz açısından çok önemli bir gelişme olan opera stüdyosunu kurmuş, Semiha Berksoy ve Nurullah Taşkıranı da iki profesyonel opera sanatçısı olarak nitelendirmiştir (<http://www.semihaberksoy.com/>).

Şekil 25: Semiha Berksoy 'Tosca'

Kaynak: T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 25.

Şekil 26: Semiha Berksoy 'Madama Butterfly'

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 402.

Semiha Berksoy'un Nisan 1941'de Türkiye'nin ilk profesyonel opera temsili olan 'Tosca' operasındaki performansı, ilgili sanat odakları tarafından büyük bir başarı olarak nitelendirilmiştir. Ancak 'Madama Butterfly' operasında 'Cio Cio San' rolüyle o günkü Maarif Vekâletine ait Güzel Sanatlar dergisinde sanatçının sesi olumsuz eleştirilerin hedefi olmuştur. "Sanatçıya göre, ısmarlama bir yazıdır bu. Sanki amaçlanan Berksoy' u özellikle incitmek ve böylelikle uzaklaştırmaktır Ankara'dan. Bu anlamda hedefe ulaşılır da. Sanatçı, savaşa rağmen, Berlin' e gitmeye karar verir." (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 79).

Savaş 1939 yılında Almanya'nın Polonya'ya sardırmasıyla başlamış, 1941 yılında ki Pearl Harbor baskını ile de bir Dünya Savaşı haline gelmiştir. Bütün bu yaşanan olağanüstü durumlara rağmen bu dönemde Berlin'de sanatsal faaliyetler hız kesmeksizin devam etmiştir. Sanatçı, burada bulunduğu süreçinde ilk olarak Dresten'de devlet büyükleri için verilen bir konserde yer almış ve 'Ariadne Auf Naxos' ve 'Carmen' operalarından arylar söylemiştir. Sanatçının buradaki performansı, büyük beğeni almıştır. Sanatçı Berlin'de bulunduğu süre zarfında Devlet Yüksek Müzik Akademisi Direktörü Dr. Fritz Stein'ı ziyaret etmiş ve 1939 yılında savaş nedeni ile alamadığı Opera Bölümü diplomasına muadil belgeyi almıştır. Bu belge Alman Kültür Bakanlığı tarafından düzenlenmiştir. Belge dışında Berksoy'a akademinin ünlü ses pedagogu Prof. Paul Lohmann, Orkestra şefi Clemens Schmalstieg ve özel ses eğitmeni Max Erlen, Berksoy'un üstün yeteneği ve sesini vurgulayan belgeler vermişlerdir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 81-83).

Sanatçı, tekrar Türkiye'ye döndükten sonra 1943 yılında Cemal Reşit Rey kendisine İstanbul'da sahneye koyacağı 'Hava Civa' opereti için teklifte bulunur. Sanatçı teklifi operet içerisinde 'Carmen' operasının 'Sequidilla' arylasının da olması koşulu ile kabul eder. 1943 yılında gerçekleştirilen bu operet temsili, İstanbul'daki sanat çevreleri tarafından büyük beğeni almıştır (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 85,86).

Sanatçı 1946 yılında Carl Ebert'in reji asistanı olarak görevlendirilmiştir. Aynı yıl içerisinde doktorlar kongresinde 'Madama Butterfly' operasında temsil görevi almıştır (T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 8).

“1949-1951 yılları Devlet Tiyatrolarında Muhsin Ertuğrul’un genel müdürlüğü dönemidir. Viyana’dan Renato Mordo rejisör olarak gelir Ankara’ya. Opera çalışmalarını Aydın Gün’le birlikte yürütürler. Orkestra şefi Dr. Hans Hörner’dir. Necil Kazım Akses konservatuvar müdürüdür. Renato Mordo, Cavalleria Rusticana’yı sahneye koyacaktır. Berksoy bir dramatik soprano ses gerektiren Santuzza rolüne talip olur. Bunun üzerine Renato Mordo, Necil Kazım Akses, Ferit Alnar ses kalitesini sınamak isterler sanatçının. Kabul eder Berksoy öneriyi ama sonuç beklediği gibi olmaz.” (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 89, 90).

Değerlendirme neticesinde, Berksoy’un sesinin çok güzel bir tınıya sahip dramatik bir soprano olduğu, ancak tekniğinin yetersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Ve tekniğini düzeltirse çıkabileceği roller belirtilmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 90). Berksoy üzülen söylemek gerekir ki eğitiminin ardından Türkiye’ye döndükten sonra sanatını hak ettiği derecede icra etme hususunda, uzun yıllar birçok engelle karşılaşmıştır. Berksoy yıllar sonra bu engellerin, Nazım Hikmet cezaevindeyken yaptığı ziyaret ve ‘Tosca’ operasının kendisinin isteği üzerine Nazım Hikmet’e yaptırılması neticesinde bu olayların siciline işlendiğini bir tesadüf sonucu öğrenmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 88).

Semiha Berksoy sanat yaşamı boyunca karşılaştığı birçok zorluğa rağmen pes etmemiş, tüm çabasıyla sanatını en iyi şekilde icra etme arzusuyla hiç durmaksızın çalışmıştır. Sanatıyla ilgili karşı karşıya kaldığı bu olumsuz değerlendirmeyi, kesinlikle kabul etmemiş ve bu değerlendirmeyi çürütmek amacıyla 1949 yılında Viyana’ya gitmiştir. Sanatçı burada Viyana Konservatuvarı ses eğitmenlerinden Prof. Nortbert’e sesini dinletmiş sonucunda da sesi çok beğenilmiştir. Bunun üzerine Berksoy’a Viyana Radyosunda bir konser verilmesi teklif edilmiştir. Teklifi kabul eden Berksoy 4 Ekim 1949 yılında Viyana Radyosunda bir konser vermiştir. Sanatçı daha sonra 2 Kasım 1949’da Figaro Oda Müziği Salonunda bir resital gerçekleştirmiştir. Sanatçı, burada gerçekleştirdiği konserlerle büyük bir başarı kazanmıştır. Bunun üzerine Viyana’nın en önemli sanat ajanslarından birinden kendileriyle çalışmak için teklifte bulunulmuştur. Berksoy bu teklifi Ankara’ya bildirmiş, cevaben de kendisinin sözleşmeli opera solisti olarak kuruma alınacağı bildirilerek geri çağırılmıştır. Sanatçı daha önce de olduğu gibi

bu seferde hiç düşünmeksizin sanatını hakkıyla icra etmek için ülkesine dönmüştür (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 91-94).

Sanatçı ülkesine geri döndükten sonra, yine sorunlarla karşılaşmıştır. Kendisinin birinci sınıf opera artisti olarak görev alacağını düşünürken, önüne üçüncü sınıf opera artisti sınıfında bir sözleşme konmuştur. Berksoy, bu duruma ne kadar üzülse de operadan kopmamak ve ülkesinde hakkı olan yerde sanatını icra etmek için mücadelesine devam etmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 95).

Berksoy, 1951 yılında ‘Tiefland Çukurova Operasında’ ‘Marta’ başrolünü oynamıştır. Bu temsilden sonra çok önemli bir opera sanatçısı ve ses uzmanı olan Arangi Lombardi başta olmak üzere diğer uzmanlarında ortak görüşüyle Berksoy’un sesinin birinci sınıf dramatik bir soprano olduğu tespitine varılmıştır (T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 8).

Şekil 27: Semiha Berksoy ‘Tiefland’

Kaynak: T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 34.

Sanatçıya 1952 yılında Carl Ebert tarafından Beethoven'a ait 'Fidelio' operasında 'Leonore' başrolü verilmiştir (T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 8,9).

Şekil 28: Semiha Berksoy 'Fidelio'

Kaynak: T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 36.

Semiha Berksoy, Türkiye'nin ilk opera sanatçısı olmasına rağmen, en iyi dönemlerinde kendisine yeterince olanak sağlanmamış ve hak ettiği yerde sanatını icra etme noktasında, ciddi engellerle karşılaşmıştır. Bu bağlamda 1954 yılına değin hakkı olan birçok rolde kendisine yer verilmemiş ancak kısıtlı sayıda temsilde görev alabilmiştir.

Sanatçı 1954 yılından sonra Ankara Devlet Operasında görev almamış veya verilmemiştir. 1951 yılında uzmanların ortak görüşüyle sanatçının sesinin birinci sınıf yüksek dramatik bir soprano olduğu tespit edilmiş fakat buna rağmen operada kadro alamamıştır.

1958 yılında Devlet Tiyatroları Genel Müdürü Muhsin Ertuğrul yaşından dolayı genel müdürlüğü bırakmış ve yerine de Cüneyt Gökçer atanmıştır. Bu tarihte Berksoy kadro meselesinden dolayı Opera'nın başında bulunan Necil Kazım Akses'le bir tatsızlık yaşamış, bu yaşanan tatsızlık sonucu da Cüneyt Gökçer'den kadrosunun

Tiyatroya geçirilmesini rica etmiştir. Sanatçının kurum bünyesinde yaşadığı sıkıntıları gözlemleyen Gökçer, sanatçının bu ricasını yerine getirmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 105).

Sanatçı kendi isteğiyle Devlet Tiyatrosuna geçtikten sonra, burada aldığı rollerle de büyük başarılar kazanmıştır. Tiyatro kurumunda çalıştığı süre zarfında opera sanatından asla uzaklaşmamış ve kopmamıştır. Sanatçı halen Devlet Tiyatrosu sanatçısı iken, 1961 yılında ‘Hansel ve Gretel’ opera eserinde ‘Hexel’ rolünü temsil etmiş ve bu temsili ilgili sanat odakları tarafından oldukça beğenilmiştir.

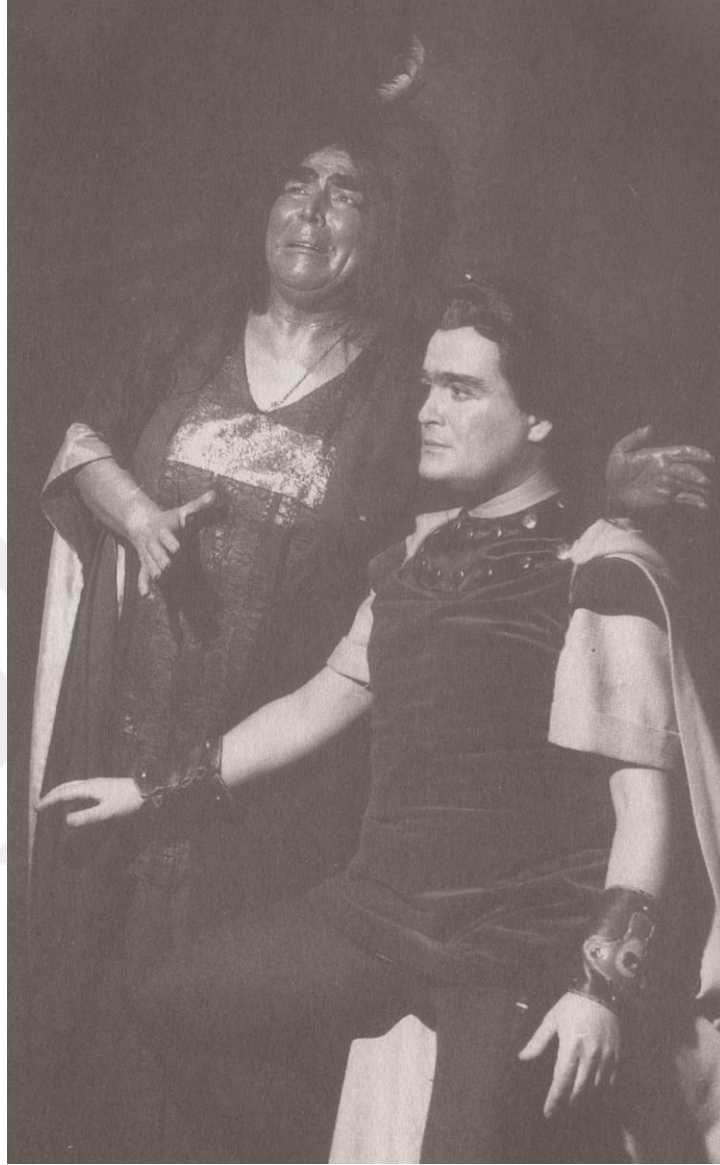
Şekil 29: Semiha Berksoy ‘Hansel ve Gretel’

Kaynak: T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 48.

Berksoy 1963 yılında jübilesini opera kurumunda yapmak için Genel Müdür Cüneyt Gökçer’den tekrar kadrosunun operaya geçirilmesini rica etmiş, Gökçer de sanatçının bu istediğini tereddütsüz yerine getirmiştir. Berksoy 12 Şubat 1963’te ‘Il Trovatore’ operası ‘Azucena’ rolü ile Devlet Operasındaki son temsilini gerçekleştirmiştir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 106).

Şekil 30: Semiha Berksoy ‘Il Trovatore’

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 421.

Sanatçı, operadaki jübilesinden üç yıl sonra 1966 yılında çıkarılan personel kanunu ile tekrar baş artist olmuş, 1972 yılında da 1/4 derece ve kademe ile kendi isteğiyle emekliye ayrılmıştır (T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 9).

Berksoy, Türkiye’de opera sanatını hak ettiği seviyede icra etme hususunda uzunca yıllar birçok bürokratik sorunla karşılaşmıştır. Ama opera sanatına ve ülkesine duyduğu bağlılıktan dolayı asla mücadelesinden vazgeçmemiştir. Ne var ki sanatçının ülkesinde operanın gelişimi için verdiği çaba, çok sonraları değer bulmuş ve yapılan

yanlışlar düzeltilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Türk kadınının seçme ve seçilme hakkının 50. Yılında (1934-1984) kendisine Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından Türkiye'nin İlk Kadın Opera Sanatçısı olması nedeniyle, Atatürk Opera Ödülü verilmiştir (T.C. Kültür Bakanlığı, 2000: 9).

Sanatçıya ayrıca 1998 yılında devlet sanatçısı unvanı verilmiştir. Berksoy sanat hayatına başladığı ilk günden vefat ettiği 2004 yılına değin her zaman sanatla sanatın gelişimi için çalışmıştır. Atatürk'ün sanat devrimlerine sonuna kadar bağlı olan sanatçının bizlere vasiyeti de Türkiye'de opera, tiyatro ve sanatın diğer dallarında çalışmaların kesintisiz devam etmesidir (Özsüt, 2005: 4).

3.1.3. Semiha BERKSOY'UN Türk Operasının Gelişimine Katkıları

Semiha Berksoy, bir Türk kadını olarak anavatanı Avrupa olan ve bu sanat dalı ile ilgili hiçbir altyapısı bulunmayan bir ülkenin ilk kadın opera sanatçısı olmuştur. Bu kapsamda Atatürk'ün kadının sosyal hayatta daha etkin rol alma konusunda, önünü açmasının doğurduğu en büyük örneklerden birisidir.

Berksoy, sanat yaşamına darlbedayi (Tiyatro) kurumunda başlamış, buradaki başarıları sayesinde, sesiyle ne kavuşmuştur. Buradaki başarıları da onu Türkiye'nin ilk opera eseri olan 'Özsoy'da başrol olan 'Ayşım' rolünü oynamasını sağlamıştır. Bu bakımdan Berksoy'un bu temsili Türkiye'de bir Türk besteci tarafından bestelenmiş ve Türk sanatçılar tarafından icra edilen ilk eser olması sebebiyle Türk operasının başlangıcı olarak bir milat olmuştur.

Berksoy, Türkiye'nin ilk opera eseri olan 'Özsoy'daki büyük başarisından sonra opera alanında eğitim alması için Berlin Devlet Yüksek Müzik Akademisi Opera Bölümüne gönderilmiş ve buradaki eğitimini birincilikle tamamlamıştır. Sanatçı buradaki başarılı eğitiminden sonra, aynı yıl Richard Strauss' a ait 'Ariadne Auf Naxos' operasının da 'Ariadne' başrolünü oynamıştır. Semiha Berksoy' un bu temsili Türk opera tarihimiz açısından çok önemlidir. Çünkü Berksoy, bu temsili ile Avrupa' da sahne alan ilk Türk opera sanatçımız olmuştur (Özsüt, 2005: 4).

Semiha Berksoy, bu başarılı temsili ile anavatanı Avrupa olan bir sanat dalını da Türklerinde başarılı olabileceğini kanıtlayarak bir ilk gerçekleştirmiştir. Sanatçının bu başarısı Türk operasının hem yurtiçi hem de yurt dışında tanınmasında büyük katkı sağlamıştır.

Semiha Berksoy, Berlin'deki opera eğitiminden sonra Türkiye'ye dönmüş ve Türk operasının icracı anlamındaki ilk temsilcisi olarak Türkiye'nin ilk opera temsillerinde, çok başarılı performanslar gerçekleştirmiştir. Örnek olarak 1940 yılında Ankara Devlet Konservatuarında gerçekleştirdiği konser ve 1941 yılında sahne aldığı opera temsilleri ülkemizde opera alanında yapılan ilk temsillerdir. Berksoy, bu başarılı performansları ile ülke içerisinde hem opera sanatının tanınmasında büyük rol oynamış hem de kendisinden sonraki opera kuşaklarına çok önemli bir örnek oluşturmuştur.

Berksoy, Türkiye'nin ilk opera sanatçısı olması sebebi ile Türkiye'de opera kurumunun kurulmasında aktif rol oynamış, opera kurumunun bugün ki seviyesine gelmesinde çok önemli katkıları olmuştur.

Semiha Berksoy, sadece opera alanının da değil diğer sanat dallarındaki başarılarıyla da cumhuriyet döneminin en büyük sanat elçilerinden biri olmuş ve kendisinden sonra ki sanat kuşaklarının önünü açmıştır.

3.1.4. Semiha Berksoy’ un Kronolojisi

Tablo 1. Semiha Berksoy’ un 1928 - 1952 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik/Faaliyet
1928	İstanbul Belediye Konservatuarı / Nimet Vahit Hanım’ın Öğrencisi Olarak (Burslu Eğitim)
1929	Halk Önünde İlk Konser / Sadko, Müsset’in Aryası (R.Korsakov)
1930	Darülbeyti Tiyatro Okulu / Eğitim
1932	Kafatası Oyunu (Tango Söyleyen Kız)
1932	Hile ve Sevgi (Louise Müller)
1932	Yalova Türküsü (Sevim)
1933	Süreyya Paşa Opereti / Emir, Çardaş, Maskot, Şen Dul, Leblebici Horhor Operetleri
1934 19 Haziran	İlk Türk Opera Temsili ‘Özsoy’da (Ayşim) rolü
1934	Güneş Batarken (Klotild)
1934	Peer Gynt (Solveig)
1934	Lüküs Hayat (Atıf)
1934	Adalar Revüsü (Büyükada)
1934	Bu Bir Rüya’dır Opereti (Fatma)
1935	Saz Caz (Dolores Del Ranço)
1936	Berlin Devlet Yüksek Müzik Akademisi / Eğitim
1937 3 Şubat	Berlin Türkiye Büyükelçiliği / Resital
1938 2 Ocak	Alman Grammophone Şirketi Berlin Radyosu / Türkiye’ye Selam Konser Kaydı. Eserler: Cavalleria Rusticana Operasından Santuzza’nın Aryası, Madama Butterfly Operasından Butterfly Aryaları, Uçan Hollandalı’dan Senta’nın Aryaları
1939	Berlin Devlet Yüksek Müzik Akademisi / Birincilikle Mezuniyet
1939	Berlin, Berlin Eski Apollon Operası / Ariadne Auf Naxos (Ariadne) Başrol. Sanatçı Bu Rol İle Avrupa’da Sahne Alan İlk Türk Opera Sanatçısı Ünvanını Almıştır
1939	Ankara Radyosu / Cemal Reşit Rey Eşliğinde Konser
1940	Ankara Devlet Konservatuarı Konser Salonu / Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Huzurunda Wagner Aryaları
1941 2 Nisan	Tosca (Scarpia) Sanatçı Bu Rol İle Türkiye’nin İlk Profesyonel Opera Sanatçısı Olmuştur.
1941	Madama Butterfly Opera Temsili
1941	Fidelio Opera Temsili
1946	Ankara / Karl Ebert Reji Asistanlığı Görevi
1946	Ankara Halkevi Sahnesi, Doktorlar Kongresi Şerefine / Butterfly
1950	Cavalleria Rusticana (Santuzza)
1951	Sanatçı Ankara Devlet Operası Ses Kadrosu Jürisi Tarafından Birinci Sınıf Opera Sanatçısı Olarak Değerlendirilmiştir.
1952	Fidelio (Leonore)

Kaynak:T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 444,445; Türkiye İş Bankası A.Ş., 2003: 232,233.

Tablo 2. Semiha Berksoy’un 1954 - 2003 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik/Faaliyet
1954	Hansel ve Gretel (Anne)
1955	Münih / Konser
1957	Bayreuth / Wolfgang Wagner’in Konuğu Olarak Özel Dinleti
1961	Hansel ve Gretel (Hexe)
1963	İl Trovatore Operası (Azucena) Rolü İle 30. Sanat Yılı Kutlaması
1966	Ankara Devlet Opera ve Balesinin Personel Kanunu İle ‘Başartist’ unvanı almıştır.
1972	Ankara Devlet Opera ve Balesinden Kendi İsteğiyle Emekli Olmuştur.
1984	Türk Kadınının Seçme ve Seçilme Hakkı Kazanmasının 50. Yılında T.B.M.M Başkanlığı Tarafından İlk Kadın Opera Sanatçısı Unvanıyla ‘Atatürk Opera Ödülü’ Verilmiştir.
1992	Atatürk’e Şükran Borcu / 58.Yıl Opera Tarihi Kutlaması
1998	Devlet Sanatçısı Unvanı Almıştır
1999	New York, Lincoln Center / Tristan Ve Isolde Operasından Liebestod (Aşk Ölümü) Aryası.
2001	Atatürk Kültür Merkezi, İzmir Devlet Operası / Fidelio. Sanatçının 72. Sanat Yılı Kutlanmıştır.
2003	Viyana, Tanzquartier Sahnesi / Salome Performansı

Kaynak:T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010: 445-447; Türkiye İş Bankası A.Ş.,2003: 234.

Şekil 31: Saadet İkesus Altan

Kaynak: İZMİR DOB, 1984: 34.

3.2. SAADET İKESUS ALTAN

Ne zamandan beridir bilinmez, tüm opera camiası onu ‘hocaların hocası’ olarak bilir. Çünkü Türk Opera kurumunun bugünlere gelmesinde gerek icracı gerekse eğitimlik ve rejisörlük açısından büyük başarılar imza atmış çoğu ismin arkasında o vardır. Saadet İkesus Altan, Türk operasının en önemli öncü sanatçılarından biri olmuştur. İracı olarak Türkiye’nin ilk kadın opera sanatçılarından biri olmasının yanında, aynı zamanda çok önemli bir ses eğitimlidir. Almanya’daki eğitiminden sonra, Türkiye’deki opera sanatçılarının Türk hocalar tarafından yetiştirilmesinin gerekliliğini önemle vurgulamış; bu nedenle de eğitimlik misyonuna çok önem vermiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ilk konservatuvar ve müzik okullarındaki Türk ses eğitimleri onun eseridir. O aynı zamanda sahne arkasında da kendisini kanıtlamış, çok önemli bir opera yönetmenidir.

Bu bakımdan ilk opera sanatçısı ve ses eğitimcilerinden biri olan Altan, bu yönüyle de Türk operasının ilk kadın opera yönetmeni (Rejisör) unvanını elinde bulundurmaktadır (Güleç, 2010a: 124).

3.2.1. İlk Yılları

Saadet İkesus Altan, 3 Mart 1916 İstanbul doğumludur. Babası, Osmanlı paşalarından Ahmet Paşanın torunu Binbaşı Mehmet Bey'dir. Annesi ise Sadrazam Mithat Paşanın özel kalem müdürü Nafiz Bey'in çocuğu Mihriye Hanımdır. Altan'ın babası Binbaşı Mehmet Bey, Kurtuluş Savaşında Atatürk'ün yanında yer almış ve savaşta şehit olmuştur. Annesi, bu dönemde sekreter olarak çalıştığı Türk Tütün Anonim Şirketine işini kaybetmiş, bu nedenle de Ankara'ya giderek Dışişleri Bakanlığı Özel Kalem biriminde sekreter olarak işe başlamıştır.

Altan'ın sanata gerçek anlamda yönelimi lise yıllarında olsa da daha çok küçük yaşlarda müzik ve tiyatroya olan yeteneği kendini belli etmiştir. Henüz ilkokula giderken resmi olarak kabul edilmemiş İstiklal Marşı'nı tek seferde ezberleyip söylemesi bunun örneklerinden birisidir (Şahinoğlu, 1999: 9).

Altan, İlkokulu Ankara Gazi Kemal Paşa İlköğretim okulunda okumuş, daha sonra da lise eğitimine Ankara Kız Lisesinde devam etmiştir. Altan, sanat alanındaki ilk deneyimlerini lisede gerçekleştirmiştir. Henüz okurken öğretmenleri denetiminde gerçekleştirilen gösterilerde sahne ve dekor hazırlamış, dans etkinliklerinde görev almış ve verilen bütün görevleri başarıyla yerine getirmiştir. O dönemde, henüz opera ve tiyatro kurumları kurulmamıştı. Bu nedenle de gerçekleştirilen sanat temsilleri Halkevlerinde sergilenmekteydi. Saadet İkesus Altan bu temsillerin birinde Atatürk'ün huzurunda 'Şahbaz' rolünü oynamıştır. Ulu Önder Atatürk daha o günlerde Altan'ın içinde bir cevher olduğunu gözlemlemiş ve eğitim alması için Avrupa'ya gönderilmesini istemiştir. Ne yazık ki Altan yerine Avrupa'da eğitim alması için bir milletvekilinin kızı gönderilmiştir (Şahinoğlu, 1999: 9).

Altan, 1934 yılında liseden mezun olmuş akabinde de fen bölümünde okuduğu için yükseköğrenimine de Veterinerlik bölümünde devam etmiştir. Altan, Veterinerlik bölümünde okurken bir yandan da Halkevinde tiyatro çalışmalarını sürdürmüş ve yine ilk şan eğitimini Müzik-i Muallim okulunda şan eğitimi veren Nurullah Şevket

Taşkıran'dan almıştır. Altan ilk reji denemesini de 18 yaşında iken Halkevinde 'Düşünüş Ayrılığı' eseriyle gerçekleştirmiştir.

Sanatçı ilk başlarda, bir yanda veterinerlik bir yandan da tiyatro ve müziği bir arada götürmekten memnundur. Ancak veterinerlik bölümünde okurken bir arkadaşının bir köpeği can çekiştirerek öldürmesi, onun okulu bırakmasına neden olmuştur.

Bu yaşanan olay sonucu yaşanan gelişmeler, çok büyük bir sanatçının var olmasını sağlamıştır. Altan, okulu bıraktığı yıl hocası Nurullah Taşkıran ve Lohmann'ın ısrarıyla Berlin Müzik Akademisinin sınavını girmiştir. Sanatçı bu sınavda oldukça başarılı olmuş ve burslu olarak eğitim alması için Almanya'ya gönderilmiştir (Altan, 1995: 6).

3.2.2. Sanat Yaşamı

Sanatçı, 1935 yılında Berlin Yüksek Müzik Akademisi Şan ve Opera yüksek sınıfında eğitime başlamıştır. Eğitimi süresince Prof. Lohmann, Prof. Maria Schulz-Dornburg ve Helene Schlusnuss gibi önemli hocalardan sahne ve şan dersleri almıştır (Şahinoğlu, 1999: 10). Sanatçı öğrenciliği döneminde, Berlin Radyosunda çeşitli performanslar gerçekleştirmiştir. Bunlar; Richard Wagner liedleri, ve G. Verdi'ye ait 'Aida' operasından 'Amneris' aryasıdır. Sanatçı, buradaki eğitimini 1940 yılında mezun olarak bitirmiştir (Sözer, 1996: 359).

Sanatçı aynı dönemde, Almanya'da Türk Elçiliğinde bir konser daha gerçekleştirmiştir. Bu konserde Saint-Saens'dan 'Samson ve Dalila' eserlerini söyleme kararını almıştır. Ancak sanatçı, bu seçtiği eserler konusunda uyarılmıştır. Çünkü sanatçının söyleyeceği eserin konusu Yahudileri anlatmakta ve bestecisi de bir Alman düşmanıdır. Bütün uyarılara rağmen repertuarından vaz geçmeyen sanatçı, bu konseri gerçekleştirmiş ve bu anısını da şu şekilde anlatmıştır; "Hariciye Nazırı Von Ribbentrop da orada. Korkudan ödüm patladı ama söyledim. Bitirince Ribbentrop da alkışladı ve bana doğru geldi. Çok güzel söylediniz dedikten sonra uzun uzun bana müzik sevgisini anlattı, keman çaldığını söyledi. Seneye yine sizi dinlemeye geleceğim dedi ama gelemedi. Çünkü o günlerde Ruslarla anlaşma imzalıyordu." (Altan, 1995: 8).

Altan, mezun olduktan Frankfurt Operası'nın sanatçı sınavına girmiş ve kazanmıştır. Ancak daha fazla imkânâ sahip olmasından dolayı, Duisburg Operası'nın açtığı sınava da başvurmuştur. Sanatçı bu sınavı da başarıyla vermiş, neticesinde de Duisburg Operası tarafından kendisine üç yıllık bir sözleşme önerilmiştir. Ancak o dönemde sanatçıların opera'da çalışmasının ön koşulu, devletin tiyatro odasına üye olmaktır. Sanatçı bu konuda ciddi problemler yaşamıştır. Sanatçı bu anısını şu şekilde anlatmış:

“Hemen başvurdum. Benden Arilik belgesi istemezler mi! Türküm, Müslümanım Arilikle Yahudilikle ne ilgim var dedimse de anlatamadım... Birkaç gün sonra operadan ‘Devlet Tiyatro Odası kontratınızı ret etti’ diye bir mektup geldi. Opera Müdürü Georg Hauphman’la birlikte Göbels’ le konuşmaya gittikse de, yanına giremedik... Opera Müdürü, yerinize kimseyi almayıp, sizi bekleyeceğiz, bu arada siz bursunuzu halledin dedi... Yaa, bu arada bursumun da kesildiğini öğrendim...” (Altan, 1995: 8).

Sanatçı, bu dönemde çok ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Hem işsiz kalmış hem de bursu kesilmiştir. Bütün bu sıkıntılara rağmen sanatçı pes etmemiş ve sahne öğretmeni Prof. Maria Schulz’ un teklifiyle onun evine taşınmıştır. Altan bu dönemde, fakir öğrenciler için manastırda verilen bir öğün yemek ile karnını doyurmuş, zengin öğrencilere de evde ders vererek bir miktar para kazanmıştır. Sanatçı bir süre bu şekilde yaşamıştır (Şahinoğlu, 1999: 9). Sanatçı uzun bir süre sonra, Alman Dışişleri Bakanlığı tarafından Berlin Radyosun’ da Türkçe bir şarkı söylemesi için teklif almıştır. Sanatçı bunun üzerine sizler Türkleri sevmiyorsunuz; Devlet Tiyatro Odası da Türklerin çalışmasını kabul etmiyor diyerek teklifi reddetmiştir. Bunun üzerine olay yetkililere ulaşmış ve kendisine bir yanlışlık olduğu söylenmiştir. Yaşanan bu gelişmeden sonra sanatçıdan belgeleri istenerek, her ay Berlin Radyosunda bir program yapması şartıyla Tiyatro odasına alımı gerçekleştirilmiş, izleyen günlerde de Duisburg Operasıyla anlaşması yapılmıştır.

Sanatçı, bütün bu bürokratik sıkıntıları aşıp 1940 yılında Duisburg Operasında ‘Rigoletto’ operasından ‘Maddalena’ rolü ile profesyonel opera kariyerine başlamıştır. Sanatçı, buradaki performansı ile aynı zamanda, Avrupa’da sahne alan ilk Türk opera sanatçılarından biri olmuştur (Güleç, 2010a: 121).

Altan bu temsil hakkındaki düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir;

“Dekorlar dışarıdan şahane, içeriden sallanıyor. Tavuk kümesi gibi. Korkuyorum da. Allah Kerim dedim, çıktım merdivenlerden. Sahnede parçamızı söylüyoruz. Tenorun dizi dizime değıyor ve titriyor. “Bu adam üç perde söyledi hala titriyor, korkuyor. Ben korkmayacağım” dedim kendi kendime” (Şahinoğlu, 1999: 17).

Şekil 32: Saadet İkesus Altan ‘Sahnede İlk Deneyim’

Kaynak: İZMİR DOB, 1984: 35.

Bu temsilden sonra alman basını Altan’ın sesi ve yeteneğıyle ilgili, övgü dolu haberler yapmıştır (Şahinoğlu, 1999: 17).

Sanatçı bu başarılı ilk temsilinden sonra yine aynı yıl (1940) E. Humperdinck’in ‘Hansel und Gretel’ operasındaki ‘Hansel’ başrolünü üstlenmiştir. Bu temsil sanatçının

Almanya'daki ilk başrolüdür. Bunu takiben sanatçı 1941 yılında J. Strauss'un 'Der Zigeunerbaron'adlı operetinde 'Czipra' karakterini oynamıştır.

Altan başarılarla geçen temsillerin ardından, Resenburg Operasından bir davet almıştır. Bu davette Frankfurt Operası başyönetmeni Herbert Decker 'Carmen' operası için Resenburg'a geldiğini, başrol içinde kendisiyle çalışmak istediğini belirtmiştir. Sanatçı, bunun üzerine çalıştığı Duisburg Operasından izin alarak Resenburg'ta 'Carmen' temsilinde görev almış ve çok büyük bir başarı kazanmıştır. Altan, bu başarılı temsilinden sonra yine 'Carmen' ile Regensburg, Düsseldorf ve Essen gibi şehirlerin Operaları'nda konuk sanatçı olarak yer almıştır (Güleç, 2010a: 121).

Sanatçı başarılarla dolu geçen 'Carmen' temsillerinden sonra, tekrar kurumu olan Duisburg Operasına geri dönmüştür. Sanatçı kurumuna döndüğü dönemde, 'Carmen' operasında başrol oynayan sanatçı şans eseri hastalanmıştır. Altan bu durumdan ötürü rolü üstlenmek durumunda kalmış ve kanun gereği de rolü 24 saat gibi kısa bir sürede üstlenmesinden dolayı bu rolü sürekli oynama hakkı elde etmiştir.

Temsilden önce ki 25 Ocak 1941 tarihli genel provadan sonra yazılan bir yazı da şu ifadelere yer verilmiştir;

“Carmen rolünü üstlenen genç Türk mezzosoprano Saadet İkesus, üstlendiği görevinin bilincinde ve provalarda bu rolün hakkını vereceğini göstermiş. Hiç kimse bir aylık bir çalışma ile böyle zor bir rolü, hiç kusursuz oynayabileceğini düşünemez. Fakat çiçeği burnunda sanatçı çok ümit vaad ediyor. Bayan İkesus cazip renkli bir ses, güçlü ifade ve sahne yeteneğiyle canlandırdığı Carmen'le hiç de tehlikesiz sayılamayacak, yaban kedisi karakterinde bir Carmen canlandırırken, ona daha şimdiden kendi sanat etkisini ve kişiliğini de katıyor. Uzmanlar İkesus'un Carmen rolüne çok uygun olduğu ve bu uyumu sahneye yansıtacağı kanaatindeler” (İDOB, 1984: 17; Aktaran: Güleç, 2010a: 122).

Savaşın hâkim olduğu bir ortamda Duisburg Operasında temsiller hız kesmeden devam etmiştir. Sanatçı 'Carmen' operasının ikinci temsilinde başına gelen bir olayı şöyle anlatmıştır;

“Tam son perdeye geldik. Carmen’e Jose’nin geldiğini haber veriyorlar ve kork kaç diyorlar. Tam koşarak arenaya girecek, Jose geliyor ve sonu ölümlle biten düet başlıyor. Tam öne doğru koşuyordum ki perde indi. Şaşırdım kaldım. Meğer alarm verilmiş. İngiliz tayyereleri geliyor, aşağı ineceksiniz dediler, indik. Eğer bir saat sonra tehlike geçti sinyali olsaydı oyuna devam edecektik. Fakat çok uzun sürdü, temsile devam edilemedi ve ben ölmeyen Carmen olarak tiyatro tarihine geçtim.” (Şahinoğlu, 1999: 19).

Şekil 33: Saadet İkesus Altan ‘Carmen’

Kaynak: Altan, 1995: 9.

Sanatçı, Duisburg Operasında görev yaptığı ilk yıl birçok temsil de başrolleri seslendirmiştir. Bunlar; ‘Hansel ve Gretel’, ‘Don Carlos’, ‘Rigoletto’, ‘Carmen’, ‘Cosifan Tutte’, ‘Walküre’, ‘Tiefland’ ve ‘Çingene Baron’ eserleridir. Sanatçı aynı zamanda ‘Carmen’ operasıyla Resenburg, Düsseldorf ve Essen gibi kentlerde konuk

sanatçı olarak temsillerde görev almıştır. Ayrıca yaptığı anlaşma gereğince, Berlin Radyosunda her ay bir program gerçekleştirmiştir (İZMİR DOB, 1984: 34).

Sanatçı, Duisburg Operası Temsilleri, konuk sanatçı olarak gittiği şehirler ve radyo programlarındaki performanslarıyla çok büyük bir başarı kazanmıştır. Bu başarıları kendine yoran Alman basını, o dönem sanatçının birkaç yıl içerisinde Alman tiyatrosunun medarı iftihar olacak şeklinde ki ifadesi Berlin'deki Türk Devlet Adamları'nın ciddi derecede tepkisini çekmiştir. Bunun üzerine baskıların odağı olan sanatçı 1941 yılında Türkiye'ye çağırılmıştır.

Sanatçının Türkiye'ye döndüğü 1941 yılında, Carl Ebert' de 'Fidelio' operasının temsili için hazırlık yapıyordu. Başrolü kim oynayacağı sorusuna cevap aranan bir dönemde, gözler Altan'a dönmüştü. Nitekim öyle de oldu. 'Fidelio' operasının başrolü sanatçıya verildi (Altan, 1995: 10).

Ancak bu temsille ilgili ayrı bir parantez açılması gerekir. Sanatçıya verilen bu rol, bir mezzosoprano rolü değildi. Daha tiz bir sese sahip sanatçıların oynaması gereken bir roldü, bundan ötürü sanatçı ve hocası Maria Schultz, bu role itiraz etmişlerdir. Fakat itirazları sonuç bulmamıştır. Sanatçı bu durumu şu şekilde anlatmış;

“Hocam Schultz kıyametleri kopardı. İtiraz etti, bu mezzo partisi değil, söylersen sesini bozarsın diye... Ama kime ne anlatacaksın. Opera'da diktatörlük egemen o zamanlar... Bugün mesleğim, meslek yüzünden bozulmuş sesleri düzeltmek, aksaklıkları gidermek...”(Altan, 1995: 10).

Sanatçı burada ki göndermeye Carl Ebert için yapmıştır.

Altan yine aynı dönemde 1941'de Ankara Devlet Konservatuarı'na şan hocası olarak görevlendirilmiştir. Sanatçı, buradaki görevi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın ses eğitmeni olmuştur (Ayaz, 2017: 186, 191).

Sanatçı, Türkiye'ye döndükten sonra icracı olarak yaptığı çalışmalarla haricinde ses eğitmenliği, rejisörlük ve opera çevirisi gibi çalışmalarını bir arada yürütmüştür.

13 Şubat 1942 yılında gerçekleştirilen 'Fidelio' operasındaki 'Leonore' rolü, sanatçının Türkiye'deki ilk opera temsilidir. Yine Türkiye'de yeni yeni yeşeren opera

sanatının ilkleri arasındadır. Sanatçı Beethoven'in bu eseri ile ülke çapında büyük bir üne kavuşmuştur (Şahinoğlu, 1999: 12,21).

Şekil 34: Saadet İkesus Altan 'Fidelio'

Kaynak: Altan, 1995: 11.

Sanatçı bu başarılı temsilinden sonra, 9 Mayıs 1942 tarihinde aralarında Aydın Gün, Rabia Erler ve Nurullah Şevket Taşkiran' nda olduğu bir kadroyla şef Praetorius yönetiminde Beethoven'ın '9. Senfoni'sini sahnelemişlerdir.

1943 opera sezonunda sanatçı, 11 Şubat tarihinde Ankara'da ilk kez sahnelenecek olan 'Satılmış Nişanlı' opera eserinde 'Katinka' rolü ile sahneye çıkmış; daha sonra eserin 23 Ağustos 1945 yılındaki ikinci temsilinde ise sanatçılar büyük bir beğeni almıştır.

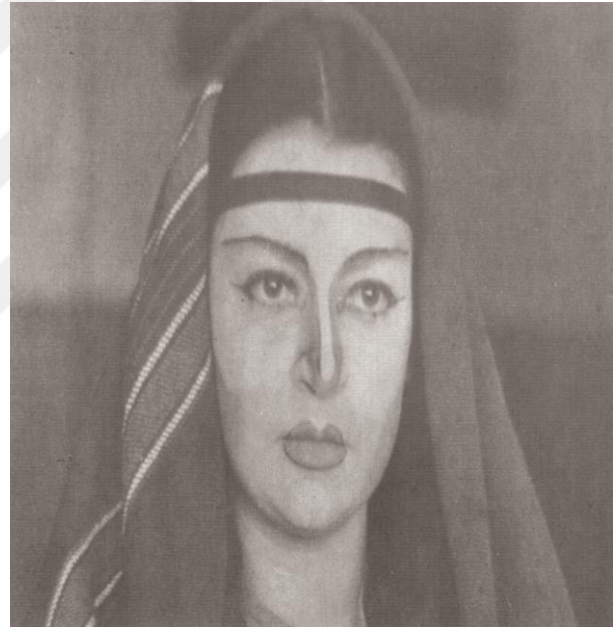
Sanatçı, 7 - 8 Aralık 1944 yılında İzmir’de iki dinleti gerçekleştirmiştir. Dinleti öncesinde, sanatçının gelişi büyük yankı uyandırmış; sanatçıyla ilgili, daha gelmeden on gün boyunca haberler yapılmıştır. Nitekim Altan, böylesine bir ilgiyi boşa çıkarmamış ve çok başarılı bir dinleti gerçekleştirmiştir.

Sanatçının rol aldığı diğer bir önemli temsil, 1947 yılında gerçekleştirilen G. Verdi’nin ‘Maskeli Balo’ operasındaki ‘Ulrica’ rolüdür. Bu temsili yine önemli temsillerinden biri olan 1948 yılındaki ‘Chrerubino’ rolü ile sahneye çıktığı Mozart’ın ‘Figaro’nun Düğünü’ adlı opera eseri izlemiştir (Şahinoğlu, 1999: 23,24).

Şekil 35: Saadet İkesus Altan
‘Satılmış Nişanlı’

Şekil 36: Saadet İkesus Altan
‘Maskeli Balo’

Kaynak: İZMİR DOB, 1984: 36.

Kaynak: İZMİR DOB, 1984: 37.

Bu yıla ait diğer önemli bir faaliyet 10 Nisan 1948’de Türk-İngiliz müzik festivalinde gerçekleştirilmiştir. Sanatçı bu önemli festivalde Purcell, Horn ve Morley’den İngilizce şarkılar seslendirmiştir. Sanatçı daha sonra devam eden süreçte Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası ile birçok dinleti gerçekleştirmiştir.

Sanatçı, bir diğer önemli etkinliğini 12 Nisan 1949 yılında Ankara’daki Küçük Tiyatro’da gerçekleştirmiştir. Büyük kapsamlı bir dinleti gerçekleştiren sanatçı, bu etkinliğinde toplamda 17 adet parça seslendirmiştir (Şahinoğlu, 1999: 25). Ayrıca bu

dinletiyi takiben Altan, 15 Şubat 1949 yılında İzmir de bir şan konseri vermiş ve yine aynı tarihlerde Adana'da ilk kez batı repertuvarında bir konser gerçekleştirmiştir (İZMİR DOB, 1984: 35).

Altan daha sonra 1952 yılında hayatında çok önemli bir rolü olan ilk şan öğretmeni Nurullah Şevket Taşkiran'ın 35. Sanat yılı kutlamalarında J. Strauss'un 'Yarasa' operetinde 'Rosalinde' rolünü seslendirmiştir.

Sanatçı, ilerleyen süreçte 'Orfe Cehennemde', 'Aida' ve 'Windsor'un Şen Kadınları' gibi çok önemli opera temsillerinde görev almıştır. Sanatçı gerek Almanya'da aldığı eğitim, gerekse kendi kişisel beğenisi açısından 'Lied' şarkı formuna ayrı bir sempati duymuştur. Bu bağlamda da opera temsilleri haricinden gerçekleştirdiği dinleti programlarında, genellikle 'Lied' şarkı formunda eserler seslendirdiği görülmektedir. Altan, programlarında en çok şu bestecilerin eserlerine öncelik vermiştir; 'Schumann', 'Schubert', 'Beethoven', 'Brahms', 'Çaykowski', 'Moussorgski', 'Wolf', 'Falla' ve 'Faure' gibi bestecilerin 'Lied' formundaki eserlerini seslendirmiştir (Şahinoğlu, 1999: 25,26).

Sanatçı ayrıca aktif sahne kariyerinin olduğu dönemlerde İstanbul ve Ankara gibi şehirlerde Orkestra ve Piyano eşlikli konserler vermiş, ayrıca başta TRT radyoları olmak üzere Nürnberg, Münich ve Köln gibi şehirlerin Radyolarında birçok program gerçekleştirmiştir (İZMİR DOB, 1984: 35).

Sanatçı, Türkiye'ye döndükten sonra birçok önemli opera temsilinde, dinletide ve konserde yer almıştır. Ancak Türkiye' de ilk kez sahneye çıktığı opera eseri olan 'Fidelio' operası sanatçının sesinde bir rahatsızlık yaratmış; daha sonra devam eden süreçte de yine sesine uygun olmayan başka eserlerde söylenmiştir. Sanatçı kendisini bu duruma sokan Ebert ve Praetorius' un çok değerli müzik insanları olmalarını düşünmesinin yanında, bazı sanatçılara da ciddi haksızlık ettiklerini düşünmektedir (Şahinoğlu, 1999: 25,26).

Altan bu durumdan ötürü sahne temsilleri ile birlikte, opera ve ses alanındaki diğer çalışmalarına da ağırlık vermiş ve bu yöndeki çalışmalarıyla da Türk Operasının gelişimi konusunda büyük başarılarla imza atmıştır.

Sanatçı, 1952 yılı itibariyle opera ve ses eğitimliği çalışmalarının yanısıra, rejisörlük çalışmalarına da profesyonel anlamda ağırlık vermeye başlamıştır. Bu doğrultuda Ankara Devlet Konservatuvarında sahne ve şan derslerini bir arada yürütürken, Münih Devlet Tiyatrosu başyönetmeni Arnulf Schröder Ankara'ya gelmiştir (Güleç, 2010b: 805). Altan, Schröder' in Ankara'ya gelişiyle 'Yarasa' opereti 'Elektra' tragedyası ve 'Bir Piyes Yazıyoruz' oyununda rejiye yardımcı olarak ilk profesyonel reji çalışmalarına başlamıştır (İZMİR DOB, 1984: 35).

Altan, rejisörlük ile ilgili çalışmalarına yeni yeni ağırlık verdiği dönemde Ebert, Hartmann ve A. Schröder gibi çok önemli sanat adamlarıyla çalışmıştır. Bu da sanatçının yönetmenliğe karşı büyük bir sevgi beslemesini sağlamıştır (Güleç, 2010b: 805).

Sanatçı, rejisörlükle ilgili ilk çalışmasını aslında daha lise yıllarındayken 'Düşünüş Ayrılığı' eseri ile yapmıştı. Daha sonra bu alanla ilgili ilk profesyonel deneyimini Muhsin Ertuğrul'un önerisiyle Mozart'ın 'Cosi Fan Tutte' adlı opera eserini sahneye koyarak elde etmiştir. Sanatçının Ankara Devlet Operasında sahnelediği bu eser, sanatçıya 'İlk Türk Kadın Opera Rejisörü' unvanını kazandırmıştır (Sözer, 1996: 359).

Sanatçının bu alandaki diğer çalışmaları şunlardır;

1954 yılında 'Hansel ile Gretel', 1960'ta 'Palyaçolar', 1970' te 'Viyana Kanı', 1975-1976 sezonunda 'Evlenme Sözleşmesi', yine 1975-1976 sezonunda 'Kapı Çıngırağı', 1976' da 'Çardaş Prensesi', 1984 yılında 'La Traviata' ve 1986-1987 sezonunda 'Bir Maskeli Balo' eserleri sanatçının rejisörlük alanında yaptığı çalışmalardır (Şahinoğlu, 1999: 59).

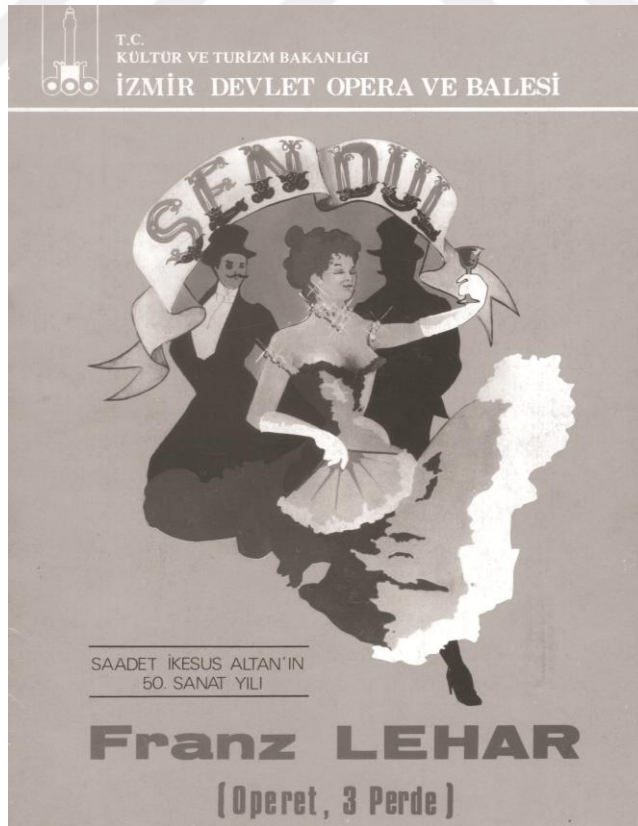
Opera ile ilgili çalışmalarını birkaç farklı yoldan yürüten sanatçı, 1955 yılında Ankara Devlet Operasına öğretmen olarak atanmıştır (Sözer, 1996: 360). Ayrıca Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsünde ve İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünde yıllarca opera ve ses eğitimi üzerine dersler vermiştir. Sanatçı Ankara'da bulunduğu dönemlerde, Ankara Radyosunda Alaturka Sanatçılarına ses eğitimi dersleri vermiştir. Altan verdiği eğitimlerle dönemin en önemli sanatçılarının yetişmesinde büyük rol oynamıştır (İZMİR DOB, 1984: 35).

Altan Türkiye’de opera sanatının gelişimi için hiç durmaksızın çalışmıştır. Bu çerçevede gerek icracı olarak, gerek ses eğitmenliği ve rejisörlüğü ile bu sanat dalının Türkiye’de ki en önemli öncülerinden biri olmuştur.

Sanatçı, Ankara’da bulunduğu yıllarda yine bu alanda bir ilk gerçekleştirmiştir. Altan, bu sanat dalını insanlara sevdirmek ve tanıtmak için uzun yıllar Ankara radyosunda ‘Opera Saati’ adlı bir program hazırlamış ve sunmuştur. Ayrıca 1970 yılında İstanbul Devlet Operasına atanmış, devam eden süreçte de İstanbul Devlet Konservatuvarının kuruluş sürecinde görev almıştır. Altan hayatı boyunca opera alanında yaptığı çalışmalarla birçok opera sanatçısının yetişmesinde bizzat rol oynamıştır (Sözer, 1996: 360).

Altan, sanat yaşamının 50. Yılına rastlayan 1984 yılında İzmir’de F. Lehar’ın ‘Şen Dul’ operetini İstanbul’da ise G. Verdi’nin ‘La Traviata’ operasını sahnelemiştir (İZMİR DOB, 1984: 35).

Şekil 37: Saadet İkesus Altan ‘50. Sanat Yılı İzmir Devlet Opera ve Balesi Program Dergisi’

Kaynak: İZMİR DOB, 1984: Ön Kapak.

Şekil 38: Saadet İkesus Altan ‘İzmir Şen Dul Prova’

Kaynak: İZMİR DOB, 1984: 35.

Sanatçı, opera alanında farklı kulvarlardaki birçok çalışmasına ek olarak aralarında ‘Don Carlos’, ‘La Traviata’, ‘Maça Kızı’, ‘Hansel ve Gretel’, ‘Maskeli Balo’, ‘Alayın Kızı’, ‘Eugene Onegin’ gibi operaların olduğu 50 kadar eseri Almanca, İtalyanca ve İngilizce dillerinden Türkçeye çevirerek Türk Operasına uyarlamıştır (Altan, 1995: 10).

Altan, ayrıca Türkiye’nin ses eğitimi alanında yapılmış ilk kitabı olan ‘Ses Eğitimi ve Korunması’ adlı eseri ile de yıllarca bu alanda elde ettiği tüm bilgileri oraya aktararak ses eğitimi akademik boyutlarıyla ortaya koymuş ve Türkiye’ye opera ve ses eğitimi açısından muazzam bir yapıt bırakmıştır.

Sanat yaşamına başladığı ilk andan son nefesine kadar, hiçbir beklentisi olmadan daima Türkiye’de opera ve ses sanatının gelişimi için uğraşmıştır Saadet İkesus Altan. Hayatını Türk operasının gelişimine harcamış bu öncü sanatçımız 12 Aralık 2007 yılında hayata gözlerini yumarak aramızdan ayrılmıştır (Güleç, 2010b: 806).

3.2.3. Saadet İKESUS ALTAN’IN Türk Operasının Gelişimine Katkıları

Saadet İkesus Altan, Opera alanında hiçbir altyapısı olmayan bir ülkeden çıkarak hem yurt içinde hem yurt dışında çok büyük başarılarla imza atmış, Türkiye’nin en önemli öncü kadın opera sanatçılarından biri olmuştur. Bu kapsamda da icracı (Opera Solisti)

yönüyle, ülkemizi hem yurt dışında hem de yurt içinde en iyi şekilde tanınmasını sağlamıştır.

Altan, daha Türkiye’de yeni yeni hazırlıklarına başlanmış olan opera çalışmalarının sürdüğü bir dönemde, verdiği başarılı sınav sonucunda burslu olarak Berlin Yüksek Müzik Akademisi Şan ve Opera yüksek sınıfında eğitime başlamıştır. Altan, burada ki eğitiminden sonra görev aldığı ilk temsil olan ‘Rigoletto’ operasından ‘Maddalena’ rolü ile Avrupa’da sahne alan ilk opera sanatçılarından biri olmuştur.

Altan icracı olarak elde ettiği başarılarla, örneğin sanatının ilk yıllarında Almanya’da gerçekleştirdiği temsil, konser ve radyo programlarıyla Türklerinde bu alanda ne kadar başarılı olabileceğini göstermiş ve Türk Opera kurumunun uluslararası platformda adını duyurması açısından çok büyük başarılarla imza atmıştır.

Altan bu sanat türünün ilk temsilcilerinde biri olarak icracı yönüyle elde ettiği başarılarla kendisinden sonraki opera kuşaklarına çok büyük örnek teşkil etmiştir.

Sanatçı 1941 yılında Türkiye’ye dönmüş, 13 Şubat 1942 tarihinde de ‘Fidelio’ operasında ‘Leonore’ başrolü ile Türkiye’deki ilk temsilini gerçekleştirmiştir. Sanatçı bu temsili ile büyük başarı kazanmış, akabinde de üne kavuşmuştur. Sanatçının görev aldığı bu temsil, Türkiye’de opera alanında gerçekleştirilen ilk temsiller arasındadır. Bu doğrultuda da opera sanatının ülkemizde yeni yeni yeşermeye başladığı zamanlarda gerçekleştirdiği bu başarılı temsil, Türk Operasının gelişimi noktasında büyük fayda sağlamıştır.

Altan Türkiye’ye döndükten sonra icracı yönüyle sadece Ankara’da değil, birçok farklı kurum ve şehirde konser, dinleti ve temsiller gerçekleştirmiştir. Sanatçının gerçekleştirdiği bu sanat faaliyetleri bu sanat türünün insanlara tanıtılması ve sevdirmesi hususunda önemli adımlar olmuştur.

Sanatçı Ankara’da bulunduğu yıllarda yine bu alanda bir ilki gerçekleştirmiştir. Altan, opera sanatını daha büyük kitlelere ulaştırmak, sevdirmek ve tanıtmak için uzun yıllar Ankara radyosunda ‘Opera Saati’ adlı bir program hazırlamış ve sunmuştur.

Altan sadece icracı yönüyle değil, opera alanındaki farklı birçok çalışmasıyla da Türk Operasının gelişimine büyük katkılar sağlamış bir sanatçıdır. Türkiye’de opera

alanında ki çalışmalarına 1941 yılında başlayan Altan yine aynı yıl Ankara Devlet Konservatuvarına şan hocası olarak görevlendirilmiştir. Böylelikle Türkiye'nin ilk kadın ses eğitmeni olmuştur. Altan, ses alanında verdiği derslerle Türk Operasına ve ses sanatına çok büyük hizmetler de bulunmuştur. Bunları madde madde sıralayacak olursak;

- Altan, öncelikle 1941 yılında atandığı Ankara Devlet Konservatuvarındaki görevinde, dönemin en önemli sanatçılarının yetişmesinde bizzat rol oynamıştır.
- Sanatçı, Ankara'da bulunduğu yıllarda Gazi Eğitim Enstitüsünde İstanbul'da bulunduğu dönemde de Atatürk Eğitim Enstitüsünde ses eğitimi alanında dersler vermiştir. Altan, buralardaki eğitimleriyle Türkiye'nin ilk ses eğitmenlerini yetiştirmiştir.
- Sanatçı, yine Ankara Radyosunda alaturka alanında yetişmiş sanatçılara da şan ve ses eğitimi dersleri vermiştir. Burada Altan'ın eğitim verdiği sanatçılar dönemin en önemli sanatçıları olmuşlardır.
- Altan, 1970 yılında İstanbul Devlet Operasına atanmıştır. Altan burada İstanbul Devlet Konservatuvarının kuruluşunda aktif görev alarak çok büyük bir sanat kurumunun açılmasında katkı sağlamıştır. Altan sadece Ankara değil, İstanbul ve İzmir'deki opera kurumlarındaki en önemli sanatçıların birçoğunu, bizzat kendisi yetiştirmiştir.
- Altan yıllarca elde bilgi birikimi ile yazdığı ses eğitimi akademik boyutlarıyla ele alan Türkiye'nin ses eğitimi alanında ki ilk kitabı 'Ses Eğitimi ve Korunması' adlı eseri ile de Türk opera ve ses sanatına çok büyük bir katkı sağlamıştır.

Altan, icracı ve eğitmenlik alanındaki çalışmalarının dışında rejisörlük ve çevirmenlik alanındaki çalışmalarıyla da Türk Operasının gelişimine katkı sağlamıştır. Altan, ilk denemelerine 1952 yılında Münih Devlet Tiyatrosu başyönetmeni Arnulf Schröder' e rejide yardım ederek başlamıştır. Devam eden süreçte Muhsin Ertuğrul'un önerisiyle ilk kez tek başına Mozart'ın 'Cosi Fan Tutte' adlı opera eserini sahneye koymuştur. Böylelikle Türk Operasının ilk kadın rejisörü unvanını, elde etmiştir. Altan, bu ilk rejisinden sonra bu alanla ilgili yukarıda da değinildiği gibi birçok eserin rejisini

gerçekleştirmiştir. Böylelikle yeni yeni adım atmaya başlamış opera sanatına, reji anlamında da ciddi anlamda katkı sağlamıştır.

Altan, evirmenlik alanında yaptığı çalışmalarla da 50 civarında opera eserini Türkçeye evirerek Türk Operasına uyarlamıştır. Böylelikle, bu sanat türüyle yeni yeni tanışan insanların kendi dilleriyle opera sanatını izlemelerini sağlamıştır.

Altan ayrıca Türkiye’nin ses eğitimi alanında yapılmış ilk kitabı olan ‘Ses Eğitimi ve Korunması’ adlı eseri ile de yıllarca bu alanda elde ettiği tüm bilgileri oraya aktararak ses eğitimini akademik boyutlarıyla ortaya koymuş ve Türkiye’ye opera ve ses eğitimi açısından muazzam bir yapıt bırakmıştır.

Altan yine aynı dönemde, 1941’de Ankara Devlet Konservatuvanı’na şan hocası olarak görevlendirilmiştir. Sanatçı buradaki görevi ile Türkiye Cumhuriyetin’in ilk kadın ses eğitmeni olmuştur.

Ayrıca, Ankara’da Gazi Eğitim Enstitüsünde ve İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünde yıllarca opera ve ses eğitimi üzerine dersler vermiştir. Sanatçı Ankara’da bulunduğu dönemlerde, Ankara Radyosunda Alaturka Sanatçılarına ses eğitimi dersleri vermiştir. Altan verdiği eğitimlerle dönemin en önemli sanatçılarının yetişmesinde büyük rol oynamıştır.

3.2.4. Saadet İkesus Altan'ın Kronolojisi

Tablo 3. Saadet İkesus Altan'ın 1940 - 1950 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik / Faaliyet
1940 3 Kasım	Duisburg Operası / Rigoletto (Maddalena)
1940 1 Aralık	Duisburg Operası / Die Walkür (Robibe)
1940 3 Aralık	Duisburg Operası / Romeo und Julia (Hirtenknebe)
1940 5 Aralık	Duisburg Operası / Hansel und Gratel (Hansel)
1941 14 Ocak	Duisburg Operası / Tiefland (Rosalia)
1941	Resenburg Operası / Carmen (Carmen)
1941 25 Ocak	Duisburg Operası / Carmen (Carmen)
1941 16 Şubat	Duisburg Operası / Jenufa (Karolka)
1941 14 Mart	Duisburg Operası / Zigeunerbaron (Cripza)
1941 29 Mart	Duisburg Operası / Die Goldenen Schube (Odarka)
1941	Duisburg Müze Derneği / Dinleti (Mutter, Wiegenlied, Ausder Kinderstube, Der Köfer, Mit Der Puppe, Abendgebet)
1941 29 Haziran	Duisburg Operası / Don Carlos (Tebaldo)
1941 19 Temmuz	Coburg Aula Lisesi / Dinleti (Mitternacht, Des Glockentürmers Töchterlein, Der Schmied, Derjager, Verborgenheit, Heimweh)
1942 13 Şubat	Ankara Halkevi / Fidelio (Fidelio)
1942 9 Mayıs	Beethoven 9. Senfoni
1942	Dinleti (Die Meistersinger Operasından Prelüd, Tannhauser Operasından Elisabeth'in Duası, Lohengrin Operasından Elsa'nın Riyası)
1942 14 Aralık	Alman Dışişleri Bakanlığı / Dinleti (Der Schmied, Alte Liebe, Kirchhof Geheimnis, Der Jager, Verborgenheit, Elfenlied, Ich Hab In Penna Einen Liebsten)
1943 11 Şubat	Ankara Halkevi / Satılmış Nişanlı (Katinka)
1944 7-8 Aralık	CHP İzmir Halkevi / Dinleti
1945 23 Ağustos	Ankara Fuar Açık Hava Tiyatrosu / Satılmış Nişanlı (Katinka)
1947	ADK Deneme Sahnesi / Bir Maskeli Balo (Ulrica)
1948	ADK Deneme Sahnesi / Figaro'nun Düğünü (Marzeline)
1948	Ankara Devlet Tiyatrosu Sahnesi / Carmen (Carmen)
1948 11 Nisan	Ankara, Tiyatro Binası Küçük Salon / Dinleti (Türk İngiliz Müzik Festivali İçin)
1949 15 Şubat	İzmir, Elhamra Sinema Salonu / Dinleti (Polo, Hiçbir Şikayet, Baloda, Ninni, Habanera)
1949 12 Nisan	Ankara, Küçük Tiyatro / Dinleti (O Willow willow, Baloda, Hiçbir Şikayet, Hopak, Nafile, Serenat, Eski Aşk, Peri Şarkısı, İthaf, Ölüler Günü, Gizli Davet, Clair de Lune Les Berceaux, Polo, Nana, Jota)
1949 12 Kasım	Ankara Devlet Tiyatrosu Sahnesi / Dinleti (Orpheus'un Aryası, Scena Racconta, Jeanne d' Arc'ın Aryası)
1949-50	Ankara Devlet Konservatuvarı / Carmen (Carmen)

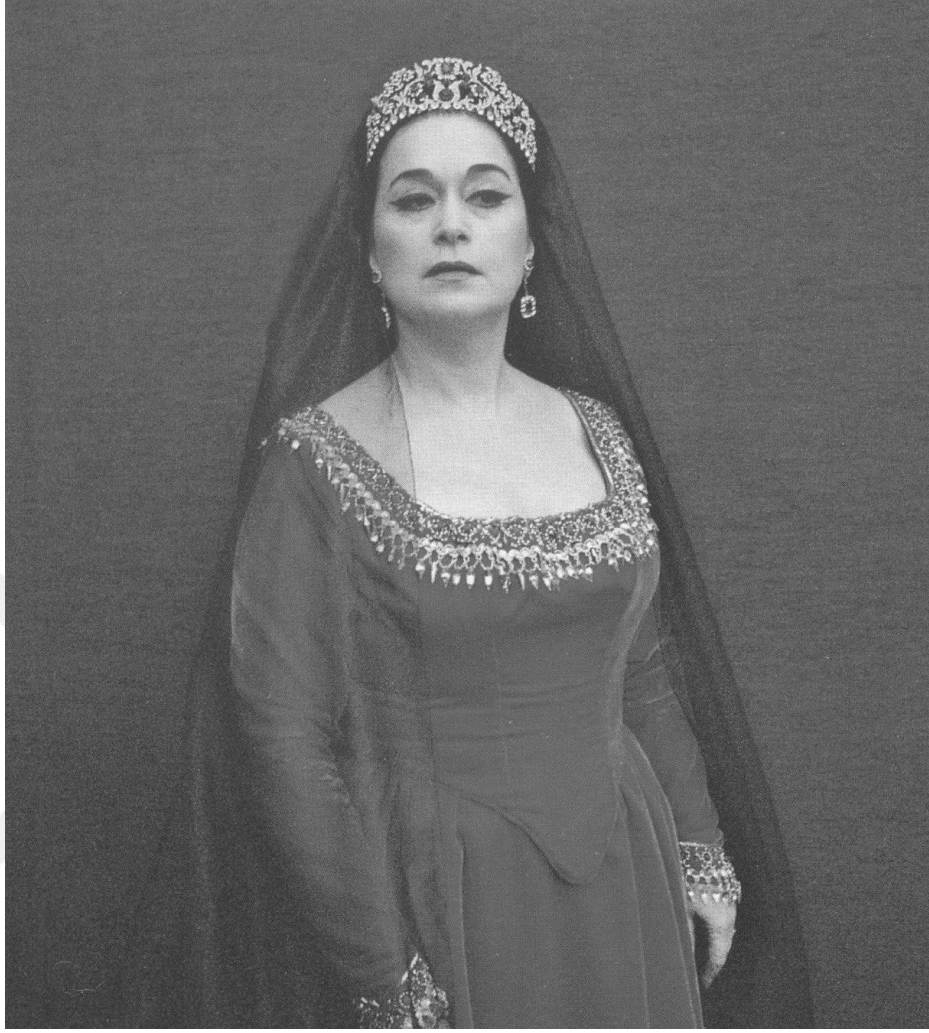
Kaynak: Şahinoğlu, 1999: 52 – 56.

Tablo 4. Saadet İkesus Altan’ın 1952 - 1987 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik / Faaliyet
1952 3 Şubat	Ankara Devlet Tiyatrosu Sahnesi / Yarasa Opereti (Rosalinde)
1952 26 Mart	Ankara Devlet Tiyatrosu Sahnesi / Fidelio (Fidelio)
1952 20 Nisan	Ankara Devlet Konservatuvarı / Dinleti
1952 23 Aralık	Küçük Tiyatro / Dinleti
1954 28 Mart	Ankara Devlet Konservatuvarı Salonu / Rejisör Olarak (Hansel İle Gretel)
1956 20 Nisan	Üçüncü Tiyatro / Dinleti
1956	İstanbul Şan Sineması / Dinleti (Il Trovatore ve Jeanne d’arc Operasından Aryalar)
1960 15 Nisan	TAD Toplantı Salonu / Dinleti
1960	Ankara Devlet Konservatuvarı Salonu / Rejisör Olarak (Palyaçolar)
1962 16 Ocak	Çingene Baron (Cripza)
1970 9 Şubat	Ankara Devlet Opera ve Balesi Sahnesi / Rejisör Olarak (Viyana Kanı)
1975-76	Ankara Devlet Opera ve Balesi Sahnesi / Rejisör Olarak (Evlenme Sözleşmesi)
1975-76	Ankara Devlet Opera ve Balesi Sahnesi / Rejisör Olarak (Kapı Çıngırağı)
1976 25 Şubat	Ankara Devlet Opera ve Balesi Sahnesi / Rejisör Olarak (Çardaş Prensesi)
1984 15 Mayıs	İzmir Devlet Opera ve Balesi Salonu / Rejisör Olarak (Şen Dul)
1984	İstanbul Devlet Opera ve Balesi Sahnesi / Rejisör Olarak (La Traviata)
1986-87	Ankara Devlet Opera ve Balesi Sahnesi (Bir Maskeli Balo)

Kaynak: Şahinoğlu, 1999: 53 – 57-58-59.

Şekil 39: Leyla Gencer

Kaynak: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 156.

3.3. Leyla GENCER

“La Diva Turca” olarak dünya opera tarihine geçmiş bir sanatçıdır o. Tüm dünya’da gelmiş geçmiş en iyi beş kadın opera sanatçısı arasında gösterilen çağın son divasıdır. Müzik ansiklopedileri ve ilgili sanat kaynaklarında, Donizetti ve Rossini gibi opera alanında devleşmiş bestecilerin yanında yazılmıştır onun adı. Bir Türk olarak birçok ülkeden, kentten, kurumdan sayısız ödüller, nişanlar almış, kendisine altın anahtarlar teslim edilmiştir. Bu başarıları neticesinde pek çok ülke sayısız vatandaşlık teklifinde bulunmuş; fakat kendisi bunu her seferinde geri çevirmiştir. Ben bir Anadolu çocuğuyum diyen Gencer, yaşamı boyunca bir Türk vatandaşı olarak hayatını idame ettirmiştir (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 51,52).

3.3.1. İlk Yılları

Leyla Gencer, 10 Ekim 1928 yılında İstanbul'da dünyaya gözlerini açmıştır. Köken olarak Safranbolulu olan Gencer'in babası, Hasanzade İbrahim Çeyrekgil, annesi ise aslen Polonyalı olan Alexandra Angela Minakovska'dır (Öziş, 2006: 14). Annesi, daha sonra Müslüman olup Atiye ismini almıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 53).

Gencer, babasından hoşgörü, insan sarraflığı, volkan gibi kişiliğini ve fiziki özelliklerini almıştır. Annesinden ise asil duruşunu, olaylar karşısındaki tepkilerini, davranışsal özelliklerini ve tabi ki müzik tutkusunu almıştır (Oral, 2005: 14). Gencer'in çocukluk yılları İstanbul'da Boğaz, Polonezköy ve Yeşilköy civarlarında geçmiştir (Öziş, 2006: 14). Gencer'in çocukluk yıllarında hayatını etkileyen annesi ve babası dışında üçüncü bir kişi daha olmuştur. Bu kişi Gencer'in bakıcısıdır. Gencer'in bakıcısı, Madame Lejeune adlı Fransız bir kontestir. Leyla, buengin bilgileri olan bakıcısından Dünya ve Fransız edebiyatının klasiklerini öğrenmiş, aynı zamanda tiyatro ve müziğe olan tutkusu ile merakını almıştır (Oral, 2005: 15). Leyla Gencer'in bu üç güzel insan arasında geçen mutlu ve güzel yılları, babasının vefatı ile sona ermiştir. Gencer'in babası Hasanzade İbrahim Çeyrekgil'in vefatı ile birlikte, ailenin ekonomik anlamda zorlu günleri başlamıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 53).

Şekil 40: Leyla Gencer ve Ailesi

Kaynak: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 54.

Gencer, babasının ölümünün ardından büyük bir boşluğa düşmüş ve boşluğu da daha çok kitap okuyarak ve müziğe yönelerek kapatmaya çalışmıştır. İtalyan lisesinde okurken Balzac ve Dante gibi dünya çapında yazarların kitaplarını okumuş ve onlara özenmiş, bunların dışında Racine ile Corneille gibi oyunların tüm rollerini ezberlemiş, diğer çocukların aksine, evde çalan plaklardaki ariyaları ezberlemiş ve söylemiştir. Leyla Gencer'in gençliğindeki ilk yılları bu şekilde geçmiştir. Okuduğu kitaplardaki yazarlar, ezberlediği oyunlardaki oyuncular ve söylediği ariyalardaki sanatçılar gibi olmak istemiştir.

Leyla Gencer, liseyi bitirdikten sonra Beyazıt kütüphanesinde işe başlamıştır. Bir yaz ayında ailece gittikleri bir piknik alanında, ileride eşi olacak olan İbrahim Gencer ile tanışmış ve bir süre sonra evlenmiştir. İbrahim Gencer, eşinin hayalleri hususunda evlendikleri andan itibaren, onu her daim desteklemiştir. Leyla Gencer, İstanbul Konservatuvarına başladığı ilk zamanlarda, ailenin ileri gelenleri tarafından eleştirilmiş; ama eşi onun her zaman yanında olmuştur. Leyla Gencer'in eşi İbrahim Gencer, evlendikleri günden ölümüne değin, onda özel bir şeylerin olduğunu hissetmiş onun müzik dünyasının içerisinde olması gerektiğine inanmış ve her zaman yanında olmuştur (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 54,55).

Şekil 41: Leyla Gencer ve Eşi İbrahim Gencer

Kaynak: Oral, 2005.

3.3.2. Sanat Yaşamı

Leyla Gencer'in kariyeri hususundaki ilk adımı, onun hayallerine ulaşmasındaki ilk köklü kararı,hiç kuşkusuz ki konservatuvara girmesidir. Gencer müzik alanındaki ilk akademik eğitimine İstanbul Belediye Konservatuvarında başlamıştır (Öziş, 2006: 33).

Gencer, daha konservatuvardaki ilk eğitim gününde La Scala' da sahneye çıkmayı kafasına koymuştur. Konservatuvardaki eğitimi süresince, alanındaki en iyi hocalarla çalışma şansı yakalamıştır. Cemal Reşit Rey' den armoni, Reine Gelenbevi ile ses ve solunum teknikleri ve Muhiddin Sadak' tan solfej eğitimi almıştır (Oral, 1995: 45).

Gencer, konservatuvardaki eğitimi süresince başarılı bir öğrenci olmuş, eğitimi ile birlikte konser ve temsillerde görev almıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 55). Hayatındaki en önemli kararlardan birini, konservatuvarın son sınıfındayken vermiştir (Oral, 1995: 45). Ülkesinde 1920 ve 1930' lu yılların ünlü opera sanatçılarından olan Arangi Lombardi, sahne kariyerini erken noktalamış ve hocalık yapmaya başlamıştır. Bu usta sanatçı, Ankara Devlet Konservatuvarına şan eğitimi vermesi için davet edilmiştir. Gencer, bu ünlü sanatçıya kendisini dinletmek için ziyaret etmiş ve performansı ile hocayı adeta büyülemiştir. Arangi Lombardi, Gencer'in bu performansı üzerine onun konservatuvarını bırakıp kendisiyle birlikte Ankara'ya gelmesini istemiştir. Leyla Gencer işte bu noktada büyük bir karar alarak, İstanbul Konservatuvarındaki eğitimini bırakarak Ankara' ya gitmiştir (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 56,57).

Leyla Gencer'in Ankara'ya gittiği 1949 yılında, devlet tiyatrosunun başında Muhsin Ertuğrul görevdedir ve opera da devlet tiyatrosuna bağlı olarak çalışmalarını yürütmektedir. O dönemde operanın solist kadrosunda yer olmamasından dolayı Gencer, operanın koro sınavına başvurmak durumunda kalmış, neticesinde de sınavı kazanmış ve koronun kadrosuna alınmıştır.

Gencer, Ankara' da Arangi Lombardi dışında da çok önemli hocalarla çalışmıştır. Bunlar; Apollo Granforte, Adolfo Camozzo, Di Ferdinando, George Reinwald ve Domenico Trizzio' dur (Oral, 1995: 45).

Leyla Gencer Ankara’da ilk olarak 1950 yılında ‘Cavalleria Rusticana’ operasının ‘Santuzza’ rolüyle sahneye çıkmıştır. Bu rolüyle büyük bir başarı göstermiş olmalı ki devam eden süreçte Leyla Gencer, birçok resmi devlet resepsiyonunda sahne almıştır. Örneğin, 1953 yılında A.B.D başkanı Ike Eisenhower için, Çankaya Köşkünde verilen konserde Henry Purcell’ a ait ‘Didone’ ariasını söylemiştir. Arkasından yine aynı zaman dilimi içerisinde Fransız Parlamento başkanı ve dışişleri bakanı için Faust operasının ‘Mücevherler’ ariasını seslendirmiştir.

Bu davet ve resepsiyonlarda Gencer, büyük bir başarı elde etmiştir. Neticesinde de Ankara’da bulunan birçok ülkenin misyon ve büyükelçileri Gencer için davet vermek üzere sıraya girmişlerdir (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 58,59).

Gencer’ in 1949 ile 1953 yılları arasındaki Ankara’ da ki yaşamı ve mesleki hayatı 1953 yılıyla tamamen değişmiştir. 1953 yılında Türkiye ile İtalya arasında gerçekleştirilen kültür antlaşması neticesinde, Türkiye Cumhuriyeti Leyla Gencer’i Roma’ da bir resital vermesi için görevlendirmiştir (Özsüt, 2005: 3).

Gencer’in resital verme amacıyla gittiği Roma şehrinde, performansı RAI stüdyolarından canlı yayınla verilmiş ve tüm İtalya’da dinlenmiştir. Leyla Gencer’in buradaki performansı, büyük bir başarı ve beğeni toplamıştır. Akabinde, Leyla Gencer’ in bu başarısı üzerine RAI stüdyolarının genel müdürü ve müzik yönetmeni maestro Mairo Labroca sesini dinletmesi için Gencer’i Napoli’deki San Carlo Operasına göndermiştir (Özsüt, 2005: 3).

Gencer için Roma’daki resital bir milat olmuştur diyebiliriz. Çünkü buradaki başarısı, kariyeriyle ilgili verdiği en büyük sınavlardan biri olmuştur. Sesini dinletmek için gittiği San Carlo Operası’da dört gün sonra sahneye çıkmış; devamında ise Arena Flagrea’da başrol olarak sahne almıştır (Oral, 1995: 46). Leyla Gencer’le 1954 yılında, üç temsil için antlaşma yapılmıştı. Fakat Leyla Gencer, o sene ‘Madam Butterfly’ operası için yirmi üç kez sahne almıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 67,68).

Gencer, opera camiasının en önemli şeflerinden olan Maestro Tulio Serafin ile birlikte, bir yıl sonra ‘La Traviata’ eserini hazırlayarak ilk olarak İtalya, daha sonra ise tüm Dünya’da temsiller vermiştir (Oral, 1995: 46).

Şekil 42: Leyla Gencer ‘Madama Butterfly’

Kaynak: Oral, 1995: 149.

Tulio Serafin, Gencer ile gerçekleştirdikleri bu ilk başarılı çalışmadan sonra, kendisini birçok Verdi operasına hazırlamıştır. Bunlar; ‘I Due Foscari’, ‘Don Carlo’ ve ‘Aida’dır. Ayrıca birlikte Vincenzo Bellini’ye ait ‘Norma’ eserini hazırlamışlardır (Oral, 1995: 46).

Leyla Gencer, artık kariyerinde büyük adımlarla ilerlemeye başlamıştır. 1956 yılında, San Francisco Operasında Renata Tebaldi’ nin yerine ‘Francesca da Rimini’ adlı opera eserinde başrol olan ‘Francesca’yı oynamıştır (Oral, 1995: 67). Burada konuk sanatçı olarak sahne alan Gencer, bu rolüyle büyük bir başarı elde etmiştir. Neticesinde de San Francisco Operası kendisiyle kontrat imzalayarak, kendi operalarının bünyesine almıştır (Oral, 1995: 68). Gencer, San Francisco Operasının bünyesinde 1957 temsil yılında ‘La Traviata’ opera eserinde ‘Violetta’ karakterini oynamış, ‘Lucia di

Lammermoor’ adlı opera eserinde ise Maria Callas’ın yerine ‘Lucia’ rolünü üstlenmiştir (Oral, 1995: 69).

Şekil 43: Leyla Gencer ‘La Traviata’

Kaynak: Oral, 1995: 150.

Şekil 44: Leyla Gencer ‘Lucia di Lammermoor’

Kaynak: Oral, 2005.

Leyla Gencer, 1957 yılında oynadığı ‘Lucia di Lammermoor’ operası ile bugün tüm opera kitaplarında yazan ‘Donizetti Rönesans’ı eşittir, Leyla Gencer maddesini buradaki başarısı sayesinde başlatmıştır. Çünkü ‘Donizetti’ eserlerinde dışavurumculuğu ile öne çıkmış bir besteciydi. ‘Donizetti’ eserlerinde kişilerin içsel ve psikolojik durumlarının yansıtılması, son derece önemliydi, Leyla Gencer’de ise bu özellikler fazlasıyla mevcuttu, Bu sebeple Gencer, bu tarz operaları son derece başarılı bir şekilde seslendirmiş ve oynayabilmiştir (Oral, 1995: 69).

Buradaki büyük başarısından sonra, Gencer ile Amerika Birleşik Devletlerinde tekrar antlaşmalar yapılmış ve 1958 temsil yılında Gencer ‘Don Carlo’, ‘La Traviata’, ‘Manon’ ve ‘Rigoletto’ operalarında sahne almıştır. Gencer, 1956 ile 1978 yılları arasında Amerika’da birçok opera temsili, resital ve konserde görev almıştır. 1973’te Carnegie Hall’da oynadığı ve yorumladığı, ‘Donizetti’ ye ait ‘Caterina Cornaro’ operası ise Amerika’ da ilk kez yorumlanması açısından son derece önemlidir (Oral, 2005: 59).

Leyla Gencer, daha konservatuvara girdiği ilk gün’ den itibaren hayalini kurduğu Dünyada operanın mabedi sayılan La Scala’da ilk kez 1957 yılında sahne almıştır. Gencer, buradaki ilk temsilinde daha önce hiçbir yerde oynanmamış olan Francis Poulenc’e ait ‘Dialogues des Carmelites’ eserini oynamıştır. Burada bu eseri ilk kez ve çok başarılı bir şekilde sergileyen Gencer, hayalini kurduğu bu kurumun bir parçası olmuş ve burada yirmi beş yıl başrollerde sahne almıştır (Oral, 2005: 69,71).

Şekil 45: Leyla Gencer ‘Dialogues des Carmelites’

Kaynak: Oral, 2005.

Leyla Gencer, 1950 yılından 1983 yılına değin Dünyanın en önemli sahnelerinde temsiller vermiş, en önemli opera kurumlarında görev yapmıştır. İlk sahneye çıktığı 1950 yılından itibaren bütün çalıştığı Dünya sahnelerinde hep yükselmiş, sayısız

başarılar kazanmış ve bir Türk opera sanatçısı olarak Türkiye'nin en önemli sanat elçilerinden biri olmuştur. Leyla Gencer, otuz üç yıllık aktif opera kariyerini 1983 yılı itibariyle noktalamıştır. 1983 yılından sonra opera kurumlarındaki solist çalışmalarını sonlandıran Gencer, bu tarihten itibaren eğitimci kimliğiyle, resital ve konserleriyle opera sanatına katkıda bulunmuştur (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 190).

Leyla Gencer' in opera kariyeriyle ilgili detaylı bilgi kronoloji bölümünde verilmiştir.

Opera sahnelerindeki kariyerini 1983 yılı itibariyle noktalayan Gencer, eğitimci kimliğiyle de opera sanatına büyük hizmetlerde bulunmuştur. Kendi deyimiyle misyonuna devam eden Gencer, tüm Dünyada uzmanlık alanıyla ilgili çalışmalarını bütün gayretiyle sürdürmüş ve bu alanda da sahne yaşamında olduğu gibi en iyisini yapmaya çalışmıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 192).

Şekil 46: Leyla Gencer 'Bir Ders Anında'

Kaynak: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 195.

Eğitimci kimliğiyle çalışmalarına 1981 yılında başlayan Gencer, yıllarca görev yaptığı “La Scala”nın Lirik Akademisi olan, “As.Li.Co” diye tanınan kurumun hem artistik direktörü hem de eğitmeni oldu.” (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 193) Gencer, bu kurumda çalıştığı süre zarfında, profesyonel opera sanatçılarına eğitimler vererek her dönem yıl içerisinde çeşitli temsiller hazırlamıştır.

Türkiye’de uzmanlık alanıyla ilgili çalışmalarına ise 1990 yılı itibariyle başlayan Gencer, bu çalışmalarını birkaç farklı yoldan yürütmüştür.

Leyla Gencer, eğitimci kimliği ile Türkiye’deki çalışmalarına 1990 yılı itibariyle başlamıştır. Gencer, 1990 yılından başlayarak yılda birkaç kez Ankara ve İstanbul gibi şehirlere giderek opera sanatı üzerine seminerler vermiş, eğitimci misyonu ile buradaki şancılara uzmanlık alanındaki bilgileri aktarmıştır.

Leyla Gencer, eğitim ve seminerleri haricinde de çeşitli çalışmalar yürütmüştür. İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı’nın onursal başkanı olduğu dönemlerde bu kurumda birçok proje üretmiş, kendisine verilen görevleri yerine getirmiş, Türkiye’de opera sanatı ve diğer sanat dallarının gelişmesi için büyük çaba göstermiştir (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 193).

Türkiye’de opera sanatının tanınması ve gelişmesi hususunda birçok çalışmaya imza atan Gencer’in opera sanatına en büyük katkılarından biri de kendisi adına düzenlenen uluslararası Leyla Gencer şan yarışmasıdır. Aydın Gün önderliğinde uluslararası kültüre mal olmuş, opera camiasında bir örnek, bir referans oluşturan Leyla Gencer adına düzenlenen yarışmanın ilki 1995 yılında, ikicisi 1997, üçüncüsü ise 2000 yılında yapılmıştır.

Yapılan yarışmalarda dönemin önemli jürileri yer almış ve nitelikli katılımcılar yarışmışlardır. Yarışmalar neticesinde tüm dikkatler bu yöne çevrilmiş, uluslararası basında da çokça yer almıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 195).

Devam eden süreçte uluslararası Leyla Gencer Şan Yarışması’nın dördüncüsü, İstanbul Kültür Sanat Vakfı öncülüğü ile La Scala Tiyatrosu Sahne ve Gösteri Sanatları Akademisi Vakfı işbirliği neticesinde, 2006 yılında yapılmıştır. Yarışmanın beşincisi ise

2008 yılında gerçekleştirilmiş; fakat Leyla Gencer bu yarışmayı vefatı nedeniyle görememiştir.

Leyla Gencer, hayatı boyunca hizmet ettiği opera sanatına ve misyonuna aramızdan ayrıldıktan sonra da devam etmiştir. Geride bıraktığı sanat kuşakları, onun hayatı boyunca görev edindiği evrensel, çağdaş kültür bayrağını yarınlara taşımış, genç opera sanatçılarına yeni olanaklar sağlamış, yeni cevherleri keşfederek onlara farklı yollar açmış, günümüz ile geçmiş arasında yeni kuşak sanatçılar ile bir köprü kurmuşlardır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 195).

3.3.3. Leyla GENCER’ in Türk Operasının Gelişimine Katkıları

Leyla Gencer, bir Türk vatandaşı olarak opera alanında hiçbir altyapısı ve geçmişi bulunmayan bir ülkeden çıkarak dünyanın en önemli opera sanatçılarından biri olmuştur. Bu bağlamda da bir kültür elçisi olarak Türkiye’yi dünya opera camiasında en iyi şekilde temsil etmiş, Türkiye’ye opera sanatı alanında büyük prestij kazandırmıştır. Dünya’da Türklerinde bu alanda en iyi olabildiğini göstermiş ve Dünya opera evreninde Türk opera kurumunun en iyi şekilde tanınmasını sağlamıştır.

Leyla Gencer’ in uluslararası anlamda bu derece başarılı oluşu kendisinden sonra ki opera kuşaklarına ‘ da bir örnek oluşturmuştur. Bununla beraber Gencer dünyanın en önemli opera kurumlarında biri olan ‘La Scala’ nın ‘As.Li.Co’ adlı lirik akademisinde artistik direktör ve eğitmen olarak görev yapmıştır. Gencer dünya sahnelerine yeni sanatçılar kazandıran bu önemli kurumun bir eğitimcisi olarak bu kurumda Türk opera sanatçılarının da eğitim alabilmeleri için büyük çaba sarf etmiştir.

Uluslararası anlamda Türkiye’nin bir kültür elçisi olan Leyla Gencer, kuşkusuz ki yirminci yüzyılın en önemli opera sanatçılarından biridir. Bu engin bilgilere ve donanımına sahip sanatçının, Türkiye’de verdiği konser, resitaller ve seminerle ile opera sanatının halk tarafından tanınması ve sevilmesi hususunda da büyük katkıları olmuştur.

Leyla Gencer, eğitimci kimliği ile de Türk operasının gelişimine büyük katkılar sağlamıştır. Gencer 1990 yılı itibariyle Türkiye’de opera alanında eğitim ve seminerler de vermiştir. Bu dönemde eğitimci kimliği ile yeni opera şarkıcılarına bilgi ve

tecrübelerini aktaran Gencer, kendisinden sonraki kuşaklara da izlediği yöntem ve teknikleri, bir miras olarak bırakmış ve uluslararası kariyere açılan kapının yollarını göstermiştir.

Leyla Gencer, Türkiye’ de opera sanatı ve diğer sanat dallarının gelişimi için farklı çalışmalar da yürütmüştür. Gencer, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı’ nın onursal başkanlığını yapmış ve görev yaptığı dönemde bu kuruma son derece önem vermiştir. Leyla Gencer, kurum çatısı altında görev yaptığı süre boyunca birçok proje üretmiş ve kurumda kendisine atfedilen tüm görevleri yerine getirmiştir.

Leyla Gencer in Türk ve Dünya operasına en büyük katkılarında biri de Aydın Gün önderliğinde kendisi adına düzenlenen uluslararası Leyla Gencer şan yarışmasıdır. Bugün Dünya çapında büyük bir öneme sahip olan bu yarışma, hem Türkiye’den hem de yurt dışından yeni yeteneklerin keşfini sağlamış, hem de bu yetenekleri Dünya sahnelerine kazandırmıştır.

Gencer, araştırmacı yönüyle de Türk ve dünya operasına çok önemli katkılarda bulunmuştur. Leyla Gencer, dönemi itibariyle unutulmuş birçok opera eserini tozlu opera arşivlerini tarayarak gün yüzüne çıkarmış, yorumlamış ve tekrar opera dünyasına kazandırmıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 29). Buna örnek verecek olursak, bugün opera kitaplarında yer alan ‘Donizetti Rönesans’ ı eşittir Leyla Gencer’dir maddesi buna örnektir. Çünkü Gencer, ‘Donizetti’ nin önceleri birkaç operası bilinmekte iken bu bestecinin unutulmaya yüz tutmuş opera eserlerini araştırmış, bulmuş ve yeniden canlandırmıştır (T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 278). Yine aynı şekilde ‘Rossini Rönesans’ı da Leyla Gencer ile başlamıştır. ‘Rossini’ ilk ciddi operasını 1815 yılında bestelemiş ve bu eseri dönemin en önemli opera sanatçılarından İsabella Colbran canlandırmıştır. Gencer, o dönemden 1971 yılına değin eserdeki teknik güçlüklerden dolayı kimsenin oynamaya cesaret gösteremediği, unutulmaya yüz tutmuş ‘Elisabetta Regina d’İnghiltera’ adlı opera eserini en iyi şekilde canlandırmış ve bu eseri tekrar opera dünyasına kazandırmıştır (Oral, 2005: 157,158).

3.3.4. Leyla Gencer' in Kronolojisi

Tablo 5. Leyla Gencer' in1950 - 1956 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik / Faaliyet
1950	Ankara Devlet Tiyatrosu / Cavalleria Rusticana (Santuzza)
1952	Ankara Devlet Tiyatrosu / Tosca (Floria Tosca)
1952	Devlet Tiyatrosu / Elektra (Kadınlar Korusu)
1952	Devlet Tiyatrosu / Resital
1953	Ankara Devlet Tiyatrosu / Cossi Fan Tutte (Fiordiligi)
1953 16,19 Temmuz	Napoli Arena Glagrea / Cavalleria Rusticana (Santuzza)
1954 11 Şubat	Napoli San Carlo Tiyatrosu / Madama Butterfly (Butterfiy)
1954 17,19, 21 Mart	San Carlo Tiyatrosu / Eugenio Onegin (Tatiana)
1954 Mart	Ankara Devlet Tiyatrosu / Konsolos (Magda)
1954 Nisan	Ankara / Resital
1954 26,29 Nisan	Belgrad / Madama Butterfly (Butterfly)
1954 Mayıs	Lozan / Tosca (Tosca)
1954 Mayıs	Napoli San Carlo Tiyatrosu / Madama Butterfly (Butterfly)
1955 21 Ocak	Napoli San Carlo Tiyatrosu / Tosca (Tosca)
1955 16 Şubat	Palermo Teatro Massimo / La Traviata (Violetta)
1955 Mart	Ankara Devlet Tiyatrosu / Kerem ile Aslı (Aslı)
1955 23 Nisan	Milano RAI-TV / Werther (Carlotta)
1955 4 Mayıs	Torino, Teatro Nuovo / Madama Butterfly (Butterfly)
1955 6, 11 Mayıs	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Madama Butterfly (Butterfly)
1955 26 Mayıs	Münih, Prinzregenttheater / Tosca (Tosca)
1955 12, 16, 19 Temmuz	Trieste Castello di S Giusto / La Traviata (Violetta)
1955 1-15 Ağustos	Vevey (Lozan) Açık hava Tiyatrosu / Confreire des Vignerons (Başrahibe)
1955	Torino, RAI / Konser
1955 17 Aralık	Ankara Üniversitesi / Konser
1956 18 Ocak	Trieste, Teatro Verdi / Il Franco caciatore (Agata)
1956 2, 5 Şubat	Reggio Emilia Teatro Municipale / La Traviata (Violetta)
1956 26 Şubat-10 Mart	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Madama Butterfly (Butterfiy)
1956 Mart	Ankara Devlet Operası / La Traviata (Violetta)
1956 Nisan, Mayıs	Napoli San Carlo Tiyatrosu / Madama Butterfly (Butterfiy)
1956 19 Mayıs	Ankara Devlet Operası / La Traviata (Violetta)
1956 26, 31 Mayıs	Varşova, Devlet Operası / La Traviata (Violetta)
1956 29 Mayıs	Lodz / La Traviata (Violetta)
1956 5 Haziran	Poznam, Moniuszko Tiyatrosu / Madama Butterfly (Butterfiy)
1956 12,16 Haziran	Torino, Cetra Bant Kaydı
1956 28 Eylül – 4 Ekim	San Francisco W.M. Opera House / Francesca da Rimini (Francesca)
1956 3 Ekim	San Francisco, Civic Auditorium / Konser
1956 31 Ekim	Los Angeles, Shrine Auditorium / Francesca da Rimini
1956 3 Aralık	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Monte İvnor (Adali)

Kaynak: Oral, 2005: 209 - 213.

Tablo 6. Leyla Gencer’ in1957 - 1959 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik / Faaliyet
1957 14 Ocak	Milano, RAİ / Konser
1957 26 Ocak	Milano, La Scala / Dialoghi della Carmelitane
1957 18 Şubat	Milano, Duomo Katedrali / Toscanini’ nin Cenaze Töreni: Verdi Requiem (Solist Soprano)
1957 16 Mart	Milano, RAİ yayını / Monte İvnor (Edali)
1957 24 Mart	Palermo, Teatro Massimo / İ Racconti di Hoffmann (Antonia)
1957 29 Mayıs	Milano, RAİ TV yayını / İl Trovatore (Leonara)
1957 17,20 Haziran	Viyana, Staatsoper / La Traviata (Violetta)
1957 5, 7 Temmuz	Köln, Bühnen der Stadt / La Forza del Destino (Leonora)
1957 19 Eylül	San Francisco
1957 10, 17 Ekim	W.M Opera House
1957 6 Ekim	Sacramento
1957 31 Ekim	San Diego
1957 25 Ekim	Los Angeles
1957 9 Kasım	Shrine Auditorium / La Traviata (Violetta)
1957 27 Eylül – 5 Ekim	San Francisco
1957 25 Ekim-10 Kasım	Los Angeles / Lucia di Lammermoor (Lucia)
1957 5 Kasım	Los Angeles / Turandot (Liu)
1957 16 Kasım	Trieste, Teatro Verdi / İl Travatore (Leonora)
1957 13 Aralık	Teatro Verdi / Lucia di Lammermoor (Lucia)
1957 26 Aralık	Venedik, La Fenice / İ Due Foscari (Lucrezia)
1958 10 Şubat	Milano, RAİ / Konser
1958 14 Şubat	Milano, Circolo della Stampa, Puccini 100. Yıldönümü / Konser
1958 1, 4, 8, 13 Mart-12 Nisan	Milano, La Scala / Assasinio nella cattedrale (Eserin dünyada ilk yorumu)
1958 22, 27, 30 Mart-3 Nisan	Milano, La Scala / Mefistofele (Margherita)
1958 25, 27, 29 Nisan	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / İl Tabarro (Giorgetta)
1958 8 Mayıs	Torino, Teatro Nuovo / İ Due Foscari (Lucrezia)
1958 11 Haziran	Milano, RAİ yayını / Anna Bolena (Anna Bolena)
1958 10 Ağustos	Milano, RAİ yayını / Schvanda (Dorotea)
1958 16, 20 Eylül	San Francisco, W.M Opera House
1958 4 Kasım	Los Angeles, Shrine Auditorium, W.M Opera House / Don Carlo (Elizabeth)
1958 25 Eylül-20 Ekim	San Francisco
1958 8 Kasım	Los Angeles / Rigoletto (Gilda)
1958 17 Ekim	San Francisco
1958 27 Ekim	San Diego
1958 2 Kasım	Pasedana / Manon (Manon)
1958 14 Kasım	Washington, Türkiye Büyükelçiliği / Resital
1958 28 Kasım	Philadelphia, Grand Opera / La Traviata (Violetta)
1958 26 Aralık	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Simon Boccanegra (Amelia Maria)
1959 20 Ocak	Trieste, Teatro Verdi / Werther (Carlotta)
1959 25 Şubat	Venedik, La Fenice / Lucia di Lammermoor (Lucia)
1959 8 Mart	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / La Sonnambula (Amina)
1959 28 Mart	Cenova, Teatro Margherita / İl Trovatore (Leonora)
1959 10, 12 Nisan	Lizbon, Sao Carlos Tiyatrosu / Madama Butterfly (Butterfly)
1959 10 Mayıs	Floransa, Maggio Musicale Festivali açılışı / La Battaglia di Legnano (Lida)

Kaynak: Oral, 2005: 213 - 218.

Tablo 7. Leyla Gencer’ in1959 - 1963 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik / Faaliyet
1959 26 Haziran	Spoletto, Due Mondi Festivali / L’ Angelo di Fuoco (Renata)
1959 12 Aralık	Trieste, Teatro Verdi / L’ Angelo di Fuoco (Renata)
1959 26, 19 Aralık- 3 Ocak	Venedik La Fenice / La Battaglia di Legnano (Lida)
1960 14 Ocak	Palermo, Massimo Tiyatrosu / Macbeth (Lady Macbeth)
1960 5, 7, 11, 14 Şubat	Roma, Teatro dell’ Opera / Don Giovanni (Donna Elvira)
1960 19 Mart	İstanbul Operası / Tosca (Tosca)
1960 26 Nisan	Milano, RAI TV / Don Giovanni (Donna Elvira)
1960 Nisan	Moskova, Bolşoy Tiyatrosu / La Traviata (Violetta)
1960 Mayıs	Leningrad, Kirov / La Traviata (Violetta)
1960 14 Mayıs	Torino, Teatro Nuovo / La Traviata (Violetta)
1960 Ekim - Kasım	İstanbul Operası / Madama Butterfly (Butterfly)
1960 10, 12 Kasım	Dallas, Civic Opera / Madama Butterfly (Butterfly)
1960 26, 29 Kasım- 15 Ocak	Milano, La Scala / Poliuto (Paolina)
1961 4, 8, 19 Ocak - 22, 26 Şubat - 2 Mart	Milano, La Scala / Don Carlo (Elisabetta)
1961 28 Ocak	Milano, La Scala / La Dama di Picche (Lisa)
1961 12 Şubat	Milano, La Scala / La Forza del destino (Leonora)
1961 16 Mart	Trieste, Teatro Verdi / Francesca da Rimini (Francesca)
1961 7 Nisan	Viyana, Devlet Operası / Tosca (Tosca)
1961 16 Haziran	Buenos Aires, Teatro Colon / Rigoletto (Gilda)
1961 8,12 Temmuz	Buenos Aires, Teatro Colon / İ Puritani (Elvira)
1961 9, 15, 24, 29 Ağustos	Salzburg Festivali / Simon Boccanegra (Maria)
1961 18 Kasım	Torino, Teatro Nuovo / Don Giovanni (Donna Anna)
1961 25, 28 Kasım 3Aralık	Bologna, Teatro Comunale / Un Ballo in Maschera (Amelia)
1962 13, 17, 21 Ocak - 4, 7, 17 Şubat	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Turandot (Liu)
1962 30 Ocak	Londra, Covent Garden / Don Carlo (Elisabetta)
1962 9, 12, 15, 19, 24, 28 Şubat	Londra, Covent Garden / Don Giovanni (Donna Anna)
1962 8 Mart	Cenova, Teatro Comunale / Othello (Desdemona)
1962 25 Mart	Napoli, San Carlo / Madama Butterfly (Butterfly)
1962 Haziran - Temmuz	Glyndebourne Opera Festivali / La Nozze di Figaro (Kontes)
1962 29 Haziran – 1, 7, 8 Ağustos	Verona, Arena / Un Ballo in Maschere (Amelia)
1962 Ekim	Oslo, Norske Opera / Don Giovanni (Donna Anna)
1962 Ekim	Stokholm / Madama Butterfly (Butterfly)
1962 3, 6, 11 Kasım	Barcelona, Gran Teatro Liceo / Norma (Norma)
1962 30 Kasım	Bologna, Teatro Comunale / Don Carlo (Elisabetta)
1962 16, 19, 22, 27 Aralık	Floransa, Teatro Comunale / Il Franco cacciatore (Agata)
1963 Ocak	Ankara Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi / Konser
1963 Ocak	Ankara Devlet Operası / Tosca (Tosca)
1963 17, 19 Şubat	Monte Carlo, Teatro dell’ Opera / Don Giovanni (Donna Anna)

Kaynak: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 295 - 297.

Tablo 8. Leyla Gencer’ in1963 - 1966 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik / Faaliyet
1963 8 Mart	Trieste, Teatro Verdi / La Battaglia di Legnano (Lida)
1963 30 Mart- 3, 7 Nisan	Torino, Teatro Nuovo / La Dama di Picche (Lisa)
1963 3, 12 Mayıs	Milano, La Scala / Aida (Aida)
1963 Haziran- Temmuz	Glyndebourne, Opera Festivali / La Nozze di Figaro (Kontes)
1963 22 Temmuz	Londra, Royal Albert Hall / La Nozze di Figaro
1963 4, 8, 11, 14, 17 Ağustos	Verona, Arena / Aida (Aida)
1963 24, 26 Eylül	Venedik, La Fenice / Jerusalemme (Elena)
1963 12, 16, 19, 22, 28 Aralık- 2 Ocak-12 Nisan	Milano, La Scala / don Carlo (Elisabetta)
1964 10 Ocak	Venedik, La Fenice / Beatrice di Tenda (Beatrice)
1964 3, 6, 9 Şubat	Bologna, Teatro Comunale / La Forza del Destino (Leonora)
1964 17, 20 Nisan	Milano, La Scala / Macbeth (Lady Macbeth)
1964 2,6,10Mayıs	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Roberto Devereux (Elisabetta)
1964 5 Haziran	Venedik, La Fenice / Jerusalemme (Elena)
1964 28 Haziran	Buenos Aires, Teatro Colon / Simon Boccanegra (Maria)
1964 1, 2 Temmuz	Buenos Aires, Teatro Colon / Norma (Norma)
1964 8 Ağustos	Rio de Jenerio, Devlet Tiyatrosu / La Traviata (Violetta)
1964 28, 30 Ekim- 2, 7 Kasım	Chicago, Lyric Opera / Don Carlo (Elisabetta)
1964 12, 14 Kasım	New Orleans, Il Travatore (Leonora)
1964 5 Aralık	Roma, Teatro dell’ Opera / I Vespri Siciliani (Elena)
1965 9, 13, 16, 19, 24 Ocak-5, 10, 14, 25 Şubat	Milano, La Scala / Norma (Norma)
1965 30 Ocak-3, 7 Şubat	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Norma (Norma)
1965 14, 16 Mayıs- 17 Mayıs	Münih, Weisbaden Devlet Tiyatrosu / Jerusalemme (Elena)
1965 11 Haziran- Temmuz	Glyndebourne Opera Festivali / Anna Bolena (Anna)
1965 21, 24, 28 Temmuz-1, 5 Ağustos	Verona, Arena / Norma (Norma)
1965 23 Kasım	Milano, RAI TV / Konser
1965 11 Aralık	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Gulielmo Tell (Matilde)
1965 23 Aralık	Milano, La Scala / La Forza del Destini (Leonora)
1966 29 Ocak	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Lucrezia Borgia (Lucrezia)
1966 25 Şubat	Roma, Teatro dell’ Opera / Roberto Devereux (Elisabetta)
1966 1, 5, 7, 12 Nisan	Milano, La Scala / Simon Boccanegra (Maria)
1966 2, 5, 8, 11, 14 Mayıs	Milano, La Scala / Aida (Aida)
1966 27, 29 Mayıs- 3 Haziran	Floransa, 19 Maggio Musicale Festivali / Alceste (Alceste)
1966 16, 19, 24, 30 Temmuz-3, 12, 15 Ağustos	Verona, Arena / Aida (Aida)
1966 9 Ağustos	Verona, Arena / Verdi: Messa di Requiem

Kaynak: Oral, 2005: 223 - 228.

Tablo 9. Leyla Gencer’ in1966 - 1970 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik / Faaliyet
1966 6, 8 Ekim	Lozan, Teatro de Beaulieu / Norma (Norma)
1966 21 Aralık	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Adriana Lecouvreur (Adriana)
1967 13 Ocak	Milano, La Scala / L’Incoronazione de Poppea (Ottavia)
1967 12, 15, 17 Ocak	Bologna, Teatro Comunale / Norma (Norma)
1967 7, 9, 12 Şubat	Torino, Teatro Nuovo / Norma (Norma)
1967 7 Mart	Roma, Teatro dell’ Opera / Alceste (Alceste)
1967 1 Nisan	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Saffo (Saffo)
1967 2 Mayıs	Floransa, Teatro Comunale / Maria Stuarda (Maria Stuarda)
1967 5 Haziran	Roma, Teatro dell’ Opera / Lucrezia Borgia (Lucrezia)
1967 27 Haziran	Roma, Basilica di Nassenzio / Verdi: Messa di Requiem
1967 15, 20, 23, 30 Temmuz-3, 6, 10 Ağustos	Verona, Arena / La Forza dell Destino (Leonora)
1967 24 Eylül	Sacramento / La Gioconda (Gioconda)
1967 Ekim	Münih, Bayerische Rundfunk / Rossini: Stabat Mater
1967 24, 26 Kasım	Cenova, Teatro Magherita / Verdi: Massa di Requiem
1968 27 Ocak	Milano, La Scala / Idomeneo (Electra)
1968 7 Mart	Palermo, Teatro Massimi / Alceste (Alceste)
1968 9 Nisan	Venedik, La Fenice / Macbeth (Lady Macbeth)
1968	
1968 22 Nisan	Roma, Teatro dell’ Opera / Don Carlo (Elisabetta)
1968 20 Mayıs	Cenova, Teatro Margherita / Alceste (Alceste)
1968 2, 10 Temmuz-3, 6, 9, 15, 18 Ağustos	Verona Arena / İl Trovatore (Leonora)
1968 3 Eylül	Bilbao, Coliseo Albia / Ernani (Elvira)
1968 Eylül	Bilbao, Coliseo Albia / Simon Boccanegra (Maria)
1969 12 Ocak	Floransa, Teatro Comunale / Macbeth (Lady Macbeth)
1969 22 Şubat	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / La Straniero (Maria)
1969 4, 6, 9 Mart	Torino, Teatro Nuovo / Alceste (Alceste)
1969 2 Nisan	Roma, Teatro dell’ Opera / Macbeth (Lady Machbeth)
1969 9 Mayıs	Venedik, La Fenice / Belisario (Antonina)
1969 4 Haziran	Cenova, Teatro Margherita / Medea (Medea)
1969 6 Temmuz	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Aida (Aida)
1969 25 Ağustos	Edinburgh Uluslararası Festival, King’s Theatre / Maria Stuarda (Maria Stuarda)
1969 4, 7, 11, 13, 17 Aralık	Palermo, Teatro Massimo / La Vestale (Giulia)
1970 4, 7, 11 Ocak	Palermo, Teatro Massimo / Macbeth (Lady Macbeth)
1970 23, 25, 28 Ocak-1, 3 Şubat	Palermo, Teatro Massimo / La Gioconda (Gioconda)
1970 12 Mart	Milano, La Scala / Lucrezia Borgia (Lucrezia)
1970 5, 9 Mayıs	Milano, La Scala / Don Carlo (Elisabetta)
1970 20 Haziran	Venedik, La Fenice / Bellini: Messa di Requiem
1970 7 Temmuz	Roma, Terme di Caralla / Aida (Aida)
1970 7, 9, 11 Ekim	Bergamo, Teatro Donizetti / Belisario (Antonina)
1970 23 Kasım	Palermo, Teatro Massimo / Elisabetta Regina d’İnghilterra
1970 2 Ocak	Milano, La Scala / İ Vespri Siciliani (Elena)

Kaynak: Oral, 2005: 228 - 234.

Tablo 10. Leyla Gencer’ in 1971 - 1977 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik / Faaliyet
1971 7 Ocak	Venedik, La Fenice / La Gioconda (Gioconda)
1971 20 Şubat	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Cavalleria Rusticana (Santuzza)
1971 Şubat-Mart	Roma, Teatro dell’ Opera / La Gioconda (Gioconda)
1971 26 Mart	Milano, RAI / Sala Verdi Donizetti: Messa di Requiem per Bellini
1971 6, 8, 10 Ekim	Bergamo, Teatro Donizetti / Lucrezia Borgia (Lucrezia)
1971 9 Aralık	Palermo, Teatro Massimo / Elisabetta Regina d’Inghilterra
1972 15 Ocak	Catania, Teatro Bellini / Ernani (Elvira)
1972 27 Nisan	Milano, La Scala / Alceste (Alceste)
1972 28 Mayıs	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Caterina Cornaro (Caterina)
1972 15 Haziran	Milano, Piccola Scala / Uluslararası Verdi Kongresi
1972 13, 16, 20 Temmuz	Macerata, Arena / La Gioconda (Gioconda)
1972 4, 7, 9 Eylül	Edinburgh, King’s Theatre / Elisabetta Regina d’Inghilterra
1972 20 Ekim	New Jersey, Opera Theatre / Attila (Odabella)
1972 23, 27, 31 Aralık	Floransa, Teatro Comunale / Attila (Odabella)
1973 25 Ocak	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Belisario (Antonina)
1973 24 Şubat	Milano, Çadır Tiyatrosu / Kraliçe ve Halkı
1973 8, 10, 18 Nisan	Milano, La Scala / Un Ballo in Maschera (Amelia)
1973 15 Nisan	New York, Carnegie Hall / Caterina Cornaro (Caterina)
1973 16 Mayıs	Roma, Teatro dell’ Opera / La Vestale (Giulia)
1973 7, 10, 14, 19 Temmuz	Macerata, Arena / Aida (Aida)
1974 9 Mayıs	Floransa, Teatro Comunale / Agnese di Hohenstaufen
1974 20 Haziran	İstanbul, İTÜ Konser Salonu / Konser
1974 24 Haziran	İstanbul / Aya İrini Resital
1974 1-15 Temmuz	Torino / Donizetti Aryaları
1974 13 Eylül	Milano, RAI TV / Tema Üzerine Çeşitlemeler
1974 5 Ekim	Dallas, Civic Opera / Lucrezia Borgia (Lucrezia)
1975 25 Ocak	Milano, Piccolo Teatro / Resital
1975 18 Mart	Trieste, Teatro Verdi / La Falena (La Falena)
1975 16, 18, 27 Mayıs	Floransa, Maggio Musicale Festivali / Macbeth (Lady Macbeth)
1975 29 Haziran	Spoletto / Resital
1975 21 Temmuz	Siena, Basilica dei Servi / Resital
1975 22, 24 Eylül	Bergamo, Teatro Donizetti / Les Martyrs (Pauline)
1975 28 Eylül	Venedik, La Fenice / Resital
1975 31 Ekim	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Resital
1975 4 Aralık	Barcelona, Gran Teatro / Poliuto (Paolina)
1976 4 Şubat	Roma, Accademia Filarmonica / Resital
1976 7 Şubat	Cagliari, Paletrina / Macbeth (Lady Macbeth)
1976 Mart	Aosta / Trovatore Üzerine Seminer
1976 9 Haziran	Vicenza / Resital
1976 16 Temmuz	Lido di Camaore / Pucciniye Saygı Konseri
1976 22 Kasım	Trieste / Resital
1976 1, 2, 4 Aralık	Milano, Piccola Scala / Chopin: 17 Polonya Şarkısı
1977 15, 18, 20, 23, 25, 27 Mart	Napoli, San Carlo Tiyatrosu / Medea in Corinto (Medea)
1977 23 Mayıs	Milano, La Scala / Resital
1977 26, 28 Mayıs	Floransa, Maggio Musicale / Chopin Resitali

Kaynak: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 302 - 305.

Tablo 11. Leyla Gencer’ in 1977 - 1981 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik / Faaliyet
1977 13 Haziran	Montava / Chopin Resitali
1977 11, 13, 17, 20 Kasım	Treviso, Teatro Comunale / Macbeth (Lady Macbeth)
1977 13 Aralık	Roma, Teatro Eliseo / Chopin Resitali
1977 21 Aralık	Ferrara / Chopin Resitali
1978 13 Mart	Novi Ligure / Liszt ve Bartok Resitali
1978 31 Mart	Torino, Teatro Regio / Don Giovanni (Donna Elvira)
1978 16 Nisan	Milano, La Scala / Liszt, Bartok Resitali
1978 18 Nisan	Torino / Liszt ve Bartok Resitali
1978 Haziran	Venedik / Donizetti Semineri
1978 18, 21, 24, 27, 29 Haziran-2 Temmuz	Venedik, La Fenice / Les Martyrs (Pauline)
1978 19 Kasım	San Francisco, W.M. Opera House / Kurt Adler’in 50. Sanat Yılı Gala Konseri
1978 6 Aralık	San Remo / Resital
1978 16 Aralık	Messina, Teatro Bellini / Resital
1979 28 Ocak	Floransa, Teatro Comunale / Resital, Otoportre Programı
1979 9 Şubat	Milano, Piccola Scala / Resital, Otoportre Programı
1979 19, 20, 25 Şubat	Floransa, Teatro Comunale / Lucrezia Borgia (Lucrezia)
1979 12, 13, 14, 15, 16 Şubat	Roma, RAI 3 / Opera Antolojisi Programı
1979 8 Nisan	Milano, Piccola Scala / Konser (Corelli, Vivaldi)
1979 13 Mayıs	Venedik, La Fenice / Konser (Berlioz)
1979 15 Mayıs	Treviso / Konser (Berlioz)
1979 2 Temmuz	Milano, Sala Verdi / Konser (Corelli, Vivaldi)
1979 18, 20 Ekim	Bergamo, Teatro Donizetti / Resital
1979 8, 11 Kasım	Mantova
1979 17, 21 Kasım	Como / Macbeth (Lady Macbeth)
1980 13 Ocak	Reggio Emilia
1980 19 Ocak	Modena
1980 30 Ocak	Ferrara / Albert Herring (Lary Billows)
1980 12 Nisan	Portofino / Chopin Resitali
1980 17 Nisan	Cenova / Chopin Resitali
1980 10 Mayıs	Prato / Resital (Berlioz, Rossini)
1980 2 Haziran	Milano / Konser (Donizetti, Rossini)
1980 14 Eylül	Modena / Resital (Rossini)
1980 20 Ekim	Paris, Athenee Tiyatrosu / Resital (Chopin, Donizetti, Bellini, Rossini)
1980 26, 30 Ekim	Livorno, Teatro Goldoni / Macbeth (Lady Macbeth)
1981 8 Ocak	San Remo / Konser
1981 17 Ocak	Napoli, Roma, RAI 3 / Resital (Chopin), Opera Antolojisi Programı
1981 22 Nisan	Bologna, RAI TV / Resital (Bellini, Donizetti, Rossini)
1981 Haziran	Gorizia / Francesca da Rimini tanıtımı, Resital
1981 2 Temmuz	Faenza / Resital (Bellini, Donizetti, Rossini)
1981 12 Eylül	Como
1981 14 Eylül	Venedik
1981 16 Eylül	Torino / Resital Chopin, 19 Polonya Şarkısı
1981 4 Ekim	Paris, Athenee Tiyatrosu / Resital Otoportre
1981 10 Ekim	Lugano / Resital (Rossini, Donizetti, Bellini)
1981 22 Ekim	Cagliari / Resital Chopin
1981 26 Kasım	Palermo / Resital (Donizetti, Bellini, Rossini)

Kaynak: Oral, 2005: 240 - 244.

Tablo 12. Leyla Gencer’ in 1982 - 1988 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik / Faaliyet
1982 30 Ocak	Floransa / Resital (Bellini, Donizetti, Rossini)
1982 20, 22 Şubat	Venedik Karnavalı, La Fenice / Mozart e le Turcherie Leyla La Turca Resitali
1982 27, 28 Nisan	Trieste / Donizetti Semineri
1982 9 Temmuz	İstanbul, Aya İrini / Resital (Rossini, Donizetti)
1982 21 Ekim	Sassuolo / Dördüncü Verdi Ödülleri Onur Konuşu
1982 4 Kasım	Ravenna / Resital
1983 Ocak	As.Li.Co Genel Sanat Yönetmenliği Görevine Başladı.
1983 12, 15 Şubat	Venedik, La Fenice / La Prova d’un Opera Seria (Corilla)
1983 16 Mayıs	Bergamo, Donizetti / Resital Chopin
1983 18 Mayıs	Brescia / Resital Chopin
1983 26 Eylül	Paris, Athenée Tiyatrosu / Resital Chopin
1983 Kasım	Roma / Uluslararası Callas Yarışması Jüri Üyesi
1983 13 Kasım	Roma / Musica Viva Resitali (Chopin, Verdi)
1983 30 Kasım	Livorno / Resital (Donizetti, Rossini, Bellini)
1984 26 Nisan	Bologna / Resital
1984 Mayıs	Perugia / Resital Chopin
1984 28 Mayıs	Napoli / Resital
1984 29 Mayıs	Napoli / Musica Viva Resitali
1984 6 Temmuz	İstanbul, Aya İrini / Resital Otoportre Programı
1985 1 Nisan	RAI 3 / Leyla Gencer Özel Programı
1985 28 Nisan	Paris / Radio France, TV Canlı Yayın
1985 29 Nisan	Athenée Tiyatrosu / Resital
1985 19-25 Haziran	Marsilya / Uluslararası Şan Yarışması Jürisi
1985 28 Temmuz	Montpellier / Uluslararası Festival, Resital
1985 29 Temmuz-4 Ağustos	Montpellier, Şan Akademisi / Rossini, Donizetti, Bellini Semineri
1985 16 Ekim	Savona / Donizetti Konferansı
1986 26-30 Haziran	Milano / Caruso Yarışması Jüri Üyeliği
1986 21 Temmuz	İstanbul, Aya İrini / Resital
1986 12 Ağustos	Arenzano / Il Saraceno d’oro Ödülü
1986 27 Ekim	Venedik, La Fenice / Resital
1986 Kasım	Milano, Teatro Studio / Strehler’ in Faust Oyununun Açılış Konseri
1986 7 Aralık	Milano / Ambrogino d’oro Madalyası, Hemşehrilik Ödülü
1987 28 Mayıs	Floransa / Operada Bir Yaşam Ödülü, S. Miniato Altın Anahtarı
1987 30 Mayıs	Sardunya / La Maddalena ‘La Navicella’ Ödülü
1987 4 Haziran	Palermo / Ester Mazzoleni Ödülü
1987 1-12 Haziran	Marsilya / Uluslararası Şan Yarışması Jüri Üyeliği
1987 8 Temmuz	Venedik / Bartok Opera Semineri
1987 11 Temmuz	Ravenna Fesvali / Resital Le Foli Turcherie, Il Fascino dell’Orient
1987 23 Temmuz	İstanbul, Aya İrini / Resital
1987 Temmuz	Venedik, La Fenice / İtalyan Operası Semineri
1987 29 Eylül	Milano / As.Li.Co Öğrencileriyle Werther
1987 30 Eylül	Bergama / Donizetti Ödülü
1987 5 Ekim	Milano, Piccolo Teatro / Goethe Resitali
1988 26 Ocak	Milano / Pavarotti Üzerine Açık Oturum
1988 26-26 Mart	Pisa / Uluslararası Şan Yarışması Jüri Üyeliği
1988 27 Mart	Floransa / Maestro Gavazzeni Ödülü Onur Üyeliği
1988 Haziran	Floransa / 51. Müzik Festivali Konferans
1988 4-8 Ekim	Vercelli / Uluslararası Şan Yarışması Jüri Üyeliği

Kaynak: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 307 - 310.

Tablo 13. Leyla Gencer’ in1989 - 1997 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik / Faaliyet
1989 Şubat	İstanbul / Donizetti Semineri
1989 21 Temmuz	İstanbul, Aya İrini / Resital
1989 Ağustos	Arenzano / Donizetti Semineri
1989 Kasım	Napoli / Cocteau’ ya Saygı Poulenc Aryaları
1990 15-27 Ocak	İstanbul, Devlet Operası / Seminer
1990 10 Mart	İstanbul, Devlet Operası / Seminer
1990 20 Temmuz	Boğaziçi Üniversitesi / Fahri Doktora
1990 Ağustos	Arenzano / Müzik Akademisi Yetkinlik Kursları
1990 29 Eylül	Rovigo / Quadriovio Ödülü
1990 5 Aralık	Milano / İdomeneo Konferansı
1991 1 Mart	Milano, Piccolo Teatro / Paolo Grassi Konferansı
1991 10 Mart	Ferrara / Frescobaldi Konferansı
1991 24 Nisan- 8 Mayıs	İstanbul, Devlet Operası / Seminer
1991 26-30 Haziran	Treviso / Uluslararası Şan Yarışması Jüri Üyeliği
1991 21 Eylül	Catania / Bellini d’Oro Ödülü
1991 22 Kasım	Reggio / Emilio Rinaldo Konferansı
1992 7 Mart	Milano / La Falena Konferansı
1992 7-9 Nisan	Cenevre / Mozart Ödülü Jüri Üyeliği
1992 Mayıs	İstanbul Devlet Operası / Seminer
1992 13-18 Haziran	Milano / Enrico Carouso Uluslararası Şan Yarışması Jüri Üyeliği
1993 21 Mayıs	Milano / Plak Takdimleri
1993 13 Haziran	Varese Kenti Ödülü
1993 Haziran	Milano / As.Li.Co Seminer
1993 20 Haziran- 4 Temmuz	Treviso / Toti del Monte Yarışması Jüri Üyeliği
1993 18 Ekim	İstanbul Devlet Operası / Onur Gecesi
1993 12-26 Ekim	İstanbul Devlet Operası / Seminer
1994 9 Nisan	Viyana / Konferans
1994 25 Nisan- 4 Mayıs	İstanbul Devlet Operası / Seminer
1995 1-5 Mayıs	İstanbul Devlet Operası / Seminer
1995 3-9 Eylül	İstanbul / Yapı Kredi Uluslararası 1. Leyla Gencer Şan Yarışması
1995 12 Aralık	Ankara Devlet Operası Önünde Leyla Gencer Anıtı’nın Açılışı
1996	İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Onursal Başkanlığına Getirildi
1996	Eurobottega Kuruluşunun Yönetim Komitesine Seçildi
1996 22 Nisan- 14 Mayıs	İstanbul Devlet Operası / Seminer
1996 23-28 Eylül	Toulouse / Uluslararası Şan Yarışması Jüri Üyeliği
1996 19 Ekim	Milano / Leyla Gencer Yarışmasında Ödül Alanların Konseri
1997 7 Mart	Reggio Emilia / Les Martyrs Üzerine Konferans
1997 16 Mayıs	Milano / Piccolo Teatro’ nun 50. Yıldönümü Açık Oturum
1997 31 Ağustos- 6 Eylül	İstanbul / Yapı Kredi Leyla Gencer Uluslararası 2. Şan Yarışması
1997 26 Eylül- 4 Ekim	Giuria Viotti di Vercelli Uluslararası Şan Yarışması Jüri Üyeliği
1997	Enrico Carouso Madalyası
1997 Eylül	Scala’ da Şan Yetkinlik Akademisinde Doçentlik ve 97-99 Yılları arasında Yöneticilik Kadrosuna Atanma

Kaynak: Oral, 2005: 247 - 252.

Tablo 14. Leyla Gencer’ in 1998 - 2008 Yılları Arasındaki Etkinlik / Faaliyetleri

Tarih	Etkinlik / Faaliyet
1998 Şubat	Venedik / Yanan Fenice Tiyatrosu’nun Onarılması Yolundaki Çabaları İçin Madalya
1998 11 Şubat	Milano / Scala’ da ‘Scala’nın Sanatçısı Leyla Gencer’ Üzerine Açık Oturum
1998 29-30 Haziran	Giuria Caruso Yarışması Jüri Üyeliği
1998 1-6 Temmuz	Treviso / Toti Del Monte Uluslararası Şan Yarışması Jüri Üyeliği
1998 21-26 Eylül	Toulouse / Uluslararası Şan Yarışması Jüri Üyeliği
1998 Ekim	Brescia / Seminer
1998 Ekim	Milano / Verdi Vakfı Onur Üyeliği
1998 5-15 Mayıs	İstanbul Devlet Operası / Seminer
1999 12-24 Ocak	Barcelona / Francisco Vivans Uluslararası Şan Yarışması Jüri Üyeliği
1999 23 Ocak	Barcelona / Leyla Gencer’ e Saygı Gecesi
1999 Şubat	Milano / Donizetti Semineri
1999 8-11 Mart	İstanbul / Rossini ve Verdi Ağırlıklı ‘Belcanto’ Semineri
1999 4-11 Eylül	Marsilya / Uluslararası Şan Yarışması Jüri Üyeliği
1999 20-24 Ekim	Ankara / Verdi Üzerine Ses Teknikleri Semineri
1999 6 Kasım	Milano / Verdi Konservatuvarı Konferans
2000 27 Ocak	Milano, La Scala / ‘Gianandrea Gavazzeni’ Kitabının Takdimi
2000 2 Şubat	Milano, Teatro dell’ Arte / As.Li.Co. nun 50. Yılı Konferansı
2000 13 Nisan	Milano / Amici della Scala Tarafından Düzenlenen Leyla Gencer Şenliği
2000 6-8 Mayıs	Briosco Villa Medici’ de Ses Teknikleri Semineri
2000 15 Mayıs	Milano, Teatro Filodrammatici / ‘Dialogues des Carmelites’ Üzerine Konuşma
2000 6 Haziran	Milano / ‘Fondazione Milano per La Scala’ Gecesi Onur Konuşu
2000 4-10 Temmuz	Busseto Şan Yarışması / Jüri Üyesi
2000 24 Ağustos-4 Eylül	İstanbul / 3. Leyla Gencer Şan Yarışması
2000 18-23 Eylül	Toulouse / Uluslararası Şan Yarışması Jüri Üyesi
2000 20-23 Ekim	Ankara / Şan Semineri
2001 13 Şubat	Milano, La Scala / Verdi Kitabı Takdimi
2001 8 Mart	Milano, Palazzo Visconti / Yaşam Boyu Başarıları Nedeniyle Verdi Ödülü
2001 20-29 Nisan	Varşova / Moniuszko Yarışması Jüri Üyesi
2001 10 Ekim	Biella / Amici della Lirica Ödülü
2002 Nisan	İstanbul, Devlet Operası / Seminer
2002 24 - 28 Nisan	Busetto Verdi Şan Yarışması / Jüri Üyeliği
2002 10 Haziran	Milao Kentine Hizmet Ödülü Altın Madalya
2002	Paris, Placido Domingo Uluslararası Şan Yarışması / Jüri Üyeliği
2002 2 Kasım	New York, Lincoln Center - Licia Albanese – Puccini Vakfı / Onur Ödülü
2003 25 Şubat	Milano, Palazzo Busca / Tosca Üzerine Konuşma
2003 Nisan	İstanbul, Darphane / Sanatçı Adına Gümüş Hatıra Parası Bastı.
2003 Kasım	Palazzo Reale Mozart Milano’da Konferansı
2003 Kasım	İstanbul, Devlet Operası / Seminer
2006 5 Mart	La Scala / Gavazzeni Plaklarının Takdimi
2006 19 Mart	Casa Verdi / La Scala Şan Akademisi Konseri
2006 Ağustos	İstanbul / 4. Uluslararası Leyla Gencer Şan Yarışması
2006 22 Kasım	La Scala / Franco Zeffirelli Şenliğinde Konuşma
2007 Nisan	Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in Önerisiyle Türkiye Devlet Üstün Hizmet Madalyası’nı Milano Konsolosluğumuzda Aldı.
2007 2 Haziran	İstanbul Müzik Festivali Açılışında Onur konuğu
2007 30 Haziran	Floransa / Caruso Büyük Ödülü’nü Aldı
2008 Şubat	Milano / ‘Leyla Gencer: La Scala’da 50 Yıl’ Adlı Kitabın Yayınlanması Töreni
2008 10 Mayıs	Vefat Etti.

Kaynak: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009: 312 - 314.

SONUÇ

“Türk Operasında Üç Öncü Kadın: Semiha BERKSOY, Saadet İKESUS ALTAN, Leyla GENCER” adlı bu yüksek lisans tezi, kaynak tarama yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Üç bölümden oluşan bu tez çalışmasının birinci bölümünde, opera sanatı hakkında genel bilgiler verilmiştir. Tezin ikinci bölümündeysen, Türkiye’de operanın gelişim süreci ele alınmıştır. Tezin ana temasının işlendiği üçüncü bölümde de Semiha Berksoy, Saadet İkesus Altan ve Leyla Gencer’ in sanat yaşamları ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Birinci bölümde ilk olarak opera sanatının tanımı, opera oluşturan yapı taşları, içerisinde bulunan unsurlar ve operanın diğer sanat dallarına oranla anlatım gücünün doğurduğu avantajdan söz edilmiştir. Yine bu doğrultuda opera sanatının Dünya’daki tarihçesine yer verilmiştir.

İkinci bölümde tez konusunun bir öncülü olan Türkiye’de opera sanatının gelişim süreci ele alınmıştır. Bu doğrultuda Osmanlı Devletinde Opera başlığı altında Türklerin opera sanatı ile ilk nasıl tanıştıkları, Hangi Osmanlı Padişahlarının bu sanat türüne ilgi gösterdikleri, Batılılaşma hareketleri neticesinde kurulan özel sahneler ile saray dâhilinde kurulan sahneler ve bu sahnelerdeki opera temsillerine değinilmiştir. Daha sonra ikinci bir ana başlık olan Cumhuriyet Dönemi Türk Operası Ve Atatürk başlığı altında, Cumhuriyet’ in ilanından sonra bu alanda gerçekleştirilen atılımlar incelenmiştir. Bu bölüm Muzika-i Hümayun’un Etkisi, Darülelhan’ın Etkisi, Musiki Muallim Mektebi’nin Etkisi, Ulusal Türk Operası, Atatürk ve Opera İlk Kıvılcım alt başlıklarından oluşmaktadır.

Tezin ana temasının ele alındığı üçüncü bölümde, Türkiye’de opera sanatının gelişimine katkı sağlamış öncü kadın opera sanatçılarından olan Semiha Berksoy, Saadet İkesus Altan ve Leyla Gencer’ in sanat yaşamları incelenmiştir. Bu bölümde sanatçıların incelemesi; ilk yılları, sanat yaşamları, Türk operasının gelişimine katkıları ve kronoloji alt başlıklarıyla detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Semiha Berksoy ile ilgili yapılan araştırmada şu bilgilere ulaşılmıştır; Semiha Berksoy, 1934 yılında Türk Operasının miladı sayılan ‘Özsoy’da ‘Ayşim’ başrolünü oynayarak büyük bir başarı elde etmiş; bunun sonucunda da Berlin Devlet Yüksek Müzik Akademisi Opera Bölümüne Gönderilmiştir. Burada ki eğitimini 1939 yılında

başarıyla tamamlayarak aynı yıl Richard Strauss' a ait 'Ariadne Auf Naxos' operasında 'Ariadne' başrolünü oynamıştır. Sanatçı bu rolüyle Avrupa' da sahne alan ilk Türk Opera Sanatçısı olmuştur. Semiha Berksoy, Türkiye Cumhuriyetinin ilk kadın opera sanatçısıdır. Bu doğrultuda eğitimi sonrasında ülkesine geri dönmesiyle birlikte Türkiye'de bu alanda yapılmış ilklerin içinde yer almış ve aktif sanat kariyerinin başladığı 1939 yılından son anına kadar hayatını Türk sanatının gelişimi için harcamıştır. Türk sanatı genellemesi bir bakıma doğrudur; çünkü Semiha Berksoy sadece bir opera sanatçısı değil, aynı zamanda profesyonel bir tiyatro sanatçısı ve usta bir ressamdır.

Berksoy, Türkiye'nin ilk kadın opera sanatçısı olarak Türk Operasının gelişiminde aktif rol oynamış bir sanatçıdır. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyetin ilk kadın opera sanatçısı kimliğiyle Türk Operasının Miladı olan 'Özsoy'da görev almış ve bu başlangıca çok büyük bir katkı sağlamıştır. Avrupa'da sahne alan ilk Türk Opera sanatçısı da olmuş ve buradaki başarısıyla Türk Opera kurumunu Tüm dünya tarafından tanınmasını sağlamıştır. Türklerinde bu sanat dalında ne kadar başarılı olabileceğini kanıtlayarak, kendisinden sonra ki opera kuşakları için çok büyük bir örnek oluşturmuştur. Berksoy, Türk Operasının ilk temsilcilerinden biri olarak bu sanat türünün ülkemiz insanları tarafından tanınması ve sevdirmesinde de çok ciddi katkılar sağlamıştır.

Berksoy, opera alanında aktif sanat kariyerinin başladığı ilk yıllardan itibaren kurum içerisinde çok ciddi bürokratik sıkıntılarla karşı karşıya kalmış; bu nedenle opera sanatını çok uzun yıllar olması gerektiği şekilde ve hakkı olan mertebede gerçekleştirememiştir. Ne var ki sanatçının Türk operası için gösterdiği çaba, ancak ileri yaşlarında değer bulmuş ve yapılan yanlışlar düzeltilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Türk kadınının seçme ve seçilme hakkının 50. Yılında (1934-1984) kendisine Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı tarafından Türkiye'nin İlk Kadın Opera Sanatçısı olması nedeniyle, Atatürk Opera Ödülü verilmiştir. Yine bu doğrultuda Berksoy'a 1998 yılında Devlet Sanatçısı unvanı verilmiştir.

Saadet İkesus Altan ile ilgili yapılan araştırmada da şu bilgilere ulaşılmıştır; Saadet İkesus Altan, 1935 yılında burslu olarak kazandığı Berlin Devlet Yüksek Müzik Akademisi opera yüksek sınıfındaki eğitimini 1940 yılında bitirerek, profesyonel opera

kariyerine başlamıştır. Altan, 1940 yılında Duisburg operasının bir sanatçısı olarak ‘Rigoletto’ operasından ‘Maddalena’ rolü ile ilk temsilini vermiştir. Sanatçı bu rolle Avrupa’ da sahne alan ilk Türk Opera Sanatçılarından biri olmuştur. Sanatçı bu temsilde üstün bir başarı göstermiş ve ilerleyen süreçte Almanya’da birçok temsilde başrol oynamış birçok kenttin önemli operalarında konuk sanatçı olarak görev almış ve büyük başarılar elde etmiştir.

Sanatçı Almanya’daki eğitimi ve başarılarla dolu kısa süreli opera serüveninden sonra, 1941 yılı itibariyle Türkiye’ye dönmüştür. Sanatçı Türkiye’ye döndükten sonra Türk Operasının ilk sanatçılarından biri olarak çok büyük başarılar elde etmiş ve Türk operasına çok büyük hizmetlerde bulunmuştur. Saadet İkesus Altan, Türkiye’de sadece bir opera icracısı olarak görev yapmamış; opera ve ses sanatının birçok alanında birçok başarılı çalışmalara imza atmıştır. Sanatçı Türkiye’deki solistlik çalışmalarıyla birlikte, 1941 yılında Ankara Devlet Konservatuvarına şan hocası olarak görevlendirilmiştir. Sanatçı buradaki göreviyle Türkiye’nin ilk kadın ses eğitmeni olmuştur. Sanatçı opera solistliği ve ses eğitimciliği alanındaki çalışmaları dışında, 1952 yılı itibariyle opera rejisörlüğü alanında da çalışmalar yapmaya başlamış ve bu özelliğiyle de Türk Operasının ilk kadın rejisörü unvanını elde etmiştir.

Sanatçı, aktif opera kariyerinde opera solistliği, ses eğitimciliği, opera rejisörlüğü ve bu alandaki diğer çalışmalarını bir arada yürütmüştür. Saadet İkesus Altan, aktif sanat yaşamında ilk Türk Opera Sanatçılarından biri olarak opera solistliği alanındaki çalışmalarla ülkemizde bu alanda yapılmış ilk temsil, konser, dinleti ve resitallerde görev almış ve bu sanatın ülkemizde gelişimi, tanıtımı ve insanlara sevdirmesinde çok büyük katkılar sağlamıştır. Yine ses eğitimciliği alanında Ankara Devlet Konservatuarı, Ankara Devlet Operası, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde ve İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsünde yıllarca opera ve ses eğitimi alanında dersler vermiş, ülkemizin ilk opera sanatçıları ve ses eğitimcilerinin birçoğunu bizzat kendisi yetiştirmiştir. Altan bu çalışmaları haricinde ülkemizde ilk defa bir radyoda ‘Opera Saati’ adlı bir program yapmış ve bu sanatın daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır. Altan, çevirmenlik alanında yaptığı çalışmalarla da 50 civarında opera eserini Türkçeye çevirerek Türk Operasına uyarlamıştır. Böylelikle, bu sanat türüyle yeni yeni tanışan insanların kendi dilleriyle opera sanatını izlemelerine önayak olmuştur. Altan, ayrıca Türkiye’nin ses eğitimi alanında yapılmış ilk kitabı olan ‘Ses Eğitimi ve Korunması’

adlı eseri ile de yıllarca bu alanda elde ettiği tüm bilgileri oraya aktararak ses eğitimi akademik boyutlarıyla ortaya koymuş ve Türkiye'ye opera ve ses eğitimi açısından muazzam bir yapıt bırakmıştır.

Leyla Gencer ile ilgili yapılan araştırmada şu bilgilere ulaşılmıştır; Leyla Gencer kariyeri hususundaki ilk adımını İstanbul Belediye Konservatuvarına girerek atmıştır. Gencer, buradaki eğitiminin son sınıfındayken hayatındaki en önemli kararlardan birini alarak Arangi Lombardi'nin teşvikiyle Ankara' ya gitmiş ve kariyerinin ilk temsilini 1950 yılında Ankara' da 'Cavalleria Rusticana' operasının 'Santuzza' rolüyle vermiştir. Gencer, bu ilk performansında büyük bir başarı göstermiş, bunun sonucunda da birçok Devlet Resepsiyonun da sahne almıştır. Gencer, sahne aldığı bu Devlet Resepsiyonlarında da büyük başarı elde etmiş bunun sonucunda da Ankara'da bulunan birçok ülkenin misyon ve büyükelçileri sanatçı için davet vermek üzere sıraya girmişlerdir.

Gencer, hayatının en büyük dönüm noktalarından birini 1953 yılı itibariyle yaşamıştır. Sanatçı 1953 yılında Türkiye Cumhuriyeti tarafından Roma' da bir resital vermesi için görevlendirilmiştir. Gencer'in resital verme amacıyla gittiği Roma şehrinde, performansı RAI stüdyolarından canlı yayınlı verilmiş ve tüm İtalya'da dinlenmiştir. Leyla Gencer'in buradaki performansı, büyük bir başarı ve beğeni toplamıştır. Sanatçı buradaki performansından itibaren, 1953 yılından 1983 yılına değin Dünyanın en önemli sahnelerinde temsiller vermiş, en önemli opera kurumlarında görev yapmıştır. İlk sahneye çıktığı 1950 yılından itibaren bütün çalıştığı Dünya sahnelerinde hep yükselmiş, sayısız başarılar kazanmış ve bir Türk opera sanatçısı olarak Türkiye'nin en önemli sanat elçilerinden biri olmuştur.

Leyla Gencer, sadece ülkemizde değil tüm Dünya'da gelmiş geçmiş en önemli opera sanatçıları arasında yer almaktadır. Destansı bir sanat yaşamına sahip olan bu büyük sanatçının, ülkemiz operasının gelişimi içinde çok büyük katkıları olmuştur. Bu bağlamda Leyla Gencer, bir Türk vatandaşı olarak ulusal operamızı tüm Dünya' ya en iyi şekilde tanıtmış, bununla birlikte Türkiye'ye opera sanatı alanında büyük prestij kazandırmıştır. Leyla Gencer, bir Türk Kadını olarak uluslararası sanat arenasında elde ettiği başarılar ile kendisinden sonraki opera kuşaklarının en büyük örneklerinden birisi olmuştur. Gencer, 1990 yılı itibariyle Türkiye' de uzmanlık alanıyla ilgili verdiği eğitim

ve seminerle yıllarca elde ettiği birikimini yeni şancılarla paylaşmış ve onlara uluslararası kariyere açılan kapının yollarını göstermiştir. Leyla Gencer' in Türk Operasına en büyük katkılarından biride kendi adına düzenlenen Uluslararası Leyla Gencer Şan Yarışması olmuştur. Bu yarışmalar vasıtasıyla birçok yetenekli gencin keşfi sağlanmış ve bu genç yetenekler dünya sahnelerine kazandırılmıştır.

KAYNAKÇA

- Altar, C. M. (1993). Opera Tarihi 1. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Altar, C. M. (1993). Opera Tarihi 2. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Altar, C. M. (1993). Opera Tarihi 3. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Altar, C. M. (1993). Opera Tarihi 4. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ayaz, N. (2017). “Cumhuriyetin İlanından Sonra Türkiye’de Ses Eēitiminin Tarihsel Gelişimi”. Kalemışi - Geleneksel Türk Sanatları Dergisi, 5 (10), 183-202.
- Aydın O’ Dwyer, P.(2015). Opera Kitabı. Ankara: Akılçelen Kitaplar.
- Erdoēan, A. (2015). Mamak Tarih ve Kültür Atlası Cilt. 2. Ankara: Mamak Belediyesi Yayınları.
- Gökçe, B. (2011). Türkleri Konu Alan Operalardan G. Rossini’nin II. Mehmet (Fatih Sultan Mehmet) Operası’nın İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gönen, G.B. (2008).  aēdaş Türk Opera Sanatının İçinde Ahmed Adnan Saygun’un Operalarının Dramaturjik Açıdan İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: T.C Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Güleç, E.S. (2010). “Türk Operasında Eēitimin  nc s : Fatma Saadet İkesus (3 Mart 1916- 12 Aralık 2007)” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3 (13), 120 - 124.
- Güleç, E.S. (2010). “21. Yüzyılın Eşiiēinde Kadınlar Deēişim ve Güçlenme”. Türk Kadınının Seçme ve Seçilme Hakkını Alışının 75. Yild n m nde Uluslararası Multidisipliner Kadın Kongresi, 13-16 Ekim 2009, İzmir.
- İkesus Altan, S. (1995). Kara Böcek. İstanbul: Sel Yayıncılık Ltd. Şti.
- İlyasoēlu, E. (1996). Zaman İçinde Müzik Başlangıcından Günümüze  rneklerle Batı M ziēinin Evrimi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları Ltd. Şti.

- İzmir Devlet Opera ve Balesi. (1984). Saadet İkesus Altan'ın 50. Sanat Yılı Şen Dul Franz Lehar (Operet, 3 Perde). İzmir: İzmir Devlet Opera ve Balesi Dramaturgi Bürosu.
- İstanbul Devlet Opera ve Balesi. (1984). 50. Sanat Yılında Saadet İkesus Altan. İstanbul: İDOB Yayınları.
- Kadın Kültür ve İletişim Vakfı. (2004). Semiha Berksoy Bir Masal Kahramanı. İstanbul: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı.
- Kip Akyol, A. N. (2016). "Türkiye'den Bir Opera Etnografisi: Kar Yağdı Hatun Operası". Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi, (31), 71-96.
- Meral, F. N. (2005). Tüm Zamanların Zamansız Üç Kadını. İstanbul: Nokta Kitap.
- Mimaroglu, İ. (1999). Müzik Tarihi. İstanbul: Varlık Yayınları A.Ş.
- Narin, S. (2014). Opera Sanatında Türkleri Konu Alan Eserler Ve Johann Adolph Hasse'nin "Solımano" Operası. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Okatan, İ. (2012). Müziğin Sözel Dili. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Oral, Z. (1995). Leyla Gencer Operanın Türk Divası. Ankara: Sevda – Cenap And Vakfı Yayınları.
- Oral, Z. (2005). Tutkunun Romanı Leyla Gencer. İstanbul: Doğan Kitapçılık A.Ş.
- Özkaya Duman, O. (2017). "Yüzüncü Yılında Darülelhan'dan Konservatuar'a Musiki Eğitimi ve Cumhuriyet Dönemi Modernleşme İle Musikinin Millileşme Meselesi "Saray Müziğinden Salon Müziğine"". Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, (61), 111-143.
- Özcengiz, Z. (2006). Kuruluş Döneminde Türk Operası (19. Yüzyıl Ortasından 1950'ye Kadar). Doktora Tezi. İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

- Özsüt, H. (2005). “Fark ! Farkı Farkettirenler ve Farkındalık” Ankem Dergisi, 19 (Ek 2), 1-5.
- Öziş, Ü. (2006). Leyla Gencer ve Opera Dünyası. Ankara: Sevda – Cenap And Müzik Vakfı Yayınları.
- Polatçı, T. (2011). “Osmanlı Batılılaşmasında Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendinin Paris Sefaretnamesi’nin Önemi”. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(2), 249-263.
- Say, A. (1997). Müzik Tarihi. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (2008). Müzik Nedir, Nasıl Bir Sanattır ?. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Serdaroğlu, E. R. (2008). Muzıka-yı Hümayun’un Kurulmasından Günümüze Türkiye’de Çoksesli Klasik Batı Müziğinin Kurumlaşması. Doktora Tezi. İstanbul: T.C. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sevengil, R. A. (1959). Türk Tiyatrosu Tarihi II Opera San’atı İle İlk Temaslarımız. İstanbul: Devlet Konservatuvarı Yayınları.
- Sözer, V. (1996). Müzik Ansiklopedik Sözlük. İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Şahinoğlu, A. (1999). Saadet İkesus Altan Yaşamı, Sanatçılığı, Eğitimciliği ve Türk Opera Sanatındaki Yeri. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: T.C. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- T.C. Kültür Bakanlığı. (2000). Kültür Bakanı Sayın İstemihan Talay’ın Himayesinde 72. Sanat Yılı Kutlaması Semiha Berksoy Yüksek Dramatik Soprano. İzmir: T.C Kültür Bakanlığı.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2010). Ateş Kuşu Semiha Berksoy. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları; 3256. Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü Anma ve Armağan Kitapları Dizisi; 19.

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2009). Leyla Gencer. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları; 3178. Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü Anma ve Armağan Kitapları Dizisi; 12.

Türkiye İş Bankası A.ř. (2003). Semiha Berksoy. İstanbul: Türkiye İş Bankası A.ř.

Tarman, S. (2011). Doğumunun 130. Yılında Atatürk ve Müzik. Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları.

Uçan, A. (1996). İnsan ve Müzik İnsan ve Sanat Eğitimi. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.

Uçan, A. (2005). Müzik Eğitimi Temel Kavramlar – İlkeler – Yaklaşımlar ve Türkiye’deki Durum. Ankara: Evrensel Müzikevi.

Utlu, O. (2010). Cumhuriyet Döneminde Türkiye Coğrafyasında Operanın Gelişim Süreci. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: T.C Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yener, F. (1958). nl Operalar. İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları A.ř. Basımevi.

Yener, F. (1983). Müzik. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.

Yener, F. (1992). 100 Opera. İstanbul. Bates Yayınları.

WEB Siteleri

Muzika-i Hümayun Orkestrası.<http://osmanli.site/osmanli-muzik-musiki-sultan/mizika-i-humayun-mizika-yi/mehmet-ali-bey-kimdir-osmanli-sarayi-ilk-bando-orkestra-sefi/> Erişim Tarihi: 04.01.2018

Zeki ngr..<https://onedio.com/haber/osman-zeki-ungor-461944>Erişim Tarihi: 04.01.2018

İhsan Knęer.<http://akkentolcay.blogspot.com.tr/2010/07/141-maide-hanim.html>Erişim Tarihi: 04.01.2018

Veli Kanık. http://www.kimdirr.com/mehmet_veli_kanik.htmlErişim Tarihi: 04.01.2018

Darüelhan. Öğretmen ve Öğrencileri.

<http://www.oguztopoglu.com/2013/10/darulelhan-ogretim-kadrosu-ogrenciler.html> Erişim Tarihi: 06.01.2018

Türkiye’de Opera ve

Bale.<https://secure.dobgm.gov.tr/opera2013/pdf/turkiyedeoperavebale.pdf>Erişim Tarihi. 13.01.2018

Semiha Berksoy. <http://www.semihaberksoy.com/> Erişim Tarihi: 13.05.2018

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	Rıza Utku MADAK
Uyruğu	T.C.
Doğum tarihi ve yeri	26/05/1990 Ankara-Altındağ
E-posta	utkumadak37@hotmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Kastamonu Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi Müzik Bölümü	2008
Üniversite	Ankara Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Opera-Koro Bölümü Koro Anasanat Dalı	2013
Yüksek Lisans	Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzik ve Sahne Sanatları Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı	Devam ediyor

İş Deneyimi

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2013-2014	Ankara Devlet Tiyatrosu	Mezun Sanatçı
2014	Milli Eğitim Bakanlığı Şanlıurfa Gölcük Ortaokulu	Müzik Öğretmeni
2015	Milli Eğitim Bakanlığı Şanlıurfa Gölcük Ortaokulu	Müdür Yardımcısı
2016-2018	Milli Eğitim Bakanlığı Kastamonu Şehit Yavuz Ulutaş Çelikoğlu Ortaokulu	Müzik Öğretmeni
2016-2018	Milli Eğitim Bakanlığı Kastamonu Orhan Şaik Gökyay Güzel Sanatlar Lisesi	Müzik Öğretmeni (Görevlendirme)
2018 – devam ediyor	Milli Eğitim Bakanlığı Kastamonu Orhan Şaik Gökyay Güzel Sanatlar Lisesi	Müzik Öğretmeni (Kadrolu)
2019 – devam ediyor	Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı	Öğretim Elemanı (Görevlendirme)

Yabancı Dil	Orta Düzeyde
-------------	--------------

Yayınlar	
----------	--